

GİRİŞ

Türkiye dünya ortalamasının üzerinde bir yükseltiye ve coğrafi yapıya sahiptir. Farklı jeolojik oluşumları ile Türkiye, üç tarafı denizlerle çevrili, gölleri, akarsuları, dağları ile eşsiz bir tabiat parkı durumundadır. Bu sayede sahip olduğu Milli Park ve diğer benzeri rezerv alanlarının sayısı gün geçtikçe artmaktadır. Doğal kaynakların rekreasyonel amaçlı kullanımı, son yüzyılda artan kentleşme hızı, teknolojik gelişmelerdeki ilerlemeler ve kent içi çevresel faktörlerin azalmasıyla hız kazanmıştır. Kentsel mekanların olumsuz koşulları insanların, kent dışı açık hava sportif rekreasyonel aktivitelere yönelmelerine neden olmuştur. Bu sayede doğal alanlar açık hava sportif rekreasyon aktiviteleri açısından farklı birçok alternatif etkinliklere kaynak oluşturmuştur. Doğal kaynakların açık hava sportif rekreasyon aktivitelerine yönelik kullanımında, özellikle, dağlık, ormanlık, kayalık vb. alanların değerini ortaya koyan en önemli etken kullanıcıya sunduğu seçenekler ile sahip olduğu doğal peyzaj değerleri oluşturmaktadır.

Genellikle bu tür alanlar da, alpin/subalpin zon, buzul gölü, akarsu, çağlayan, tepe, plato, yayla, vadi, yamaç, kanyon, kayalık, mağara, geçit, göl, farklı bakılar, eğilimler, yükselti, engebek ve bunun gibi jeomorfolojik unsurlar ile ormanlar, çayır, tarım peyzajı, yaban hayatı, flora/fauna zenginliğini oluşturan biyolojik unsurların gerekliliği dağların, ormanların ve bunun gibi alanların peyzaj değerlerini ortaya koyar. Bu tür alanlar tırmanmadan yürüyüşe, kayaktan yamaç paraşütüne bir çok açık hava rekreasyon aktivitesine olanak verir (Aslan ve diğ., 2002:289).

Çalışmanın Konusu: Özellikle tabiat parkları açık hava rekreasyon aktiviteleri için en uygun mekanlar olarak görülmektedir. Tabiat parkları sahip oldukları farklı doğal kaynaklarıyla kullanıcıya birçok seçenek sunmaktadır. Bu özellikleriyle tabiat parkları insanlara hem fiziksel hem de ruhsal yönden de olumlu katkılar sağlamaktadır. Tabiat parklarının doğal özelliklerine göre, katılımcılar ilgileri ve tercihleri doğrultusunda tabiat parklarında, açık hava sportif rekreasyon aktivitelerini gerçekleştirme olanağına sahip olabilmektedirler.

Araştırmanın Amacı: Kocaeli Ballıkayalar Vadisi Tabiat Parkının sahip olduğu doğal kaynak değerlerini tespit ederek, bu kaynakların orman içi açık hava sportif rekreasyon potansiyellerini belirlemektir.

Araştırmanın Önemi: Günümüz dünyası modern kentleşme hızının yüksek olduğu yerlerde insanların yoğun çalışma temposu, olumsuz iç ve dış etkenler, serbest zaman kullanımındaki daralma vb. sebeplerden dolayı fiziksel ve ruhsal açıdan yeniden enerji kazanması için rekreasyonel etkinliklere ihtiyacı vardır. Ülkemiz rekreasyonel faaliyetlere imkan tanıyacak bir çok doğal kaynak rezervlerine sahiptir. Son yıllarda rekreasyon alanlarının geliştirilmesi ile ormanlık alanlar, akarsu kenarları, dağlık alanlar önem kazanmıştır. Özellikle tabiat parkları ve sahip oldukları doğal kaynaklar, açık hava sportif rekreasyon aktivitelerinin yoğun olarak gerçekleştirilebileceği en önemli yaşam alanlarıdır. Bu nedenle; Kocaeli Ballıkayalar Vadisi Tabiat Parkı'nın açık hava sportif rekreasyon potansiyelinin belirlenerek ziyaretçilerin ihtiyaçları doğrultusunda rekreasyonel aktiviteleri seçmeleri ve parkı daha etkin kullanmalarını sağlamak açısından önemlidir.

Sınırlılıklar: Bu çalışma; Kocaeli ili Gebze İlçesine bağlı 1603ha'lık alana sahip olan Ballıkayalar Vadisi Tabiat Parkı alanı ile sınırlandırılmıştır.

Yöntem: Bu amaçla, 1603 hektarlık (ha) bir alana sahip olan Kocaeli Ballıkayalar Vadisi Tabiat Parkı örnek model olarak değerlendirmeye alınmıştır. Parkın, ziyaretçilerin sportif rekreasyon ihtiyaçlarını karşılamasına yönelik kullanımı dikkate alınarak, tabiat parkının doğal kaynak değerlerinin, orman içi açık hava sportif rekreasyon faaliyetlerine uygunluğunun belirlenmesi ve bu alanlarda gerçekleştirilecek aktivitelerin değerlendirilmesinde Gülez Yöntemi (2004) ile ortak bir model oluşturulmuştur. Özellikle tabiat parkının sportif amaçlı kullanımına uygunluğunun belirlenmesinde, toplamda 24 günü kapsayan, 13 ayrı noktada çadır kampı kurulmuş ve arazi incelemesi yapılmıştır. Bunun yanı sıra gözlem çalışmalarında, 1/25000 ölçekli jeomorfoloji haritasının kullanımı da alanın açık hava sportif rekreasyon aktiviteleri açısından değerlendirilmesinde önemli bir etkiye sahip olmuştur. Bununla birlikte, istatistiksel bilgilerin değerlendirilmesi ve tabloların oluşturulmasında veriler Microsoft Office 2003, Excel Paket Programı ile değerlendirilmiştir.

BÖLÜM 1: DOĞAL ALANLARIN TANIMLANMASI

ve SINIFLANDIRILMASI

1.1. Doğal Alan Tanımlanması

Doğal alanlar, genellikle; dünyanın el değmemiş yöreleri olarak bilinmektedir. Dünya nüfusunun hızla artması ve sanayileşmeyle birlikte doğal alanlar büyük baskı altına girmiştir. Doğal kaynakların sınırlı olması, bu kaynakların optimum düzeyde kullanılmasını zorunlu kılmaktadır. Optimum kullanılmasından anlaşılması gereken; bu kaynakların mümkün olan en üst düzeyde kullanılmaları değil, doğal dengeye zarar vermeden, koruma-kullanma dengesinin sağladığı kullanımlardır. Rekreasyon faaliyetlerinin temelini oluşturan dağ, nehir, göl, orman gibi doğal kaynaklar, bu faaliyetler ile birer ekonomik unsur haline gelebilmekte ve toplumun refah seviyesinin artırılmasına katkıda bulunmaktadır. Doğal alanların çeşitli türleri bulunmakta ve doğal alanların sınıflandırılması ülkeden ülkeye farklılıklar gösterebilmektedir. Uluslar arası Doğayı Koruma Birliği (IUCN) tarafından yapılan ve halen birçok ülkede uygulanmakta olan sınıflandırma doğal alanlarını on ana başlık altında toplamaktadır (Demir, 2001:23).

1.1.1. Bilimsel Rezerv Alanları

Bu alanlar bazı seçkin ekosistemlerini, ulusal düzeyde bilimsel önemi olan bitki ve hayvan türlerinin bulunduğu yerlerdir. Çoğunlukla çok duyarlı eko-sistemler veya yaşam şekilleri, önemli biyolojik ve jeolojik özellikler gösteren yöreler, ya da gen kaynaklarının korunmasının özellikle önemli olduğu alanları içerirler. Genellikle ziyaretlere, rekreasyonel ve turistik kullanımlara kapalıdır. Alanın eğitsel işlevi, inceleme yapmak ve bilimsel bilgi elde etmek için kaynaklar olarak hizmet etmektedir (Demir, 2001:23).

1.1.2. Milli Parklar

İnsan işgali ve işletmesi ile bir veya birkaç eko-sistemi değişikliğe uğramamış bitki ve hayvan türleri, jeomorfolojik alanlar ve habitatları yönünden özel bir bilimsel, eğitsel, rekreasyonel değer taşıyan ya da doğal peyzajın olağanüstü güzellikte olduğu yerlerdir (Demir, 2001:24).

1.1.3. Doğal Anıtlar

Bu sınıf normal olarak çok üstün ulusal önemde bir yer veya birkaç olağanüstü özellik gösteren örneğin; jeolojik oluşum, eşsiz doğal yöre, çağlayan, mağara, krater, tek ya da çok az olması nedeniyle nesilleri tehlike altında bulunan bitki veya hayvan türleri ya da topluluklarının bulunduğu alanları içerir. Bu alanlar halkın kültürel eğitimi açısından özel bir potansiyele sahiptir. Ayrıca rekreasyonel ve turistik değerleri varsa, korunmaları bu değerleri ile uyumlu olmalıdır (Demir, 2001:24).

1.1.4. Doğa Koruma Alanları /Yaban Hayatı Koruma Alanları

Yönetilen Doğal Rezerv Alanları

Bu tip alanların amacı; ulusal önemdeki tür, tür grupları, biyotik toplulukları ya da çevrenin fiziksel özelliklerinin korunmasında zorunlu olan doğal koşulları sağlamaktır. Örneğin tehlike altında bulunan bir hayvan türünü korumak için yapay yuvalar yapma gibi. Aynı zamanda bu alanlardan bilimsel ve eğitsel etkinlikler açısından da yararlanma olasıdır (Demir, 2001:24).

1.1.5. Peyzaj Koruma Alanları

Bu sınıfa giren alanların kapsam ve özellikleri çeşitli ulusların yarı doğal ve kültürel peyzajlarını içerdiği için zorunlu olarak genişdir. Bu duruma göre peyzaj koruma alanlarını iki kısma ayırmak olasıdır. Birincisi; insan ve arazinin birbiri ile karşılıklı etkileşimi sonucu ortaya çıkan ve özel estetik kaliteler içeren peyzaj alanlarıdır. Bu tip peyzaj alanları ya manzara güzelliği yönünden çekici olması ile ya da estetik açıdan eşsiz insan yerleşim alan desenleri göstermeleri ile karakterize edilirler. İkincisi ise; rekreasyonel ve turistik kullanımlar için insan tarafından yönetilen doğal alanlardır. Deniz ve göl kıyılarında, tepelik ya da dağlık bölgelerde, akarsu kıyılarından yerleşim merkezlerine veya önemli turistik kara yollarına yakın yerlerde bulunan, çoğunlukla

güzel manzaralı ve özel iklim değişiklikleri gösteren doğal alanlar söz konusudur (Demir, 2001:25).

1.1.6. Doğal Kaynak Rezerv Alanları

Genellikle insanların yaşamadığı, erişilmesi güç alanlar ya da çok az insanın yaşadığı ve yoğun kullanım baskısı altında bulunan bölgelerdir. Birçok durumlarda çok az işlenmiş veya çok az geliştirilmişlerdir (Demir, 2001:25).

1.1.7. Antropolojik Rezerv Alanları / Doğal Biyotik Alanlar

Bazı ülkeler içerisinde, ilkel insan ve toplumlarının yaşadığı doğal alanlar da bulunabilmektedir. Bu birey ya da toplumların yaşamlarını sürdürmeleri için özel korumaya gereksinimleri olabilir. Dolayısıyla bu tip alanlar, içerisinde yaşayanlara modern insan etkisi veya teknolojisinin önemli oranda girmediği ya da onlarca benimsenmediği doğal alanlardır (Demir, 2001:26).

1.1.8. Çok Yönlü Kullanım Alanları / Yönetilen Kaynak Alanları

Su, otlak ve orman ürünleri üretimi, yaban hayatı ve açık hava rekreasyonu için uygun geniş alanlardır. Alanın bir bölümü insan eliyle düzenlenebilir ve yerleşimler için uygun duruma getirilebilir. Bu tip ormanlık ve yaban alanlar, genellikle ulusal düzeyde eşsiz ve olağan üstü doğal güzelliklere sahip değillerdir. Burada amaç, doğal kaynak sistemlerini ve bazı doğal kaynaklarını korumak ve burada ulusun ekonomik, sosyal ve kültürel gereksinimlerine önemli bir oranda katkıda bulunmaktır (Demir, 2001:26).

1.1.9. Biyosfer Rezerv Alanları

UNESCO'nun " İnsan ve Biyosfer Programı" 1970 yılında 14 projeyi uygulama alanına koymuştur. Bunlardan 8 numaralı proje dünya çapında biyosfer rezerv alanları ağı kurarak doğal alanların korunmasına yöneliktir. Ana amaç; şimdiki ve gelecek kullanımlar için, doğal ekosistemler içinde biyotik bitki ve hayvan topluluklarının çeşitliliğini korumaktır (Demir, 2001:26).

1.1.10. Dünya Miras Alanları

Evrensel düzeyde eşsiz değerde olan alanlar dünya miras alanları olarak ilan edilirler. Bu tip alanların seçiminde şu ölçütler dikkate alınır: Dünya evrim tarihinin evrelerini simgeleyen olağan üstü örneklerdir. Jeolojik olayların, biyolojik evrimin ve insanın doğal çevresiyle karşılıklı etkileşiminin sürmesini simgeleyen olağan üstü örneklerdir. Eşsiz, ender ya da çok üstün doğal olgular, oluşumlar veya özellikler ya da olağan dışı doğal güzelliğe sahip yöreleri içeren alanlar. Ender ya da tehlike altındaki bitki ve hayvan toplumlarının yaşamını sürdürdüğü habitatlar (Demir, 2001:26).

1.2. Parklar ve Özellikleri

Rekreasyon faaliyetlerine katılanların en çok yararlandığı alanlardan biri de parklardır. Park kavramları arasında milli parklar ayrı bir öneme sahiptir. Bu parkların temel özelliği; günümüz insanların sınırlı kullanımına izin verilmekle birlikte gelecek nesillere de aktarma zorunluluğunun olmasıdır. Bu nedenle değişik park kavramlarının ve her bir parkın işlevlerinin bilinmesi gerekmektedir. Dünyada çeşitli büyüklükte ve özellikte parklar bulunmaktadır (Demir, 2001:21,22).

Oyun Alanları ve Küçük Parklar: Bu tür parklar; kısa süreli rekreasyon olanakları sunarlar. Şehir içerisinde, evlerin etrafında bulunan parklardır.

Komşu Parklar: Yürüme mesafesiyle rahatlıkla ulaşılabilen, birkaç apartman bloğuna hizmet sunan parklardır. Bunların büyüklükleri genelde 2 hektardır.

Şehir Parkları: Şehrin büyük bölümüne hizmet sunan parklardır. Büyüklükleri en az 20 hektardır. Bu tür parklar için uygun alan seçiminde genellikle; alanın fiziksel özellikleri (doğa, nehir kenarı, ilginç bitki örtüsü, topoğrafya, vb. unsurlar) önemli yer tutar.

Tema Parkları: Eğlence parkıdır. Bunlar şehirlerde kurulurlar. Büyük metropol şehirlerde ulaşımın rahatlıkla sağlandığı yerlerde bulunurlar. En eski Tema Parkı 1955 yılında Kaliforniya'da açılan Disneyland' dır.

Bölgesel Parklar: Bu parklar; büyük nüfusa sahip şehir içi veya şehir dışı merkezlerde bulunan, en az 200 hektar büyüklükteki geniş parklardır. Bölgesel parklarda doğal kaynaklar önemli rol oynamaktadır.

Ulusal Ormanlar ve Devlet Parkları: Bu parklar; turizm ve rekreasyon faaliyetleri için orta düzeyde doğal kaynak içeren parklardır. Bu kategorideki parkların büyük bir kısmı binlerce hektar büyüklüktedir. Bu parkların yönetilebilmesi için zonlama sistemi kullanılmaktadır. Planlama ve yönetimleri, çok maksatlı kullanımlarına bağlıdır. Avlanma, balık tutma gibi rekreasyonel kullanımlara izin verilmektedir. Bu kaynaklar, sürdürülebilir tüketim esasına göre kullanılır.

Milli Parklar ve Eşdeğer Rezervler: Birçok durumda bu parklar, daha büyük alanları temsil eder ve benzer kategorilerine göre şehir merkezlerinden daha uzakta bulunurlar. Devlete aittirler ve devlet tarafından yönetilirler. Bu parkların değişik zonlara ayrılması, rekreasyonel kullanımların yol açabileceği olumsuz etkenlerden korur. Yaban hayatı zonlarından halkın yararlanması ya sınırlı ya da yüzeyden ulaşım imkanı yoktur.

1.3. Milli Park Kavramı ve Özellikleri

Milli parklar; bilimsel ve estetik bakımdan milli ve milletler arası ender bulunan tabii ve kültürel kaynak değerleri ile koruma, dinlenme ve turizm alanlarına sahip tabiat parçaları olarak tarif edilmektedir (T.C Orman Bakanlığı Milli Parklar ve Av-Yaban Hayatı Genel Müdürlüğü, Cumhuriyetin 70.Yılında Milli Parklar ve Yaban Hayatı, 1993:4).

Milli park olarak ayrılacak yerler; tabii ve kültürel kaynak değeri ile rekreasyonel potansiyeli, milli ve milletler arası seviyede özellik ve önem taşımalıdır. Kaynak değeri gelecek nesillerin miras olarak devralacakları ve sahip olmaktan gurur duyacakları seviyede önemli olmalıdır. Kaynak değerleri tahrip olmamış veya teknik ve idari müdahalelerle ıslah edilebilir durumda olmalıdır. Saha büyüklüğü kaynak değerleri kesafeti yönünden, özel haller ve adalar dışında en az 100 hektar olmalı ve bu alan bütünüyle koruma ve ağırlıklı zonlardan meydana gelmelidir. İdari ve turistik amaçlı geliştirme alanları bu asgari saha büyüklüğünün dışındadır. Bu anlamda milli parklar; doğal, kültürel ve rekreasyonel kaynakların gelecek kuşakların bugünden gözetilerek korunduğu en etkili alan koruma statüsü Milli Park uygulamalarıdır (Çevre ve Orman

Bakanlığı Doğa Koruma Ve Mili Parklar Genel Müdürlüğü Milli Parklar Dairesi Başkanlığı, Ballıkayalar Tabiat Parkı 1/25000 Ölçekli Uzun Devreli Gelişme Planı Çalışması, Analitik Etüt Raporu, 2004).

Koruma kullanma prensibi ışığında tefrik ve tesis edilen bu sahaların kaynak değerlerinin günümüz insanın faydalanmasına arz edilmesinden öte, bu kaynakların bozulmadan nesilden nesile devredilecek mili bir miras olarak bırakılması Milli Park çalışmalarının esasını teşkil etmektedir (T.C Orman Bakanlığı Mili Parklar ve Av-Yaban Hayatı Genel Müdürlüğü, Cumhuriyetin 70.Yılında Milli Parklar ve Yaban Hayatı, 1993:4).

Uluslar arası anlamda milli parklar; ekolojik sistemleri insanlar tarafından önemli bir şekilde değiştirilmemiş doğal alanlardır. Milli Parklar modern toplumda önemi gittikçe artan yerler olup doğal ve kültürel kaynakları koruyarak artan nüfusa rekreasyon fırsatı sunarak yaşam kalitesini arttırır. Milli Parklar önemli sosyal ve çevresel hedefleri, eşsiz eko-sistemleri korumak amacıyla ile kurulurlar (Demir, 2001:28).

1.3.1. Milli Parkçılığın Dünyadaki Tarihi Gelişimi

Dünyada ilk mili parkçılık hareketi 1872 yılında Yellowstone Milli Parkı'nın (A.B.D) ilanı ile başlamış ve bu ülkeyi sırayla 1879 yılında Avustralya, 1885 yılında Kanada, 1894 yılında Yeni Zelanda izlemiştir. 1914 yılına kadar Arjantin, İsveç ve İsviçre'de milli parklar oluşturulmuştur. Avustralya'da ilk milli parkçılık, 1879 yılında Sidney yakınlarındaki devlet topraklarının milli park olarak ilanı ile başlamış ve bu alanın ismi 1955 yılında Royal Milli Parkı olarak değiştirilmiştir. Kanada'da milli parkçılığın başlangıcı 1885'lere kadar uzanmaktadır. Rocky Mountain'da küçük bir rezervin kurulması ve buranın daha sonra Banff Milli Parkına dönüştürülmesiyle başlamıştır. Başlangıç yıllarında Kanada'da, doğal parklar yaban hayatı rezervi olarak kullanmanın yanı sıra; otel, tenis kortu, golf, bowling, kayak merkezi gibi tatil amaçlı kullanımları da benimsemişleridir. Kanada'nın Alberta şehrinde bulunan Wood Buffalo Milli Parkı 45000 kilometre kare yüz ölçümü ile dünyanın en büyük milli parkıdır. Bu yüz ölçüm Danimarka ve Hollanda'nın yüz ölçümlerinden daha büyüktür. Milli parkçılığın liderlerinden olan Yeni Zelanda'da ilk milli park 1887 yılında Tongarrio adıyla kurulmuştur. Günümüzde bu ülkede, yüz ölçümünün %8'ini kaplayan 12 milli park bulunmaktadır. Kosta Rika, Batı Yarı Küre'de milli park sistemi oluşturan en son

ülkedir. Bugün Kosta Rika’da 17 milli park bulunmakta ve bu ülkenin geliştirdiği park sistemi, güçlü devlet kontrolü ve park alanlarının devlet tarafından sahiplenmesi şeklinde olmasına rağmen A.B.D milli park sisteminden farklıdır. Rekreasyon faaliyetlerinden ziyade biyolojik çeşitliliğin korunması esas olup Kosta Rika’nın park sisteminde konaklama, ziyaretçi hizmet birimleri, ticari hizmetler ve geniş yollar park dışında yer alır (Demir, 2001:32).

1.3.2. Milli Parkçılığın Türkiye’deki Tarihi Gelişimi

Türkiye’de ilk kez 1956 yılında yürürlüğe giren 6831 sayılı Orman Kanununun 25.maddesi ile yasal bir uygulama alanı bulan milli park çalışmaları, 1983 yılında çıkarılan 2873 sayılı Milli Parklar Kanunu ile ayrı bir hukuki statüye kavuşmuştur. İlk ulusal park kavramı kuruluşu 1958 yılında Yozgat Çamlığı Milli Parkı ile yaşama geçirilmiştir. Türkiye’de milli parkların kuruluşu ve gelişimi Selahattin İnan’ın 1948 yılında yayınladığı “Tabiat Karşısında Biz ve Ormancılığımız” adlı eseri ile kullanılmaya başlanan “milli park” deyimini giderek güncelik kazanmış ve 1956 yılında yürürlüğe giren 6831 sayılı Orman Kanununun 25. maddesi ile yasal bir uygulama alanı bulunmuştur. Orman Genel Müdürlüğü bünyesinde 6. şube milli park tesis etme görevini üstlenmiştir (Demir, 2001:33).

Son verilere göre: 33 Milli Parkımız, toplam 686.631 ha’lık alanı kapsamaktadır. Milli parklarımızın 12’si dağ ekosistemlerinin egemen olduğu kaynak değerlerine sahip olup, dağlarımızın adını almıştır (Uludağ, Spil Dağı, Kızıldağ, Güllük Dağı, Termessos, Beydağları, Ilgaz Dağı, Nemrut Dağı, Kaz Dağı, Kaçkar Dağları, Honaz Dağı, Aladağlar, Küre Dağları milli parkları gibi). Bunun yanı sıra, Tabiat Parkları sayısı 16 adet olup toplam 69.002 ha’lık alanı kapsamaktadır. Tabiat Anıtları sayısı ise 59’a ulaşmıştır. Toplam alanları 462.05 hektar dır. Sistem içinde yer alan 35 Tabiat Koruma Alanı’nın toplam yüzeyi 83.023 hektar dır (Akesen, 2002:33,34).

Türkiye’nin İç Anadolu Bölgesinde 5, Akdeniz ve Ege Bölgelerinde 8, Marmara Bölgesinde 2, Karadeniz Bölgesinde 7, Güney Doğu Anadolu Bölgesinde 1, Doğu Anadolu Bölgesinde 1, Akdeniz ve Ege Bölgeleri sınırları içerisinde yer alan 1 adet (Saklıkent Milli Parkı) olmak üzere 33 milli park alanı mevcuttur. En küçük yüz ölçümüne sahip olan milli park, Balıkesir İli sınırlarında yer alan ve 64 hektar büyüklüğündeki Manyas Kuş Cenneti Milli Parkıdır.En büyük yüz ölçüme sahip olan

milli park ise, Konya İli sınırları içerisinde yer alan ve 88750 hektar büyüklüğündeki Beyşehir Gölü Milli Parkıdır (Demir, 2001).

1.4. Tabiat Parkı ve Tanımlaması

1.4.1. Tabiat Parkı

Milli Parklar Kanunu 1983 yılında çıkarılan 2873 kanun ile esasa bağlanmıştır. Bu kanuna göre; bitki örtüsü ve yaban hayatı özelliğine sahip, manzara bütünlüğü içinde halkın dinlenme ve eğlenmesine uygun tabiat parçaları, tabiat parkı diye tanımlanmıştır (Doğanay, 2001:237).

Ayrıca Tabiat Parkları dahilinde, mutlak koruma zonlarında yer alan kaynak değerlerinin korunarak, bozulmadan gelecek nesillere intikali amaçlanmaktadır. Milli Park ve Tabiat Parklarımızda tesis edilen kamp ve günübirlik kullanma alanlarında koruma-kullanma dengesi içinde, halkın açık havada eğlenme ve dinlenme ihtiyaçlarının karşılanmasının yanı sıra, ziyaretçilerin park kaynak ve değerlerini yakından tanımaları sağlanarak, tabiat sevgisi ve tabii ortamlarda yaşama arzusu güçlendirilmektedir (T.C Orman Bakanlığı Mili Parklar ve Av-Yaban Hayatı Genel Müdürlüğü, Cumhuriyetin 70.Yılında Milli Parklar ve Yaban Hayatı, 1993:4).

1.4.2. Tabiat Parkı Olarak Ayrılacak Yerler

Tabiat parkı; milli veya bölge seviyesinde üstün tabii fizyocoğrafik yapıya, bitki örtüsü ve yaban hayatı özelliklerine ve manzara güzellikleri ile rekreasyon potansiyeline sahip olmalıdır. Kaynak ve manzara bütünlüğünü sağlayacak yeterli büyüklükte olmalıdır. Bilhassa açık hava rekreasyonu yönünden farklı ve zengin bir potansiyele sahip olmalıdır. Mahalli örf ve adetlerin, geleneksel arazi kullanma ve kültürel manzaraların ilgi çeken örneklerini de ihtiva edebilmelidir. Devletin mülkiyetinde olmalıdır (Çevre ve Orman Bakanlığı Doğa Koruma Ve Mili Parklar Genel Müdürlüğü Milli Parklar Dairesi Başkanlığı, Ballıkayalar Tabiat Parkı 1/25000 Ölçekli Uzun Devreli Gelişme Planı Çalışması, Analitik Etüt Raporu, 2004:176,177).

1.4.3. Tabiat Parklarının Özellikleri

Tabiat Parkı teriminin tanımı, Milli Parklar Kanunu 1983 yılında çıkarılan 2873 kanun ile esasa bağlanmıştır. Bu kanuna göre; bitki örtüsü ve yaban hayatı özelliğine sahip, manzara bütünlüğü içinde halkın dinlenme ve eğlenmesine uygun tabiat parçaları, tabiat parkı diye tanımlanmıştır. Bu tanımda geçen terim ve kavramların daha iyi anlaşılması için Tabiat ve Doğa, Bitki Örtüsü, Yaban Hayatı, Manzara Bütünlüğü, Tabiat Parçası gibi başlıkların bilinmesinde fayda vardır (Doğanay, 2001:238,239).

Tabiat ve Doğa: Beşeri hiçbir müdahale olmaksızın, yani insan düşüncesi, tekniği ve sanatının dışında oluşmuş; nesnel varlıkların hepsidir. Bu bütün, insan dışındaki bütün canlı (fauna ve flora) ve cansız varlıklar, ya da başka bir ifade ile, doğal çevre elemanlarıdır.

Bitki Örtüsü: Doğal bitki örtüsünün tüm formasyonları düşünülebilir.

Yaban Hayatı: İnsan yaşamayan, yerleşilmemiş, veya daha geniş coğrafi anlamıyla ifade edersek, “anökumen” (yerleşilmemiş bölge, yer, saha) alanlar için, yaban kavramı kullanılmaktadır. Bu şekilde insanın hiçbir müdahalesi olmamış sahalar, doğal dengenin korunduğu (kendiliğinden) sahalar olarak tanımlanır. Bunlarda doğal bir denge vardır. Bölgenin bulunduğu enlemler, yükselti durumuna bağlı olarak, o sahadaki fauna soy ve türleriyle, flora türleri, doğal gelişme süreci içindeki durumlarını korumaktadır.

Manzara Bütünlüğü: Tabiat parkının genel görünüşü, dikkat çekici, yani ilk bakışta, görkemli bir görünüş sergilemeli ve çekici elemanları olmalıdır.

Tabiat Parçası: Tabiatın, yani doğanın ünitesi olmasıdır. Ekosistem alanı, coğrafi yeryüzü ünitesi, çevre ünitesi gibi.

1.4.3.1. Tabiat Parklarının Genel Özellikleri

Tabiat parkı aşağıdaki genel özelliklere sahip olmalıdır.

1. Bölgesel nitelikte ya da ülke genelinde, olağanüstü (benzerlerinden farklı-anlamında) doğal (fiziki) coğrafi yapı özellikleri (jeomorfolojik yapısı, florası ve fauna özellikleri) olan,
2. İlk bakışta, görünüşü (manzara elemanları) dikkat çekici, yani insana zevk verici,
3. Birey, aile veya gurupların, denetimli eğlenmesine ve dinlemesine açık, onda heyecan ve hayret duyguları uyandırıcı,
4. Mevzuat (kanun, kararname, yönetmelik veya yönerge) hükümlerine göre belirlenerek ayrılmış ve koruma altına alınmış doğal çevre üniteleridir.

Tabiat Parkları; bilim ve eğitim amaçları dışında, eğlenme ve dinlenmeye de açıktır. Bundan dolayı da söz konusu parklarda, dinlenme-konaklama-geceleme yapma tesisleri vardır veya yapılmalarına belli yasal kriterlere uymaları kaydıyla, izin verilir.

Yurdumuzda bu parklar, 1983 yılından itibaren belirlenmeye başlanmış olup, ilk oluşturulan tabiat parkı, 1983 yılında belirlenip koruma altına alınmış olan, Muğla ilinin Fethiye ilçesi sınırları içindeki Ölüdeniz Kırdak Tabiat Parkıdır (Tablo 1). Alanı 950 hektar kadardır. Ülkemizde ilan edilmiş 17 tane tabiat parkı bulunmaktadır (Doğanay, 2001:240).

Tablo 1. Türkiye’deki Tabiat Parkları

1. Antalya-Aksu	Kurşunlu Şelalesi
2. Aydın-Söke	Bafa Gölü
3. Balıkesir-Ayvalık	Ayvalık Adaları
4. Bolu-Merkez	Abant Gölü
5. Çorum-Merkez	Çatak
6. Isparta-Merkez	Gölcük
7. Isparta	Yazlı Kanyon
8. İstanbul-Beykoz	Polonezköy
9. İstanbul-Sarıyer	Haciosman
10. Kocaeli-Gebze	Ballıkayalar
11. Kocaeli- Gölcük	Beşkayalar
12. Konya-Seydişehir	Kocakoru Ormanı
13. Muğla- Fethiye	Ölüdeniz-Kırdak
14. Trabzon	Uzungöl
15. Gümüşhane-Artabel	Artabel Gölleri
16. Afyon-Denizli-Sandıklı-Çivril	Akdağ
17. Artvin-Borkça	Karagöl

Kaynak:Doğanay (2001:237)

Tanımlardan da anlaşılacağı üzere, Tabiat Parkı uygulamalarını Milli Park uygulamalarının alt ölçeği şeklinde düşünebiliriz. Tabiat Parklarında kaynakların korunması ve kullanımı Milli Park esasları dahilinde sürdürülmektedir (T.C Orman Bakanlığı Milli Parklar ve Av-Yaban Hayatı Genel Müdürlüğü, Cumhuriyetin 70. Yılında Milli Parklar ve Yaban Hayatı, 1993:28).

BÖLÜM 2. REKREASYON

2.1. Rekreasyonun Tanımı ve Özellikleri

Çok geniş bir anlam taşıyan “rekreasyon” kavramı, Latince “re-tekrar” ve “creare-yaratma” sözcüklerinden türemiştir. Genel olarak kişilerin serbest zamanları içerisinde günlük yaşamının disiplinli ve monoton geçen çalışmasının etkisinden kurtulmak, dinlenmek ve hoşça vakit geçirmek amacıyla gösterdikleri çeşitli aktiviteleri içermektedir (Korkut ve Özyavuz, 2002:33,34).

Günümüzde rekreasyon genel olarak yeniden tazelenme anlamında kullanılmaktadır. Bununla birlikte herhangi bir etkinlik ya da yaşantı, kişiye dinlenme zevk ve eğlence yönünden bir şeyler vermiyorsa rekreasyon sayılmaz. Rekreasyon genellikle serbest zaman içinde yapılan, bireyin kendi isteği ve iç itimi sonucu oluşan ve bireyi fiziksel ve düşünsel yönden yeniden canlandırmayı amaçlayan, bireyin toplumsal, ekonomik, ve kültürel olanakları, yaşadığı toplumun yapısı ile bağımlı olarak yapılan fiziksel ve düşünsel etkinlikler bütünüdür. Rekreasyon, serbest zamanla çok sıkı bir ilişki içerisindeydir. Zira rekreasyon etkinlikleri, genelde serbest zamanlar içerisinde yapılır. Serbest zaman ise; iş ortamı dışında, uyku ve diğer temel ihtiyaçların haricindeki mevcut elde edilebilir zaman olarak tanımlanabilir (Salihoğlu, 1997:10).

Bir diğer tanımlamada; serbest zaman, olumlu bireysel doyum için sınırlamalar veya zamana bağlılık olmaksızın istediğinizi yapabileceğiniz özgürlüğüdür. Serbest zamanı, işten arta kalan, özgürce, istediğimiz aktivite ile değerlendirebileceğimiz zaman olarak ifade edebiliriz (Tekin, 2003:6).

Gelişen ve değişen dünyanın en önemli faaliyet alanlarından biri haline gelen rekreasyon, farklı kullanım alanlarıyla, insanların ihtiyacı olan temel yaşam motivasyonlarının kazanılmasını sağlamaktadır (Özgüç, 1998:5).

Yapılan araştırmalar İngiltere, İsveç ve Hollanda’da yalnız küçük bölümler halinde serbest elde edilebilir zamanların, ev dışında rekreasyonel olarak harcanmakta olduğu saptanmıştır. Rekreasyon toplumların yaşantısında önemi hızla artan, boyutları genişleyen bir olgudur. Özellikle açık hava rekreasyonu çağımızın güncel kaynak kullanma tipleri arasına yerleşmiş bulunmaktadır (Salihoğlu, 1997:11).

Gerek rekreasyona duyulan ihtiyaç gerekse bu ihtiyacın giderilmesi için yaratılan kolaylıklar sanayileşme ve şehirleşmenin ortaya çıkardığı sonuçlardır. “Rekreasyon” tam anlamıyla tanımlanamasa da, turizm ve rekreasyon coğrafyasında temel bir kavramdır. Bununla birlikte, uygulamada “rekreasyon” gözle görülebilir çok çeşitli belirli arazi kullanılış şekillerini ve yine çok sayıda belirli faaliyet gruplarını ifade eder. “Turizm”, “boş zaman”, “spor”, “oyun” ve bir ölçüde de “kültür” ile iç içe geçmiştir. Bir çok şekli olan tek bir olgu da değildir rekreasyon. Farklı lokasyonlarda farklı doyumlar sağlayan farklı katılımcıların her bir farklı kaynakların kullanımına talep gösterdiği on binlerce farklı olgudur. Rekreasyon kaynaklarını ve kullanımalarını adlandırmak, tasvir etmek ve sınıflandırmak hem çok karmaşık ve güçtür hem de önemlidir (Özgüç, 1998:6).

Rekreasyonda alansal farklılıklar önem taşır. Donmuş bir dağ gölü de tropikal bir plaj da rekreasyon kaynağı olabildiği gibi, hava kirliliğinin bulunmadığı dağlık alanlar kadar hava kirliliğinin yüksek düzeyde olduğu, fakat çok çeşitli çekiciliklere sahip bazı büyük şehirler de eşit derecede arzulanılan mekanlar olabilmektedir. İnsanlar doğal ortamların sessizliğini istedikleri kadar, kalabalıkları ya da arkadaş gruplarını da ararlar. Yani, insanın kendisini “tazeleme”si bunu gerçekleştireceği ortam ile de sıkı sıkıya ilişkilidir. Rekreasyon faaliyetleri çeşitli şekillerde ayrılabilir. Genellikle “kapalı” ve “açık” mekanlarda sürdürülmelerine göre ayrılabilirler gibi “katılımcı” ve “fiziksel” olarak gerçekleştirilmelerine göre “aktif” ve “pasif” olarak da ayrılabilir. Aslında rekreasyon faaliyetleri için yapılan ve daha sık kullanılan ayırım “şehirsel” ve “kırsal” şeklinde olanıdır. Fakat, hemen belirtmek gerekir ki günümüzde artık açık havada yapılabilen birçok rekreasyon faaliyeti kapalı mekanlarda da sürdürülebildiği gibi, daha önce kapalı mekanda yapılan bir çok faaliyet de artık açık mekanlara taşınmıştır. Örneğin futbol, tenis, buz pateni, vb. faaliyetler kapalı mekanlar da aynı ilgiyi çekmekte, senfoni orkestrası konserleri bile açık havada verilebilmektedir; hatta kumsallar ve deniz dalgaları kapalı mekanlarda yapay olarak yaratılabilmektedir. Ayrıca bunlar hem şehirsel alanlarda hem de kırsal alanlar da yer alabildiklerinden aslında, rekreasyon faaliyetleri arasındaki kesin bir ayırım yapmak giderek güçleşmektedir (Özgüç, 1998:7).

2.2. Şehirsel Alanlarda Rekreasyon

Şehirlerde yer alan rekreasyon faaliyetleri kısa süreli boş zamanlarda ve insanların kendi yakın çevrelerinde bulabilecekleri faaliyetlerdir. Bunların lokasyonları, aynen perakende ticaret faaliyetlerinde olduğu gibi, müşterilerinin konut ya da işyerlerine yakın olmayı gerektirir. Bu grup içinde yer alan sinemalar, tiyatrolar, eğlence yerleri, kapalı ya da açık spor tesisleri, müzeler, sanat galerileri, çeşitli nitelikteki parklar, hayvanat bahçeleri vb. gibi çok çeşitli kolaylıklar "açık" ve "kapalı mekan" rekreasyon faaliyetleri için seçenekleri arttırmaktadırlar. Şehir içi kapalı ya da açık mekanlarda kültür ve eğlenceye yönelik rekreasyon faaliyetleri özellikle Merkezi İş Alanları'ndaki arazi kullanımında ve şehir nüfusunun hareketliliğinde büyük rol oynadığı ve dev bir endüstri haline geldikleri için şehir coğrafyası açısından da önem taşımaktadırlar. Şehirsel rekreasyon alanlarında yapılan harcamalar da çok büyük toplamlara ulaşmaktadır. Örneğin A.B.D.'nde kişi başına ortalama 1,567 \$ olduğu sanılan bu tür rekreasyon harcamalarının 1995 yılında toplam 69.2 milyar \$'ı bulduğu ve bunun 54.3 milyar \$'ının sinemalara harcadığı hesaplanmıştır. Yine aynı şekilde, 1995'de Avustralyalıların yüzde 20'den fazlası (4 milyon kişi) müzeleri, yüzde 20'ye yakını da (3.1 milyon kişi) sanat galerilerini ziyaret etmişlerdir. Aynı yıl 3.8 milyon kişi pop müzik konserlerine, 1.1 milyon kişi de klasik müzik konserlerine giderken, opera ve müzikaller 2.7, tiyatrolar 2.4, diğer sanat gösterileri de yine 2.6 milyon kişinin ilgisini çekmişlerdir. "Açık hava" rekreasyon talebini karşılayan yeşil ve açık alanlar da aynı derecede önemli şehirsel rekreasyon alanlarını oluştururlar. Şehirlerin hızla betonlaşması ve dolayısıyla da arazi fiyatlarının artmasının bu tür alanları geriletmesi ve iyice azaltması, konuya çevresel açıdan yaklaşımı da gerekli kılar. Şehirlerde açık hava rekreasyon talebini karşılayacak ister boş olsun, ister spor talebini karşılamaya yönelik ya da isterse yeşil alan şeklinde ayrılmış olsun bu tür alanlar "şehirsel açık alanlar" olarak anılırlar ve çeşitli mekan ölçeklerinde değişik büyüklük ve değişik niteliklerde olabilirler. Örneğin sokak ölçeğindeki açık alanlar evlerin bahçeleri ve binaların terasları gibi kullanımlardır (Özgüç, 1998:9).

2.3. Kırsal Alanlarda Rekreatyon

Toplumun rekreatif davranışları incelendiğinde ortam değişikliğinin kişilerin vücutça ve kafaca yenilenmeleri için önemli fonksiyonu olduğu görülür. Ancak, ortam değişikliğini içinde yaşanan kentler karşılayamaz durumdadır. Bu nedenle kentlerden kırsal rekreatyonel alanlara yönelik büyük bir akım olmuştur. Bu rekreatyon gereksinimlerinin bir kısmı kent içinde karşılanabilir duruma getirilse bile, yerleşim alanlarında kişinin bulunduğu ortamda bireysel yaşam ve hareket serbestliğinin sınırlılığı nedeniyle her zaman bir rekreatyon etkinliği söz konusu olacaktır. Kentte bireyler sosyal yaşantıya ait birçok yasalara uyma zorunluluğundadır. Bu durum uzun bir zaman içinde insanı psikolojik yönden olumsuz bir şekilde etkileyebileceği ve yıpranmasına neden olabileceği için bunu dengelemekte ancak özel bir ortam kısmen etkin olabilir (Bulut, 2000).

Kırsal (ya da açık hava) rekreatyon faaliyetleri, aslında kırsal kökenli değil, tersine şehirden çıkmış fakat geniş arazi kullanımı ve bazı doğal özellikleri gerektirdiklerinden, ancak kırsal alanda yapılabilen rekreatyon faaliyetleridir (Tablo 2). Yukarıda sözü edilen bölgesel ölçekteki (genelde 400 hektardan büyük) parklar, özel çiftlikler, koruluklar, boş kıyılar, hayvanat bahçeleri, botanik bahçeleri, hatta bu kapsamların hiç birisine girmeyen boş kırsal alanlar, yapay kanallar, baraj gölleri vb. bunlar arasında yer alırlar. Böylece, yine açık alanda yapılabilen, fakat doğal ortamdan ayrılarak insan yapısı mekanlar gerektiren futbol, tenis, kriket vb. türde şehir içinde yapılabilen rekreatyon faaliyetleriyle aralarındaki temel farkı, kırsal rekreatyon faaliyetlerinin en önemli özelliklerinin “doğal ortam” gerektirmeleri oluşturmaktadır. Dünyada boş zamanlarda kırsal alanlarda gerçekleştirilen rekreatyon faaliyetlerinden birisiyle faal olarak uğraşma da önemli yer tutmaktadır. Örneğin İngilizlerin yaklaşık 1.5 milyonu ciddi bir yürüyüş türüyle (hikking ya da yamaç yürüyüşü) her bir kategoride yaklaşık yarım milyon kişi olmak üzere bisiklet, balık tutma, ata binme, dağa tırmanma gibi diğer önemli kırsal rekreatyon faaliyetleriyle uğraşmışlar; buna karşılık, mağaracılık ve paraşütle atlama gibi macera türü rekreatyon faaliyetleri daha az kişiyi kendilerine çekmişlerdir.

Tablo 2. Kırsal Faaliyet Türleri

Kırsal Rekreasyon Faaliyetleri	Kırsal rekreasyon Faaliyetleri	Katılanlar		
		Kitle	Grup	Birey
KIRSAL FAALİYET TÜRÜ	Dayandığı Doğal Kaynak			
SAĞLIK-KAPLICA				
	İklim, Maden suyu , Sıcak su			
SPOR-FAALİYET				
-Kış sporları (kayak, kızak, paten, vb)	İklim ,Dağ	*		
-Tırmanma	Kayalıklar	*		
-Mağaralar	Mağaralar (karstik bölgeler)		*	*
-Su sporları (kano,yelkenli vb.)	Göller, Akarsular, Kanallar		*	*
-Piknik Yapma	Manzaralı Yerler		*	*
MACERALI-RİSKLİ FAALİYETLER				
-Rafting	Tehlikeli Akarsular		*	*
-Bungy Jumping,Rup Jumping	Kayalıklar, Köprüler		*	*
-Hang Gliding,(kayarak uçma)	Arızalı Relief		*	*
-Balonla Yolculuk	Güvenli, Açık iniş alanları		*	*
KIRSAL ALANDA YOLCULUK				
-Otobüs, Araba, Karavan vb.	Genel olarak manzara		*	
-Gemiyle nehir yolculuğu	Akarsular-Kanallar		*	
-Bisikletle dolaşma	Yollar, Patika , Manzara		*	*
-Her tür yürüyüş	Yollar, Patika, Manzara	*	*	*
-Ata binme	Özel Patikalar	*	*	*
KIRSAL EKONOMİK FAALİYETLERE- KIRSAL YAŞAM TARZINA BAĞLI OLANLAR				
-Çiftlik Faaliyetlerine Katılım				
-İkinci evler	Çiftlikler		*	
	Dağınık Yerleşmeler		*	
		*		

Kaynak: Özgüç (1998:8)

Amerika Birleşik Devletlerinde açık alan gerektiren herhangi bir sporu yapanların sayısı 1995'de yaklaşık 233 milyon kişi olmuş ve kadınların sayısı erkekleri biraz geçmiştir (113.1 milyon erkek, 119.9 milyon kadın). Ancak kadınların büyük kısmı yürüyüşle bağlantılı düzenli bir spor faaliyeti ile uğraşırken, erkekler daha başka spor faaliyetlerinde (örneğin 24 milyon kişi golf oynuyor) ezici bir şekilde egemen durumdadırlar. Bu faaliyetlerin gerektirdikleri araç-gereç, giyim eşyaları, spor malzemeleri yapımının doğurduğu dev bir endüstri ve bunlarla uğraşan dev küresel

firmalar ortaya çıkmıştır ve bunlara yapılan harcamaların da boyutları çok artmıştır. Örneğin 1995'de Amerikalıların spor malzemelerine yaptıkları harcamalar 50.6 milyar \$ olarak gerçekleşmiştir. Avustralya'da da 15 yaşın üzerindeki nüfusun kadınlarda %23'i, erkeklerde de %35.3'ü bir sporla uğraşmaktadırlar (Özgüç, 1998:8).

2.4. Rekreasyon Çeşitleri

Rekreasyon faaliyetlerini sınıflandırmak, faaliyetin genişliği ve karmaşık yapısı nedeniyle oldukça zordur. Rekreatif bir eylem sırasında bir diğerinin de yapılabilmesi, her hangi bir şekilde sınıflamanın yapılmasını engellemektedir. Ancak literatürde kabul gören sınıflamaya göre, toplumun içerisinde gerçekleştirilen değişik rekreasyon çeşitleri bulunmaktadır (Demir, 2001:10).

Etkin Rekreasyon: Geniş kapsamlı bir rekreasyon çeşidi olup daha hareketli, dinamik ve katılımcıdır. Örneğin; yüzme, golf, ata binme gibi etkinliklerdir.

Edilgen Rekreasyon: Durgun bir karaktere sahiptir. Örneğin; piknik yapma gibi etkinliklerdir.

Kırsal Alan Rekreasyonu: Bireyler çoğunlukla belirli zamanlarda kentten kıra giderek günlük yaşamın sıkıntılarında uzaklaşmak isterler. Özellikle gençler ve eğitim düzeyi yüksek kişilerin kırsal alanlara olan ilgisi oldukça fazladır. Dağcılık, çeşitli park ziyaretleri gibi etkinliklerdir.

Ticari Rekreasyon: Kar amacı ile rekreasyonel hizmetleri sunan işletmelerin düzenlediği faaliyetlerdir. Örneğin; tiyatro, konser, bowling gibi etkinliklerdir.

Sosyal Rekreasyon: Sosyal rekreasyona katılımında belirleyici olan etken ailelerin geliri, bireylerin eğitim düzeyleri, kültür seviyeleri ve hayat görüşlerinin sosyal faaliyetlere katılımını etkilediği bir rekreasyon çeşididir. Örneğin; yemekler, balolar, kokteyller gibi etkinliklerdir.

Estetik Rekreasyon: Bazı bireyler, kişilikleri gereği etkin rekreasyon faaliyetlerine katılmak yerine sanatsal faaliyetlere katılmayı tercih ederler. Bu rekreasyon çeşidi genellikle kültür düzeyleri yüksek olan kişiler tarafından gerçekleştirilir. Örneğin; klasik müzik konserlerine gitmek, resim galerilerine gitmek gibi etkinliklerdir.

Entellektüel Rekreasyon: Estetik rekreasyonla aynı nitelikleri taşımaktadır. Örneğin; sanat, politika toplantılarına katılma, konferanslara gitme gibi etkinliklerdir.

Endüstriyel Rekreasyon: Fabrikalarda ve iş yerlerinde çalışan personelin boş zamanlarını değerlendirmek, güçlerini tazelemek için iş sahiplerince organize edilen faaliyetlerdir.

Kapalı Yer Rekreasyonu: Bu rekreasyon faaliyetinin en önemli özelliği, kapalı bir mekanda yapılmasıdır. Örneğin; salon spor salonları veya sosyal etkinlik ortamlarıdır.

Açık Hava Rekreasyonu: Açık havada yapılan arazi kullanımı olan ve doğa ile iç içe yapılan faaliyetleri kapsamaktadır. Milli Parklar ve Göller gibi doğal alanlar bu grubun en tipik örneğidir.

Orman Rekreasyonu: Açık hava rekreasyonu kapsamına girmekle beraber faaliyetlerin büyük bir çoğunluğu orman alanlarında geçmektedir. Örneğin; orman içi sulara balık tutma, kampçılık yürüyüş, avcılık gibi etkinliklerdir.

Daha önceden belirtildiği gibi rekreasyon faaliyetlerini sınıflandırmak oldukça zordur ve her bir faaliyeti değişik sınıflandırmalarda değişik isimler altında yer alabilmektedir. Örneğin Orman Rekreasyonu kapsamında değerlendirilen faaliyetler Açık Hava Rekreasyonu kapsamından da ele alınabilmektedir (Demir, 2001:10,11).

2.5. Rekreasyon Faaliyetlerinin Sınıflandırılması

Yapılan mevcut sınıflandırmaya göre, rekreasyon planlanması açısından önem taşıyan ve uygulamada geniş ölçüde kullanılan rekreasyon çeşitlerini; yapısal, yerel, içeriksel, ve zamansal olmak üzere başlıca dört grupta toplamak mümkündür (Salihoglu, 1997:12).

2.5.1.Yapısal Sınıflandırma

Rekreasyonel etkinliklerin sürdürüldüğü mekanın özelliklerine ya da iç mekan dış mekan ayırımı dikkate alınarak yapılan sınıflandırmadır (Demir, 2001:11).

Kapalı yer rekreasyonu, başta konutla olmak üzere, geliştirilmiş çeşitli iç meknlarda sürdürülen rekreasyon çeşidini kapsamaktadır. Açık hava rekreasyonu ise, doğal

koşullara bağlı olarak bireylere daha geniş hareketlilik sunan ve açık havada gerçekleştirilen rekreasyon çeşidini oluşturmaktadır (Salihoğlu, 1997:12).

2.5.2. Yerel Sınıflandırma

Yaşam çevresi olarak, rekreasyonun gerçekleştiği mekanın konumu yada bulunduğu yer dikkate alınarak yapılan bu sınıflandırmaya göre “kentsel ve “kırsal” olmak üzere iki rekreasyon tipi söz konusudur (Demir, 2001:11).

2.5.3. İçeriksel Sınıflandırma

Bu sınıflandırma esas itibariyle aktif ve pasif olmak üzere birbirinin karşıtı iki rekreasyon tipini tanımlamaktadır (Demir, 2001:11).

Bunlardan yoğun hareket ve belirli bir güç harcamayı gerektiren ve genellikle bedensel uğraşları kapsayan rekreasyon tipi aktif, belirli bir dinamizm gerektirmeyen, durgun karakterde ve daha çok bireyin iç dünyasına dönük doyumları hedefleyen rekreasyon çeşidini kapsamaktadır (Salihoğlu, 1997:13).

2.5.4. Zamansal Sınıflandırma

Rekreasyonun oluştuğu çeşitli boş zaman dilimlerine göre yapılan bu sınıflandırmada ise “günlük” ve “tatil” rekreasyonu şeklinde iki tipte oluşmakla birlikte, tatil rekreasyonu “haftalık” ve “yıllık” rekreasyon olarak ikiye ayrılmaktadır (Demir, 2001:12).

2.6. Sportif Rekreasyon

Rekreasyon aktiviteleri içinde, temeli fiziksel egzersize ve çeşitli spor branşlarının rekreatif amaçlı uygulanmasına dayanan ve rekreasyon aktivitelerinin büyük bir bölümünü oluşturan türüne sportif rekreasyon denmektedir. Sportif rekreasyonun temeli fiziksel egzersizdir. Rekreasyon, spor ve fiziksel egzersiz arasındaki simbiyotik ilişki bu üç unsurun çoğu kez birlikte ele alınmasını gerektirir (Tekin, 2003:10,11).

2.6.1. Açık Hava Sportif Rekreasyon

Açık hava rekreasyonu, kırsal alanlarda tüm serbest zaman modellerinin ve rekreasyonun bir parçasını kapsar. Serbest zamanlar da yapılan bu rekreatif etkinliklerdeki benzerlik, evden dışarıda günlük geziler ve pratik tatiller olabilmesidir.

Bu etkinliklerin yapıldığı özel alanlar (özellikle deniz, göl kenarları) çeşitli küçük gezilere ve bu tür etkinliklere daha iyi uygunluk gösteren ortak popüler yerlerdir. Avrupa bu kırsal alanlardaki serbest zaman aktivitelerinin çeşitli modellerini üretilmekte, bunlardaki benzerlikler ve ortaya koydukları olumlu-olumsuz etkileri analiz edilebilmektedir. Açık hava sportif rekreasyon aktivitelerinin temelini Kırsal Rekreasyon ve Orman İçi Rekreasyon alanları oluşturmaktadır. Birbiriyle içi içe olan bu iki kavram açık hava sportif rekreasyon aktivitelerinin çeşitliliğinin artmasında da önemli bir etkindir. Yeşil rengin tüm tonlarının bir arada görülebildiği orman mekanında yapılan rekreasyonel etkinlikler, genel olarak “orman içi rekreasyon” adını almaktadır. Orman içi rekreasyonu; rekreasyonunun değinilen genel sınıflandırmaları içinde, kırsal rekreasyon ve açık hava rekreasyonu grupları içine girmektedir. Orman içi rekreasyonu, ayrıca etkinlik çeşidine göre yapılan sınıflandırmadaki tüm gruplandırmalara girebilmektedir. Diğer bir deyişle, orman içi rekreasyonu, gününbirlik yapılabildiği gibi, hafta sonu yıllık tatillerde ve emeklilik sonrası serbest zamanlarda da yapılabilmektedir. Orman içi rekreasyonun en belirgin özelliği, hangi etkinlik gruplarını içerirse içersin, mutlaka (doğal veya yapay) bir ekosistemi içinde varlık bulması ve bu eko sisteme yoğun ziyaretçi çekmesidir. Orman içi rekreasyon etkinlikleri olarak, kampçılık, yürüyüşler, manzara seyretme, çeşitli oyunlar, tırmanma, kılavuzlu turlar, yerine göre yüzme, sportif balık avcılığı, kanoculuk, amatör doğa araştırmaları yapma vb. çok çeşitli ve değişken etkinlikler sayılabilir (Salihoğlu, 1997:13).

2.7. Milli Parkların Rekreasyon Yönünden İşlevleri

Bireylerin ruhsal ve bedensel gereksinimleri ile hiçbir biçimde uyarlı olmayan yoğun yerleşim bölgelerindeki olumsuz yaşam koşullarına itilmeleri, bunun yanı sıra, motorlu taşıt araçlarının, ulaşım olanaklarının ve birey başına düşen boş zaman miktarının artması, toplumların, ormanların egemen olduğu kırsal alanlara yönelmesini de arttırmaktadır. Milli Parklar, korumayı asıl amaç olarak almasının yanında, kullanmaya olanak veren doğal alanlardır. Mevcut kaynak değerlerini uygun rekreatif etkinliklere imkan verecek biçimde kullanıma açmıştır. Alanlar içerdikleri değerlere uygun olarak piknik, kamping, trekking, fotosafari, kuş gözlemleri yapma, manzara seyretme gibi bir çok aktiviteye izin vermektedir. Yine alan içerisinde dere veya göl mevcutsa sportif balıkçılık, yüzme, rafting gibi etkinlikler de söz konusudur (Demir, 2001).

2.8. Milli Park ve Benzeri Alanlara Yönelik Rekreatyonel Talep

(A.B.D Örneği)

Amerikan Otomobilciler Birliğinin yapmış olduğu bir araştırmaya göre; Amerikalıların hafta sonu seyahatlerinde, 1986-1996 yılları arasında %70'lik bir artış olduğu belirtilmektedir. Yine aynı araştırmada; Amerika'daki gençlerin yaklaşık yarısının (31 milyon kişi) geçen beş yıl içerisinde macera seyahatlerine katılarak tehlikeli, oldukça zor aktiviteleri tercih ettikleri rafting, scuba dalışı ve dağda bisiklet sürme gibi faaliyetlere katıldıkları belirlenmiştir.

Yine A.B.D'de yapılan bir araştırmadan aşağıdaki veriler elde edilmiştir.

- 1994-1995 yılları arasında yıllık kara tabanlı rekreatyon faaliyetleri arasında ilk sırayı yürüyüş, kuş gözlemleme, yaban hayatı gözlemleme, bisiklete binme, ailece bir araya gelme amaçlarının aldığı belirlenmiş ve her biri bir milyondan fazla aktivite gününü bu faaliyetlerin oluşturduğu görülmüştür.

- Bir milyon aktivite gününden fazla olan dört su tabanlı aktiviteler arasında; sahil ya da su kenarlarını ziyaret etmek, havuz, göl, nehir ve okyanusta yüzmek yer almıştır. Su aktiviteleri arasında sörf yapmak ve havuzda yüzmek yer almıştır.

- Kara tabanlı aktiviteler arasında en çok arzulananlar yürüme ve kuş gözlemlemesidir.

Rekreatyonel yaşam tarzının Amerikalılar için belirgin bir şekilde değişmesiyle birlikte bazı faaliyetlere katılım (bisiklete binme, kampçılık, yüzmeye, kayak, vb.) hızlı bir artış göstermiştir. 26 yaş ve üzerinde olanların %75'i çeşitli ülkelerde rekreatyon faaliyetlerini tercih etmektedir. Amerikalıların ortalama %69'u çeşitli türlerde açık hava rekreatyonuna katılmakta ve son bir yıl içerisinde çeşitli rekreatyon türlerinden en az birine katılanların oranı A.B.D nüfusunun %95,5'ini oluşturmaktadır.(Demir, 2001:38).

2.9. Türkiye’deki Milli Parklardan Bazıları ve Gerçekleştirilen Açık

Hava Sportif Rekreasyon Aktiviteleri

2.9.1. Küre Dağları Milli Parkı

Karadeniz Bölgesinin batısında Kastamonu ve Bartın il sınırları içerisinde bulunan Küre Dağları Milli Parkı, kuzeydoğusunda Şenpazar, güney doğusunda Azdavay ve Pınarbaşı, güneybatısında Ulus, kuzeybatısında Amasra ve kuzeyinde Cide ilçeleri ile çevrilidir. Küre Dağları Milli Parkının biyolojik zenginliği ve jeolojik yapısı rekreasyonel faaliyetlerin çeşitliliğini arttırmaktadır. Milli Park dinlenme, yaban hayatı izleme, doğa yürüyüşleri, kanyoning, rafting, mağaracılık, manzara seyretme, foto safari, dağcılık, kampçılık aktiviteleri açısından çok uygun bir ortam sunmaktadır (Öztürk, 2005:138,148).

2.9.2. Köprülü Kanyon Milli Parkı

Köprülü Kanyon Milli Parkı’nın güneyinde Antalya’ya bağlı Serik İlçesinin, Beşkonak nahiyesi bulunmaktadır. Antalya ili Milli Park’ın 63 km güney doğusundadır. Eğirdir Gölünün doğusundaki, Toros Dağlarından çıkan ve güneye doğru 120 km akarak tarihi Aspendos yöresinin aşağısında denize dökülen Köprü Irmağı’nın vadileri ve kanyonları park sınırlarına dahildir. Batıdaki Bozburun Dağı (tahmini 2500 m) ve doğudaki Dipoyraz Dağı (tahmini 2980 m) ile en önemli yükseltileridir. Köprülü Kanyon Milli Parkı tarihi, arkeolojik yapısı, topoğrafyası, bitkisel ve hayvansal varlıkları, doğal güzellikleri açısından doğa sporlarına oldukça elverişlidir. Özellikle kanyonun rafting, kampçılık, doğa yürüyüşleri (hiking), mağaracılık, kaya tırmanışı, dağcılık gibi bir çok doğa sporuna ev sahipliği yapmaktadır (Yalçınkaya, 1995:101).

2.9.3. Ilgaz Milli Parkı

Ilgaz Dağı Milli Parkı, Orta Anadolu’nun Kuzey Anadolu’ya geçiş kuşağı oluşturan Kuzey Batı Anadolu’nun en büyük sıra dağları olan Ilgaz Dağları üzerinde yer almaktadır. Milli Park alanı Çankırı-Kastamonu karayolu üzerinde, Ankara’ya 200 km Çankırı’ya 75 km ve Kastamonu’ya 40m uzaklıktadır. Denizden yüksekliği 1600-2000 metreler arasında olup alanda 800 m ve 1500 m. uzunluğunda iki adet kayak pisti bulunmaktadır. Ilgaz Milli Parkı, güneybirlikçilerin botanik gezileri, doğa yürüyüşleri,

bisiklet turları, dağ tırmanışı, koşu, fotoğraf çekimi, kayak vb. gibi rekreasyonel ihtiyaçlarına cevap verebilecek ideal bir alandır (Erduran, 2002:393).

2.9.4. Aladağlar Milli Parkı

Aladağlar Milli Parkı Kayseri, Niğde ve Adana illeri sınırları dahilindeki 54.524 hektarlık alanda kurulmuştur. Bu sahanın 31.358 hektarı Kayseri ilinde, 11.702 hektarı Adana ilinde ve geriye kalan 11.464 hektarı ise Niğde ili hudutlarında kalmaktadır. Aladağlar Milli Parkı içerisinde turistlerin en çok ilgisini çeken Yedi Göller, Hacer Ormanı ve Kapuzbaşı Takım Şelaleleri Kayseri ili Yahyalı ilçesi mülki sınırları içerisinde bulunmaktadır. Aladağlar Milli Parkı; derin vadileri, eşsiz zirveleri, dik ve sarp buzul kayalıkları, keşfedilmeyi bekleyen mağaraları, görkemli kanyonları, doğal manzarası, debisi ve düşüş yüksekliği ile Türkiye'nin en büyük ve ilgi çekici takım şelaleleri, yaban hayatı, ormanları, yüksek platoları, yaylaları, pınarları, şifalı bitki ve suları ile dağcıların, tur kayakçıların, rafting, kano, dağ bisikleti, yamaç paraşütü, jeep safari yapanların, doğa yürüyüşü meraklılarının, fotoğraf sevdalılarının, manzara ve doğa aşıklarının doğa ile ilgili her aradığını bulabilecekleri bir doğa cennetidir. Milli Parkın eko turizme açılması ülkemize ekonomik girdi sağlayarak, yöre halkının kalkındırılmasını, doğal kaynakların korunarak gelecek kuşaklara aktarılmasını sağlayacaktır(Kayserim,2006).

2.10. ABD'nin En Önemli Milli Parkları ve Gerçekleştirilen Açık Hava

Sportif Rekreasyon Aktiviteleri

Kuzey Amerika'daki insanların %90'a yakını dağlık alanlar, deniz kıyıları, göller, patika yollar ve oyun alanlarında gezmekten keyif almaktadırlar. Bu duruma olan talep insan nüfusundan çok daha hızlı artmaktadır. Kampçılık, bisiklet, botla gezinti, kayak gibi rekreasyonel etkinlikler giderek artmaktadır. Bunun yanı sıra, kaya tırmanışı ve rafting gibi risk sporlarına olan talep de giderek artış göstermektedir. 1987'de Amerika'da 28.2 milyon kişi günlerini açık alan rekreasyon aktiviteleri ile geçirmekte, yaklaşık 4.8 milyon Amerikalı da açık alan rekreasyon bölgelerine seyahatle geçirmektedir. Aynı zamanda Amerikalıların aşağı yukarı %50'si veya 2.25 milyonu vahşi yaşam alanlarında gerçekleştirilen rekreasyonel aktivitelerden, kampçılık, kano, su

kayağı, balık tutma, avcılık, yürüyüş, ata binme, kuş gözlemciliği, bisiklet, vahşi yaşam gözlemciliği, vb. katılmaktadır (Hilmi ve Cordes, 1993).

2.10.1. Yosemite Milli Parkı

ABD’de Sierra-Nevada Bölgesi’nde bir çok güzel kanyon yapısı bulunmaktadır. Bunlardan en popüler ve en görkemli olanı Yosemite Vadisi’ndeki milyonlarca yıllık süreçte keskin buzullar ve akarsuların vadi içerisinde şekillenmesi ile bugünkü görünümünü kazanan Yosemite Milli Parkı’dır. Milli Parkın en önemli özelliklerinden birisi de alandaki varlığı yüzyıllarca öncesine dayanan dev Sekoya ağaçlarıdır. Tüm bu özellikleriyle Milli Parkı her yıl 4 milyon kişi ziyaret etmektedir. 3.029,13 km²’lik bir sahayı kaplayan milli park alanının yüksekliği 912 m ile 3.952 m arasında değişim göstermektedir. Yosemite Vadisi 11.262 km uzunluğunda, 1.609 m genişliğinde ve 804,5 m derinliğindedir. Milli park alanı kapsamında özellikle kamp alanları ve başlıca faaliyet bölgeleri arasında oluşturulan bisiklet yolları ziyaretçilerin bisiklet turlarını kullanma tercihlerine sunulmaktadır. Vadinin doğusunda Aynalı Göl, ve Mutluluk Adası’nı kapsayan bölgede bisiklet için uygun rotalar belirlenmiştir. Otomobil ve bisiklet yolları dışında tırmanma ve doğa yürüyüşleri için faaliyet alanları saptanmıştır. Bu faaliyetlerin tümü rekreatif gereksinimlere yanıt vermesinin yanı sıra eko-turizm içinde bir aktiviteler bütünü oluşturmaktadır. Ayrıca park alanında, balıkçılık, golf, yaya yürüyüşleri, atlı gezinti, su rekreasyonları (botçuluk, kano,rafting, yelkenli, yüzme) ve kış rekreasyonu (kayak ve buz pateni) aktivitelerine olanak tanımaktadır (Aslan ve diğ., 2002:290).

2.10.2. Joshua Ağacı Milli Parkı

Los Angeles’ın doğusunda uzanan Joshua Ağacı Milli Parkı 825.00 dönümlük bir alanı kapsamaktadır. Karakteristikleri yükseklik ile tanımlanan iki büyük çöl (Majave ve Colarado) ekosistemi milli parkı oluşturmaktadır. Güney California çöllерinin en iyi korunmuş temsilcisi Joshua Ağacı Milli Parkı, 19 milyon insana 3 saatlik mesafede yaklaşık 600.00 dönümlük yaban yaşamı ortamı sağlar. Park zengin biyolojik ve jeolojik çeşitliliği, kültürel tarihe, rekreasyonel kaynaklara ve bilimsel çalışmalar için çarpıcı olanaklara sahiptir. Milli Park alanı içerisindeki aktiviteler; değişik uzunlukta ve temalarda yürüyüşler, kaya tırmanışları (değişik zorluk seviyelerinde), bisikletli geziler ile atlı gezilerdir. Ayrıca parkta kamp alanları da mevcuttur. 80.5 km’lik yürüyüş

rotasının yanı sıra 56.315 km'lik California atlı gezinti ve yürüyüş yolu da parkın içerisinden geçmektedir. Park dünyadaki en popüler kaya tırmanış alanlarından birisidir. Park alanın 794.993 dönümüne yayılmış çok değişik zorluklarda 5.000'den fazla tırmanış alanına sahiptir (Aslan ve diğ., 2002:291).

2.10.3. Büyük Kanyon (Grand Kanyon) Milli Parkı

ABD'nin Arizona Eyaletinde bulunan Grand Kanyon dünyanın en ilgi çekici ve muazzam doğal alanlarından birisidir. Yılda 5 milyon ziyaretçiyi ağırlayan bu park, bir çok kişi için nefes kesici doğa manzaraları anlamına geliyor. 446 km. uzunluğu, 29 km. genişliği ve 1.6 km'lik derinliğe sahip bir kanyondur. Kolorado nehri kanyon boyunca uzanmaktadır. Kanyon yaban hayatı açısından büyük çeşitlilik göstermektedir. Park yaklaşık 300 kuş türünün yanı sıra dağ aslanları ve çeşitli sürüngenlerin bulunduğu 120 çeşit hayvanı barındırmaktadır. Vadi açık hava sportif rekreasyon aktiviteleri açısından bir çok çeşitliliğe sahiptir. Kanyonda, kano ve raft gezileri, günübirlik veya kamplı yürüyüşler, kuş gözlemciliği, kaya tırmanışı, dağ bisikleti, doğa araştırmaları gibi bir çok faaliyete ev sahipliği yapmaktadır (Aslan ve diğ., 2002:292).

2.11. Açık Hava Sportif Rekreasyon Aktiviteleri

Açık hava sportif rekreasyon aktivitelerinin temelinde kırsal alanlarda yaz ve kış aylarında gerçekleştirilen doğa sporları yer almaktadır. Ancak gelişen teknoloji ve yeni spor dallarının ortaya çıkışı sportif aktivitelerin çeşitlenmesini sağlamıştır. Doğa sporlarını karada, suda ve havada yapılan sportif faaliyetler olarak üç'e ayırabiliriz. Özellikle son yıllarda, dağlık ve ormanlık alanlarda gerçekleştirilen sportif rekreasyon aktivitelere olan talep artışı, açık hava rekreasyon aktivitelerinin yayılmasında ve gelişmesinde önemli bir etken olduğu gözlenmektedir.

2.11.1. Suda Yapılan Sportif Rekreasyon Aktivitelerinden Bazıları

Göl, deniz, akarsu, vb. doğal kaynakların kullanımıyla gerçekleştirilen sportif rekreasyon aktiviteleridir. Yüzme, Aletli Dalış Kano, Yelken, Rafting, Sörf, Su Kayağı gibi aktivitelerdir.

2.11.2. Karada Yapılan Sportif Rekreasyon Aktivitelerinden Bazıları

Dağlık ve ormanlık alanlarda gerçekleştirilen sportif rekreasyon aktiviteleridir. Doğa yürüyüşü, Kampçılık, Dağcılık (Yaz ve Kış), Tırmanma (Sportif–Geleneksel), Dağ Bisikleti, Orienteering, Kanyoning, Mağaracılık, Kayak, Snow Board gibi aktivitelerdir.

2.11.3. Havada Yapılan Sportif Rekreasyon Aktivitelerinden Bazıları

Atmosferik olayların izin verdiği sürece uygun hava koşullarında gökyüzünde gerçekleştirilen sportif rekreasyon aktiviteleridir. Paraşütle Atlama, Yelken Kanat, Yamaç Paraşütü, Balon gibi aktivitelerdir.

BÖLÜM 3. YAYGIN AÇIK HAVA SPORTİF REKREASYON

AKTİVİTELERİ ve ÖZELLİKLERİ

3.1. Kampçılık

Kampçılık, çadır kullanarak veya doğa içinde hazırlanmış, doğayla bir nevi entegre olmuş son derece basit tesisleri kullanarak yaşamak sureti ile yapılan spor çeşididir. Kampçılık çalışmalarında asıl amaç, doğayı zedelemeyen doğal kaynaklara mümkün olduğu kadar az zarar vererek onlardan faydalanmak ve doğa ile içi içe yaşamaktır (Fotoğraf 1). Isınma yiyecek gibi temel ihtiyaçların doğal şartlar altında basit bir takım çözümlerle sağlanması başlıca özelliklerdendir (Yalçınkaya, 1995:28).

Fotoğraf 1. Kampçılık

Her spor dalında olduğu gibi kampçılık faaliyetinin de kendine özgü kuralları vardır. Bir nevi çevreyi zedelemeyen doğada yaşamayı öğrenme sporu olan kampçılık, aynı zamanda diğer doğa sporlarına başlamak için ilk adımdır. Doğada nasıl yaşanır, nasıl yemek yenir, nasıl sağlık korunur, tuvalet vs. gibi ihtiyaçlar nasıl karşılanır, doğadan gelebilecek çeşitli problemlere karşı insan kendini nasıl korur gibi temel konuları

öğrenmek gereklidir. Doğayla temelde bir entegre sağlandıktan sonra diğer spor dallarına geçilmelidir. Kamp kurulurken, kampçılık yapılırken dikkat edilmesi gereken belirli konular vardır. Diğer bütün dallarda olduğu gibi kampçılık çalışmaları da adım adım gerçekleştirilmeli, önce basit alanlardan daha kompleks alanlara geçilmelidir. Doğaya alışıkça ekstrem bölgelere ulaşılmalıdır. Tüm doğa sporlarında geçerli olmak üzere, kamp yapan kişilerin grup ve toplu yaşama bilincinde olmaları gerekmektedir. Bunun yanı sıra kamp yapılacak yerin iyi tanınması hatta önceden harita çalışmaları yapılması, bununla birlikte ekipte bir iş bölümü uygulanması, tehlikeli durumlarda ne yapılacağına bilinmesi çözümü çok zor olayların ve gereksiz panik ortamının ortaya çıkmaması açısından çok önemlidir (Yalçınkaya, 1995:29).

3.1.1. Türkiye’de Kamp Alanları

Türkiye coğrafi özellikleri ile her bölgesinde her dönem kamp yapmaya elverişli alanlara sahiptir. Tüm kıyı bölgeleri Ege, Akdeniz, Marmara vb. alanlar kampçılık faaliyetlerini uygulanabildiği bölgelerdir. Ayrıca bir çok milli parklar ve tabiat parkları da kampçılık etkinlikleri için uygun mekanlardır. Yüksek irtifada kampçılık aktiviteleri için, Niğde Aladağlar, Kaçkarlar, Bolkarlar, Ağrı, vb. 3000 m ve üstü dağlık alanlarda kampçılık aktivitelerinin gerçekleştirilebileceği alanlardır (Yalçınkaya, 1995:29).

3.2. Doğa Yürüyüşü

Trekking; doğal engellerle dolu bir arazi parçasını her hangi bir ulaşım aracı olmaksızın yürüyerek aşmak anlamında İngilizce bir sözcüktür. Türkçeye “Doğa Yürüyüşü” olarak çevrilmektedir (Yalçınkaya, 1995:30).

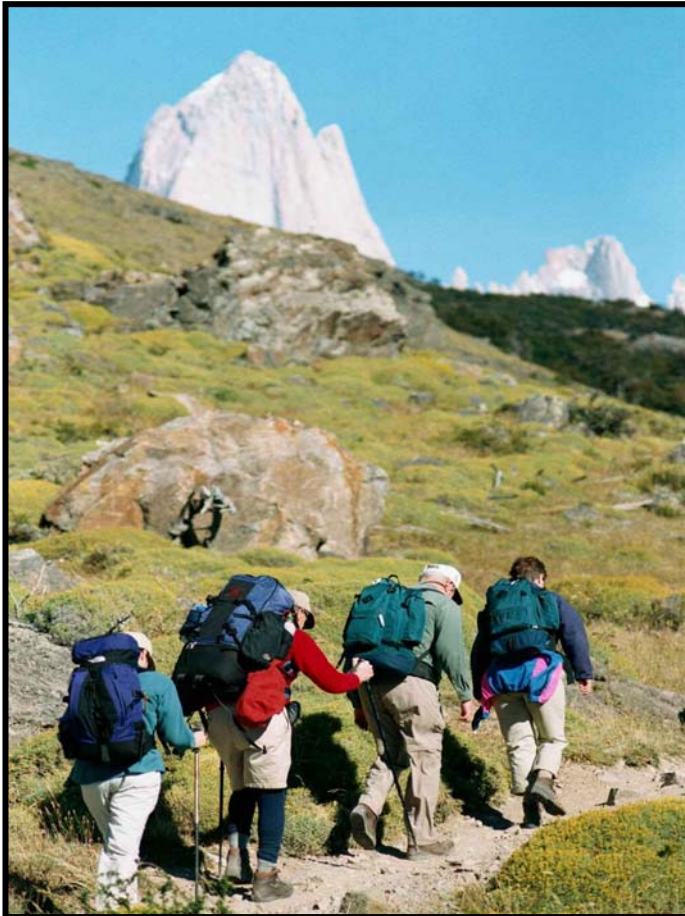
Diğer bir tanımlama ise; track (Türkçe okunuşuyla Trek) iz, yol anlamına gelmektedir. Trekking’i de kabaca iz, yol takip etmek olarak Türkçe’ye çevrilebilir. Genellikle doğa koşullarında yapılan, zorluk dereceleri değişen, bazen konaklamalı da olan uzun yürüyüşler için kullanılan bir tanımdır (Fotoğraf 2). Trekking, Türkiye’de özellikle son 10 yılda hızla gelişen bir turizm sektörü haline gelmiştir. Bu alanda hizmet veren pek çok turizm acentesi vardır. Sağlık problemi olmayan herkes trekking yapabilmekte ve özel bir eğitim gerektirmemektedir. Genellikle günübirlik olan geziler çoğunlukla yaşanılan ilin

yakın çevresinde yapılmaktadır. Trekking için en uygun mevsimler sonbahar ve ilkbahardır (Zirvedağcılık, 2005).

Trekking'i dağcılık, mağaracılık gibi doğa sporlarından ayıran temel özellik basit kampçılık, harita ve pusula bilgisinin dışında fazla uzmanlık gerektirmemesidir. Trekking faaliyetleri bir günü aşan programlardan oluşur. Gününbirlik yürüyüşler zamanla bu spor dalının gelişip yayılması ile daha uzun parkurlara yerini bırakarak bu kapsamdan çıkmıştır. Birkaç yüz kilometreden, birkaç bin kilometrelik rotalara sahip programlar yapılmaktadır (Yalçinkaya, 1995:30).

Sportif anlamda; fiziksel bir aktivite olan yürüyüş, büyük bir çoğunluk tarafından en çok yapılan serbest zaman aktivitesidir. Saatte 2 mil düz yürüyüş 160 kalorinin yakılmasına sebep olur. Doğa yürüyüşünde ise kullanılan sırt çantaları ve parkur içinde yer alan engebelerin geçilmesi ve karşılaşılabilecek eğimin aşılması için % 20 daha fazla kalori gerektirmektedir ve bu 405-490 kalori arasında değişmektedir.

Fotoğraf 2. Doğa Yürüyüşü

Sosyal bilimlerde yapılan tıbbi araştırmalar, doğa yürüyüşü ve diğer açık alan aktivitelerinin aynı zamanda mental sağlık üzerine de olumlu etkisinin olduğunu ortaya koymaktadır. Ülkemizde son zamanlarda en çok tercih edilen bu egzersiz türünün amatör ve profesyonel anlamda gerçekleştirilebileceği birçok doğal parkur mevcuttur (Tekin, 2003:20).

Türkiye, Batılı ülkelere kıyasla, henüz bozulmamıő benzersiz bir doğaya sahiptir. Doğa ve dağ yürüyüşü yani Trekking sporu için eşsiz ve el değmemiş bir ortam sunmaktadır (Yalçınkaya, 1995:31).

3.2.1. Türkiye'nin En Güzel Trekking Parkurlarından Bazıları

Aladağlar: Aladağlar, Toroslar'ın orta ve güneydoğu bölümünden yükselmektedir. En yüksek zirvesi 3756 metre ile Demirkazık Dağıdır ve tamamı milli park sınırları içerisindedir. Niğde'ye 60 km uzaklıktadır. Önemli trekking bölgeleri Yedigöller, Sokulupınar, Maden Boğazı, Kapızbaőı Şelaleleri, Sarımadenler ve Akőampınarıdır. Niğde'den araçla bir buçuk saatte Çukurbağ veya Demirkazık köyüne gidilebilmektedir. Burada otel hizmeti veren bir dağ evi mevcuttur. Ziyaretçile bir buçuk saat mesafedeki Sokulupınar'da kamp kurabilmektedirler. Çukurbağ köyünden iki saatlik bir yürüyüşle Emlî Vadisi'ne varılabilmektedir. Buradan Kaldı, Güzeller ve Alaca zirvelerine tırmanmak mümkündür. Trekking için en uygun dönem yaz ayları. Kalker kayalardan oluşan Aladağlar'da Emlî ve Barasama vadileri dışında ormanlık alan yoktur (Zirvedağcılık, 2006).

Kaçkarlar: Trans Kaçkar ve Trans Yayla parkurları en çok tercih edilenler arasındadır. Trans Kaçkar parkuru Artvin'den Rize'ye 45 km kadardır. Bir haftada tamamlanan bir parkurdur. 20 saat süren yürüyüş yolu Helek'te başlar, Ayder Yaylası'nda son bulmaktadır. İlk kamp yeri olan Hevek Yaylası'ndan sonra Olgunlar, Nasraf ve Dilberdüzü Yaylası'na varılmaktadır. İsteyenler Hevek ve Ayder'de pansiyonda konaklayabilmektedirler. Son olarak da Denizgölu Yaylası aőılarak Kaçkarlar'a varılmaktadır. Trans'ı geçmek için Olgunlar Yaylası'na geri dönülerek, Naletleme Geçidi aőılıp Karadeniz Gölü'ne varılmaktadır (Zirvedağcılık, 2006).

Likya Yolu: Türkiye'nin trekking yapılmaya en uygun parkurlarından birisidir. Antalya Çıralı- Likya Yolu, Antalya- Fethiye arasında bağlantı sağlayan tarihi yolda

bulunmaktadır. 500 km'lik Likya Yolu'nun en önemli bölümü Yanartaş bölgesidir. Trekking için turistlerin tercih ettiği Likya Yolu'nun çoğunlukla Yanartaş'a kadar olan ilk bir kilometrelik bölümü kullanılmaktadır (Zirvedağcılık, 2006).

Köprülü Kanyon: Manavgat sınırları içindeki Köprülü Kanyon Milli Parkı'nda yer almaktadır. Kanyon, 14 km uzunluğunda, 100 m derinliğinde, gür sedir ormanları ile kaplı bir vadidir. Köprü Irmağı'nın, Bolasan Köyü ile Beşkonak arasında meydana getirdiği yarma vadi, Türkiye'nin en uzun kanyonu özelliğini taşımaktadır. Kapadokya'daki peri bacalarına benzeyen doğal görünümü ile trekking için uygundur. Ağaçlarla gölgelenen nehir kenarında kamp yapmak için alanlar mevcuttur. Ziyaretçilerin yeme-içme ihtiyaçlarını karşılayabilecek tesisler de bulunmaktadır. Milli Park'ta çadır ve karavanla konaklama yapılabilmektedir. Yol boyunca MÖ 5. yüzyılda kurulmuş antik Selge şehrinin tiyatrosu, agorası, Zeus ve Artemis Tapınakları, sarnıçlar, su kemeri görülebilmektedir (Zirvedağcılık,2006).

Ihlara Vadisi: Vadiye, Aksaray-Nevşehir karayolununun 11. km 'sinden sapılarak gidilmektedir. Kanyonu, Hasandağı'ndan çıkan bazalt ve andezit yoğunluklu lavların soğumasıyla ortaya çıkan çatlaklar ve çökmeler oluşturmaktadır Bu çatlaklardan yol bulan kanyon bugünkü halini Melendiz Çayı sayesinde almıştır. 14 km uzunluğundaki vadi Ihlara'dan başlayıp, Selime'de bitmektedir. Vadinin yüksekliği yer yer 100-150 metreyi bulmaktadır. Yürüyüş boyunca kayalara oyulmuş sayısız barınak, mezar ve kiliseleri gezilebilmektedir. Bazı barınak ve kiliseler yeraltı şehirlerinde ve birbirlerine tünellerle bağlantılıdır (Zirvedağcılık, 2006).

3.3. Dağcılık

Dağcılık; belirli bir takım ilke ve kurallara dayalı olarak dağlarda yapılan yürüyüş, kampçılık ve tırmanış sporudur (Fotoğraf 3). Dağcı ise kayada, karda ve buzda doğanın bir takım zorluklarını aşıp dağcılık tekniklerini, dağcılık araç ve gereçlerini kullanarak doruğa ulaşan veya ulaşmayı hedefleyen kişidir (Budak, 2005).

Daha geniş anlamıyla, ulaşılması zor olmayan alçak tepelere yürüyerek tırmanma için kullanılmakla birlikte; gerçek anlam da belirli bir deneyimi gerektiren, arazi ve hava şartlarının son derece zor olduğu yerlere tırmanma etkinliğidir. Bugün sınırlı bir topluluk tarafından yapılan bu etkinlik dışında göçebeler ve avcılar bu mekanların

olumlu taraflarını keşfederek, yıllarca bu mekanlarda faaliyetlerde bulunan topluluklar olmuşturlar. Bugün kent insanı da artık bu mekanlardan faydalanma eğilimi içinde olmaktadır (Ceylan ve Çalık, 2002:306).

Fotoğraf 3. Dağcılık

Dağcılık sporu, önce Avrupa-Alp dağları üzerinde uygulama ve gelişme alanı bulduğu için “Alpinist” deyimini de kullanılır. Alpinizm deyimini ile doğaya ve onun bir parçası olan dağlara yönelik bir yaşam biçimi de ifade edilmektedir (Yalçınkaya, 1995:32).

Bu anlamda dağcılık, Alp dağlarının en yüksek zirvesi olan Mont-Black ‘a 4810m ulaşılmasıyla başlar. Bu durum dağcılığın ilk merkezinin Alpler olmasını da sağlamıştır. Dağcılığın sportif amaçla yapılmaya başlandığı 1800’lü yıllarda önceleri sadece zirveye ulaşmak amacı ile yapılan bir faaliyetti. Bu durum dağcılığa olan ilgisinin artmasına neden olmuştur. Daha sonraki dönemlerde Avrupalı dağcılar ilgi alanlarını Avrupa dışındaki dağlık alanlara çevirdiler. Himalayalar, Kuzey Amerika, And Dağları, Güney Afrika gibi yerlerdeki zirveler yeni ilgi merkezleri oldu. And Dağlarının en yüksek zirvesi “Acongagua 6959 m (1897)” Kuzey Amerikanın en yüksek zirvesi olan, “Mc Kinley 6194 m” (1913) ulaşıldı. 1950 ve sonraki yıllarda ise Himalayalar, ilgi odağı oldu ve peş peşe 8000’lik zirvelere ulaşıldı.1953’de Sir Edmund Hillary ve Rehber

Tensing dünyanın en yüksek zirvesi olan Everest'e (8848 m) ulaşmayı başardılar (Ceylan ve Çalık, 2002:306).

Dağcılık sporu, özellikle son dört yılda ülkemizde de önemli ölçüde gelişme sağlamıştır. Bu gelişmede baş etken, Türkiye Dağcılık Federasyonunun dağcılık eğitimine verdiği önem doğrultusundaki çalışmaları olmuştur. Dağcının tanımında olduğu gibi, bir dağcıyı diğerlerinden ayıran temel nitelik, dağcılık araç ve gereçleri kullanarak zirveye ulaşan ya da ulaşmayı hedefleyen kişi olmasındadır. Bir dağcı aynı zamanda, dağla görsel bütünlüğü sağlayabilmiş kişidir. Bu temel niteliğin elde edilebilmesi ise ancak uzun sayılabilecek bir eğitim sürecini gerektirmektedir. Kişisel kamp ve teknik malzemeleri kullanma bilgi ve becerisi, deneyimle birleşerek dağcı kimliğini yaratmaktadır (Budak, 2005).

Dağcılık sporuna başlayanlar önce "Tırmanma bahçeleri" adı verilen yerlerde özel eğitimler görürler. Bu eğitimler sırasında dağcılık sporunun temel esaslarını öğrenen adaylar, daha sonra tırmanma tekniklerini geliştirici uğraşlar vererek orta ve yüksek dağlık yerlere gitmeye de başlarlar. Hiçbir araç-gereç kullanılmadan yapılan "Doğal" ya da "Serbest" tırmanışlarda tek başına hareket edebilen dağcı, genellikle araç-gereç kullanılarak yapılan "Yapay Tırmanış" da ise tek başına hareket etmek yerine, ikili veya üçlü ekipler halinde tırmanmayı tercih ederler. Dağ ipleri, ip merdivenleri, buz veya kaya burguları (sikkeler) ve diğer gereçler kullanılarak doğal "Kaya" veya "Buz"lu zeminlerde yapılan tırmanışlarda dağcılar tek bir ipe (40,60,80 m gibi) bağlanarak tırmanış yaparlar.

Dağcılık sporuna konu olan uygulamalar, kaya ve buzul zeminin özelliklerine, sertlik ve çatlak durumu, diklik derecesi, uzunluk ve iklim koşullarına bağlı olarak farklı topografik koşullar yaratır ve değişik zorluk dereceleri ile ifade edilir (Tablo 3). Avusturyalılarca geliştirilen doğal tırmanma hareketleri için, 6 zorluk derecesi kullanılır ve bunlar Romen rakamları ile ifade edilir (Yalçınkaya, 1995:32).

Tablo 3. Dağcılık Sporunda Zorluk Derecelerinin Sınıflandırılması

(I)	-Kolay
(II)	-Zor
(III)	-Oldukça Zor
(IV)	-Çok Zor
(V)	-Son Derece Zor
(VI)	-Aşırı Derecede Zor

Kaynak: Yalçınkaya, 1995:32

Araç-gereç kullanılarak yapılması mümkün olan “Yapay Tırmanma” hareketleri ise, çıkış yapılan yamacın dikliği, kaya veya buz yapısı ve uzunluğuna bağlı olarak yine belirli zorluk dereceleri ile ifade edilir. Yapay tırmanma hareketleri de kendi arasında A1, A2, A3, ve A4 olmak üzere dört zorluk derecesine ayrılır. Örneğin (VI-A3) çok zor bir tırmanışı ifade eder (Yalçınkaya, 1995:33).

3.3.1. Türkiye’de Dağcılık Faaliyetleri

Türkiye’de dağcılık sporu ve dağ turizminin öncüsü Prof. Dr. Ali Vehbi Türküstün (1877-1937)’dür. Fransa’da yüksek öğrenim görürken 26 Temmuz 1906’da Mont Blanc’a çıkarak buraya Türk bayrağını diken ilk dağcı oldu. 1933 yılında İstanbul’da Türk İzcilik-Dağcılık Kış Sporları kulübü adıyla ilk Türk dağcılık kulübünün kurulmasıyla başlamış oldu. Bunu 1934’de Bursa Dağcılık ve Kış Sporları kulübünü kurulması izledi. 1938’de Dağcılık ve Kış Sporları Federasyonu kuruldu.1939’da adı, Türkiye Dağcılık ve kayak Federasyonu şeklinde değiştirildi. Ancak 1966’da sadece dağcılara içine alan Dağcılık Federasyonu oluşturuldu. 1970’li yıllarda Türk dağcıları da yüksek düzeyde teknik tırmanışlar ve kış çıkışları yapmaya başladılar. Demirkazık (3756 m), Ağrı (5137 m), Reşko (4135m), ve Kaçkarlar (3932m) bu anlamda ilk kış tırmanışları yapılan dağlarımız oldu.1980’li yıllar, Türk dağcılığının yurt içindeki tırmanışlarının yanı sıra, yüksek irtifa dağcılığına da yöneldiği yıllar oldu. Elbruz (5642 m),Peak Lenin (7134 m), Pamirler'deki Komünizm Doruğuna (7.495 m) bu yıllarda yapılan başarılı tırmanışlardır. Son olarak, 17 Mayıs 1995 'de Nasuh Mahruki dünyanın en yüksek doruğu olan Everest' e(8848 m) tırmandı (Ceylan ve Çalık, 2002:306).

Dağcılık etkinliklerinin yoğunlukla yapıldığı belli başlı dağlarımıza baktığımızda, Niğde Aladağlar ve Kaçkarlar en ön planda gelmektedir. Yüksek irtifa dağcılığının dışında her tür dağcılık etkinliğinin yapılabildiği ve aynı zamanda görsel açıdan da dünyaca ünlenmiş dağlarımızdır bunlar. Her yıl çok sayıda yerli yabancı dağcı ve gezginin akınına uğramaktadırlar. Ağrı dağı, 5137m'lik yüksekliğinin yanı sıra, mitolojik yönüyle de bir ilgi odağı durumundadır. 2. derece yasak bölge kapsamında olduğundan Ağrı dağına tırmanış için önceden izin alınması gerekmektedir. Cilo ve Sat dağlarına ise güvenlik nedeniyle izin verilmemektedir. Ağrı ile Erciyes ve Süphan gibi dağlarımıza, daha çok zirve tırmanış amaçla olarak gidilmektedir. Batı ve Orta Toroslar ile Uludağ ise daha çok yürüyüş amaçlı olarak gidilen dağlarımız arasında yer almaktadır (Budak, 2005).

3.3.2.Önemli Dağlarımızdan Bazıları ve Özellikleri

Anadolu coğrafyası oldukça zengin doğası ile doğa sporlarının hemen tümüne açıktır. Akdeniz ve Karadeniz iklimi gibi farklı iklimleri barındıran coğrafyamız her mevsimde doğa sporları yapabilme imkanı sunmaktadır. Türkiye'nin dört bir yanında birbirinden güzel doğası ve sunduğu seçeneklerle yükselen dağlar, her yönüyle geniş olanaklar barındırmaktadır. Ege'den Güneydoğu'ya uzanan Toroslar, batıdan doğuya uzanan Karadeniz Dağları ve Kaçkarlar, tek başına duran Erciyes, Hasan Dağı ve Ağrı gibi volkanik dağlar yerli ve yabancı birçok dağcının tırmanış yaptığı dağlarımızdandır. Bunların yanı sıra Kazdağı, Ilgaz, Işıkdığı, Dedegöl Dağları, Samanlı, Bolu, Sultan Dağı, Uludağ, Afyon-Akdağ gibi çok yüksek olmayan fakat kaya tırmanışı, kanyoning gibi dağcılık türleri ve amatörler ile dağ yürüyüşçüleri için çok uygun parkurlara sahip dağlarımızı da eklemek gerekir. Dağlarımızdaki aktivite zenginliği özellikle yabancı dağcıların ilgisini artarak çekmektedir. Yukarıda andığımız dağlarımız yanında birçok dağımız da keşfedilmeyi beklemektedir. Bu açıdan bakıldığında dağlarımızın oldukça bakir olduğunu söylenebilmektedir. Dağcılık hem sportif hem de kültürel aktiviteyi barındıran, insanın doğa ile ilişki kurarak fiziksel ve ruhsal dinginlik sağlamasına yarayan en etkili sporlardan biridir. Başarıya uzun vadeli çabalarla ulaşılan dağcılığın kendi içinde çok değişik biçimleri, değişik seçenekleri vardır. Günümüz turizmde önemi, katılımı gittikçe artan ve sürekli çeşitlenen alternatif turizm türlerinin kaynağının dağcılık olduğu söylenebilmektedir (Travellingturkey, 2006).

Toroslar: Anadolu'nun güney kıyısına paralel uzanan Toroslar tümüyle hem yaz hem de kış tırmanışına elverişlidir. Çok sayıda dağcının çeşitli noktalarından çıkış yapmış olmasına rağmen halen keşfedilmemiş çok yeri vardır. Batı Toroslar'da Beydağları ve Akdağlar'da yaklaşık üç bin metrelik zirveleri ile kış dağcılığı, kanyoning, kaya ve duvar tırmanışı için uygun parkurlar bulunmaktadır. Bu özellikleri ile hem profesyonel, hem de amatör dağcıların uğrak yerlerindedir. Orta Toroslar'da Gülek Boğazı ile ikiye ayrılan Bolkar Dağları ile Aladağlar 3500-4000 metreye ulaşan zirveleri ile dağcılarının yoğun ilgi gösterdiği başlıca yerlerdendir. Bolkar Dağları'nda Medetsiz zirvesi (3556 m) ile Niğde-Tarsus transında sayısız tırmanış alternatifi yaratılabilmektedir. 2000 m civarındaki göllere yürüyüş, kaya tırmanışları, mağara keşifleri, kanyon geçişleri bu seçenekleri daha da zenginleştirmektedir. Bolkarlar Toroslar'ın bütün özelliklerini taşımaktadır. Niğde-Ulukışla ilçesi Darboğaz ve maden köylerinden çıkışa başlanabilmektedir. Başlıca zirveleri Medetsiz, Keşifdağı, Koyunaşağıtepe, Eğerkaya, Karagöl, Çiniligöl ile güneyde Tarsus'a doğru inen vadiler arasındaki geçiş yeri olan Karagedik'ten Bolkarlar'a ulaşılmaktadır. Bolkarlar'ın güney yönü sayısız mağara ve kanyonları ile değişik gezi olanaklarına da sahiptir. Bolkar Dağları'nı izleyen Aladağlar dağcılık sporu açısından en zengin dağlarımızdır. Kaya ve duvar tırmanışları, buzul tırmanışı, kış dağcılığı yapılabilen Aladağlar'da yüksekliği 3000 metreyi geçen 30'un üzerinde zirve bulunmaktadır. Bu zirvelerin hemen tam ortasında yer alan 3000m Yedigöller platosunda yaz mevsiminde kamp kurup zirvelere tırmanışlar düzenlemektedir. Belli başlı teknik tırmanışlarla Demirkazık, Kızılkaya, Kaldı, Alaca, Vay Vay, Güzeller, Emler zirvelerine tırmanılmaktadır. Aladağların en yüksek zirvesi Demirkazık'a klasik rota dışında sırtlardan ve kuzey yönünde 600m'lik duvar tırmanışı ile de çıkılmaktadır. En kolay çıkış güney rotasıdır. Güneybatı rotası (PECK kulvarı) ise yazın da erimeyen kar kulvarından yapılan tırmanış ile gerçekleştirilmektedir. İkinci zor ve yüksek zirve olan Kaldı zirvesi (3723 m) Aladağların oldukça zorlu çıkışlarından birini gerektirmektedir. Kaldı'nın da birçok rotası vardır. Sırt ve klasik rota tırmanışlarının yanı sıra kuzey buzul rotasından da çıkılmaktadır. Kaldı'ya yakın olan Alaca zirvesine de aynı çıkışta ulaşılmaktadır. Adana-Kayseri-Niğde arasında yer alan Aladağlar'daki derin ve geniş vadilerde yaz ve kış translar yapılmaktadır. Tur kayağı ile yapılan translar ve kış tırmanışları daha zorlu ama aynı zamanda oldukça zevklidir.

Aladağlar yeni başlayanlardan profesyonellere kadar her düzeyde dağcı için uygun parkurlar barındırmaktadır (Travellingturkey, 2006).

Kaçkarlar: Karadeniz'in doğusunda yükselen Kaçkarlar olağanüstü yeşil doğası ile, 3932 m'lik yüksekliği bulan Verçenik gibi zirveleri ile her mevsimde ve değişik zorlukta çıkışa elverişlidir. Kış dağcılığının en zorlu parkurlarından birisi de Kaçkarlar'dır. İki buzulu ile buz tırmanışlarına uygun rotaları vardır ama kaya tırmanışı için uygun yerlere sahip değildir. Artvin-Yusufeli ve Rize-Çamlıhemşin'den ulaşılabilen Kaçkarlar yaz aylarında amatörler için de çekicidir (Travellingturkey, 2006).

3.4. Rafting

Rafting, Raft adı verilen botlarla yapılmaktadır. Rafting de asıl olan içinde bulunduğunuz raftı devirmeden kürekle yönlendirerek kayalar ve engeller arasından geçirmektir(Fotoğraf 4). Raftlar, Amerika'da, önceleri (20. yüzyılın başında) nehirlerde yük taşımada kullanılmıştır.

Fotoğraf 4. Rafting

Raft, her türlü nehirde hareket edebilecek yapıya sahip sağlam malzemelerden yapılmıştır. II. Dünya savaşı sırasında çıkartma amaçlı olarak da kullanılmıştır. Raftlar bu vesileyle diğer ülkelerin de dikkatini çekti ve yaygın olarak kullanılmaya başlandı. Spor amaçlı kullanım da yine Amerika'da başlamıştır. Keşif amaçlı akarsu yolculukları ve çeşitli etkinlikler yapmak üzere kurulan bir kulüp 1973 yılında "Sobek Expedition" adını alarak dünyanın çeşitli ülkelerinde keşifler yapmıştır. Çoruh 'u da 1982'de ilk bu ekip geçmiştir (Travellingturkey, 2006).

Rafting 6 ile 8 kişilik takımlar halinde yapılır ve başarılı olabilmek tek bir vücut gibi hareket eden bir takım olabilmekten geçer. Takım nehir içinden geçerken çeşitli doğal engelleri geçmek zorundadır. Bu engeller irili, ufaklı kayalar bazen de ağaç gövdeleri olabilir. Nehir zaman zaman da yüksekçe yerlerden dökülerek yoluna devam eder. Nehrin yolunu kesen bu engeller genel akışın hızını ve yönünü etkiler, suda türbülanslar, dalgalar ve akışta ani hızlanmalar oluşturur. Nehir sporların da, bu tür beyaz ve köpüklü görüntüler sergileyen bölgelere Rapid (Şarlak) adı verilir. Rafting, herhangi bir beceri ve fiziksel kondisyon gerektirmediğinden dileyen herkes bu sporu yapabilmektedir. İlk iki derece için yüzme bilmek bile gerekmez ancak, sonraki derecedeki nehirlerde rafting yapabilmek için iyi yüzme bilmek ve tecrübeli bir rehber şarttır (Wikipedia, 2006).

3.4.1. Türkiye'de Rafting Yapılan Akarsular

Türkiye her bölgesinde rafting için elverişli nehirler bulunmaktadır. Özellikle Köprüçay, Dalaman çayı, Alara çayı, Dim Çayı, Çoruh nehri, Melen, Eşen, Manavgat çayı, Zamantı, Fırtına, Maçka, Tortum ve Barhal bunların en çok bilinenleridir. Son birkaç yıldır rafting için elverişli hale getirilen bu nehirlerde dört mevsim rafting yapabilmek mümkündür. Bu özelliğiyle pek çok yabancı turist ve profesyonel yalnızca rafting için buraya gelmektedirler (Wikipedia, 2006).

3.5. Kaya Tırmanışı (Sportif Tırmanış)

Tırmanmak iç güdüsel olarak yapılan zevkli bir faaliyettir. Kaya tırmanışı, çok farklı tarzlarda ve değişik ortamlarda gerçekleştirebileceğimiz farklı bir faaliyet türüdür. Çoğu tırmanıcı için en müthiş zevk, şehirden uzaktaki ıssız bir dağ ortamının içinde, dik ve masif granit duvarlarda tırmanmaktır (Fotoğraf 5). Onlar için evlerine yakın olanlar ufak

kayalıklar, dağlara giderken hazırlıklı olmak üzere becerilerini geliştirebilecekleri deneme alanlarıdır (Graydon ve Hanson, 2005:176).

Dağcılık geliştikçe ve bu etkinliğe ilgi duyanlar arttıkça insanların bu sporu algılamalarında farklılıklar oluşmaya başlanmıştır. Bazı insanlar için önemli olan sadece zirveye ulaşmak iken, diğerleri için heyecan uyandıran zorlu kaya kütleleri üzerinde yükselmek ve onun üzerinde kendilerini bulmaktır. Bu noktada sportif kaya tırmanışı kavramı oluştu kendisine dağcılıktan farklı bir kulvar açtı. Sportif tırmanışçılar uzun dağ rotaları yerine kısa fakat yüksek zorluk derecesine sahip rotaları tırmanmaktadırlar. Uzunlukları 10 metreden 100 metreye kadar değişen bu rotalarda esneklik, teknik beceri, güç, önem kazanmıştır. Sportif kaya tırmanışının antrenmanları ve bazı malzemeleri de (örneğin ayakkabılar) dağcılıktan farklıdır. Yıllar içinde düzenlenen uluslararası yarışmalarla sportif tırmanış ivmeli bir şekilde gelişerek, tırmanılabilen rotalar geçmişte hayal bile edilemeyecek zorluk seviyelerine ulaşmıştır (Atölye, 2005).

Fotoğraf 5. Kaya Tırmanışı

Dağcılar için şehre yakın, bir ip boyu uzunluktaki spor tırmanış rotaları, sadece dağda girilecek daha uzun rotalar için antrenman özelliği taşıırken, bir kayacı için bu rotalar onun hayatı ve yaptığı işin özüdür. Buna rağmen birçok insan hem dağda nispeten kolay fakat uzun kaya duvarları çıkmaktan, hem de zor teknik hareketler gerektiren spor rotaları tırmanmaktan zevk alabilirler. Kaya tırmanışında temel teknikler; fiziksel olarak güç, denge, ve esnekliğin kaya yapısı üzerinde oluşturduğu uyumdur (Buzbaş, 2005: 217,220).

Üç nokta kuralı kaya tırmanışının temelidir ve hareket sağladığınız dört uzvunuzdan üçünün kayada sabitken, her seferinde sadece biriyle hamle yapmanız esasına dayanmaktadır. Bir sonraki tutamağa uzanmak için tuttuğunuz tutamağı bırakmadan önce, ayaklarınız üzerinde dengede olduğunuzdan emin olmanız gerekir. Bu özellikle kaya sağlam değilse yararlı bir yaklaşımdır çünkü diğer üç uzvunuzla dengenizi korurken, tek uzvunuzla tutamağı denemenize izin veren bir yöntemdir (Graydon ve Hanson, 2005:181).

3.5.1. Türkiye’de Belli Başlı Spor Tırmanış Rotaları

Türkiye’nin birçok bölgesinde zorluk dereceleri ve tırmanış özellikleri bir birinden farklı tırmanış rotaları bulunmaktadır. Bazıları tırmanış bahçesi özelliğinde olup sabit boltlu rotalar üzerinden tırmanışa uygundur, bazıları da yüksek irtifa koşullarında geleneksel tırmanış özelliği gösteren malzeme desteği ile yapılan uzun duvar tırmanış rotalarından oluşmaktadır (Tablo 4).

Tablo 4. Türkiye’de Spor Tırmanış Rotaları

Antalya	Karataş- Geyikbayırı-Olimpos
Niğde Aladağlar	Cimbar Vadisi
Bilecik	Pelitözü
Fethiye	Faralya-Kabak Koyu
Kocaeli-Gebze	Ballıkayalar Vadisi
Bursa	Narlıdere
İzmir	Kaynaklar

3.6. Dağ Bisikleti

Dağ bisikletçiliği, sportif bisikletçiliğin daha sıra dışı bir şeklidir. Dağ bisikletçiliğinin keşfi, bisikletin yol dışında kullanılmasıyla başlamıştır (Fotoğraf 6). Modern anlamda dağ bisikletçiliği, kökeni 1970'lerde A.B.D'de ortaya çıkmıştır. Dağ bisikletinin spor olarak doğmasında ise ülkenin farklı yerlerinde bir grup bisikletçinin eğlence amacıyla bu sporu yaygınlaştırması etkili olmuştur. Bisikletçiler, Crested Butte, (Kolorado) ve Cupertino, (Kaliforniya) yol dışında bisiklet kullanmanın incelikleri, adaptasyon ve uygulamalarını geliştirmişlerdir. Muhtemelen çevre ülkelerdeki diğer bisikletçilerde onlardan örnek almışlardır. Ancak bir grup "Marin County" (Kaliforniya 1988) bugün bilinen dağ bisikletçiliği sporunu tanıtmışlardır. Dağ bisikleti temelde kentsel alanların etrafında, taşlık, patika veya engebeli yollarda yapılan bir spordur(Wikipedia, 2006).

Fotoğraf 6. Dağ Bisiklet

Dayanma gücü, bisiklet kullanma becerisi ve kendine güven dağ bisikletçiliğinde önemli bir etkidir. Genel anlamda, uygun arazi ve yol koşullarının tümünde gerçekleştirilebilir. Dağ bisikletçiliğini, normal bisikletçilikten ayıran birçok farklılıklar vardır. Dağ bisikletçiliği uygarlıktan uzaktadır ve bu sporda kendine güven etliği çok güçlüdür. Öyle ki; bisikletçi, kilometrelerce uzakta yardıma mahsur kalmamak için

bozulan bisikletini veya patlayan lastiğini kendisi onarmaktadır. Hayatta kalma becerileri ve kendine güven bu tür sporlarda grup dinamiği için önemlidir. Kulüp bisikletçileri, grupça bisiklete binenler ve özellikle uzun yol bisikletçileri arasında yaygın bir kuraldır (Wikipedia, 2006).

Dağ bisikletleri şehrin gürültüsünden bunalan, doğayla iç içe vakit geçirmek isteyen insanlar için ideal bir spor dalıdır İstanbul, Konya, Ankara, İzmir, Eskişehir, Kütahya ve Çanakkale başta olmak üzere pek çok şehirde aktif olarak bu sporla uğraşan, haftada bir kaç kez toplanıp bisiklete binen insanlar bulunmaktadır. Parkur olarak şehir yakınlarındaki ormanları, deniz ve göl kenarındaki patikaları, çevre köyleri tercih etmektedirler. Bisikleti gündelik hayatın içinde, otoyollarda kullanamayan ama hayatından da çıkarmak istemeyen bir grup bisiklet tutkununun, kendilerine yeni parkurlar aramalarıyla ortaya çıkan dağ bisikleti sporunun günümüzde milyonlarca meraklısı vardır. Dağ bisikleti sporcularının favori mevsimi sonbahardır (Hürriyetim, 2006).

3.6.1. Türkiye'nin En İyi Bisiklet Parkurları

Türkiye'de bisikletçilerin en büyük problemi işaretli parkurların yok denecek kadar az olmasıdır. Onlar, ne kadar yol kaldığını ve kalan bölümün zorluğunu belirten işaretlendirmelerin bulunduğu parkurların ve haritaların var olduğu günleri bekliyorlar. Tüm eksikliklerine rağmen Türkiye'nin doğal güzellikleri bisiklete binmenin keyfini arttırmaktadır. Profesyonel ve amatör bisiklet kullanıcılarının seçtiği en iyi parkurlarda bazıları şöyledir (Hürriyetim, 2006).

Belgrat-Ormanları: İstanbullu bisikletçilerin, hafta sonu kalabalığına rağmen vazgeçemedikleri parkurlar Belgrat Ormanları'ndandır. Yaklaşık bir saatlik bir sürüşle Ağaçalı Köyü'nden Karadeniz kıyılarına çıkılabilmektedir. Orman içinde Balık çiftliği mevkiindeki 2.5 kilometrelik parkurda yarışlar için tercih edilmektedir. Otoparktan Balık çiftliğine gidip geri dönerek, parkur 6 km uzatılabilmektedir. Ayvat Bendi çevresinde de bisikletle gezmek mümkündür (Hürriyetim, 2006).

Polonezköy: Polonezköy de kente yakınlığı ve temiz havasıyla en çok tercih edilen yerlerdendir. Orman içinde yürüyüş ve bisiklet için yapılmış 4.5 kilometrelik bir parkur vardır. İşaretleri izleyerek, köyün içinden ormana giriliyor ve 4.5 kilometre gittikten

sonra yine köyün içine çıkılabilmektedir. Parkur inişli çıkışlı olduğu için dağ bisikleti gerekmektedir. Karanlıkdere Köyü'nden Polonezköy'e kadar süren yaklaşık 10 kilometrelik orman parkuru da bisikletçilerin önerdikleri yollar arasındadır (Hürriyetim, 2006).

Kapadokya: Dünyanın beş büyük bisiklet yarışmasından biri bu parkurda yapılmaktadır. Niğde'den başlayan parkur boyunca Avanos ve Göreme'den geçerek Ürgüp'e varmaktadır. Toplam 115 kilometre boyunca köylerden geçip, Peribacalarının arasında yolculuk edilebilmektedir. Dağ bisikleti kullanılan parkur oldukça zorludur (Hürriyetim,2006).

Antalya-Alanya: Antalya- Alanya arasındaki 120 kilometrelik D-400 karayolu, Cumhurbaşkanlığı Uluslararası Bisiklet Turu'nda kullanılmaktadır. Tamamı asfalt kaplamadır. Yarışçılar ve bisiklet severler tarafından, kolay parkur olarak nitelendirilmektedir. Az engebeli, profesyonel yarışçılar tarafından 1 saatte alınmaktadır.Spor amaçlı geziye çıkanlar ise Antalya'dan yaklaşık 2.5 saat sonra Alanya'ya ulaşabilmektedir. Yol güzergahın da dinlenme tesisleri, market, restoran ve alışveriş mağazaları mevcuttur. Gezi amaçlı çıkanlar, bir yandan spor yapıp etrafi ağaçlarla kaplı yolda manzaranın tadını çıkarmaktadır (Hürriyetim, 2006).

3.7. Yamaç Paraşütü

Yamaç paraşütü hava sporlarının en basit ve en kolay ve en doğaya saygılı dalıdır. Bütün diğer macera sporları gibi ihmal, yanlış uygulamalar, gerekli emniyet tedbirlerinin alınmaması, aşırı derecede kendine güven ve uygun olmayan şartlarda yapılması gibi hallerde ciddi yaralanmalar, hatta ölümlere bile yol açabilir. Diğer hava araçlarında olduğu gibi yamaç paraşütü de özenli ve karmaşık tasarımların sonucunda meydana gelmiştir. Üretici firmalar daima uçuş güvenliğini en önde tutmuşlardır (Camadandoğa, 2006).

Yamaç paraşütü rüzgar, ağırlık ve pilotun kas gücü dışında enerjiye ihtiyaç göstermeyen uçmak için dizayn edilen ayak gücüyle havalanan bir kanattır (Fotoğraf 7).

Fotoğraf 7. Yamaç Paraşütü

Yamaç paraşütüyle her 1000 m de 3 dakika düşüş yaşanmaktadır. Ancak yükselme hızı iniş hızından fazla olursa 1-3 saatlik uçuşlar yapılabilmektedir.

Yamaç paraşütleri süzülme uçuşları için dizayn edilmişken, serbest düşüş paraşütleri iniş için dizayn edilmiştir. Yamaç paraşütleriyle 11 saat havada kalma ve 320 km uzaklığa gitme rekorları kırılmıştır. Yamaç paraşütü tüm doğa sporları gibi belli bir risk taşımaktadır. Herhangi bir hava şartında gerekli güvenliği sağlamak, sürekli güvenlik şartlarına uymak bu riskleri en aza indirmektedir. Uçuş güvenliğinde en önce sağlanacak şeyler şunlardır: Pilot yeteneği, yeterli bilgi, güvenlik ekipmanıdır. Eğer bu koşullarda düşük hız ve yamaç paraşütünün sabitliği bir araya gelirse insanoğlunun en eski ve en büyük rüyasının gerçekleştirilmesinde güvenli ve kolay bir yol oluşturulacaktır (Havacılık, Hacettepe, 2006).

3.7.1. Dünyada ve Türkiye’de Yamaç Paraşütçülüğü

1948’de basit yelken kanatlar ortaya çıkmıştır. Bu çalışmalar sırasında kanatların bir bot, araba yada bir kişi tarafından yerden kaldırılması önemli bir gelişmedir. 1961’den sonra kendi şişebilen ve süzülerek uçan paraşüt düşünölmeye başlanmıştır. 1968’de koşarak yada ayakta kalkış üzerinde makale ve el kitapları yayınlanmıştır. Bununla beraber 1980’lere kadar paraşötle yamaçtan düzenli olarak koşarak kalkış yapılamamıştır. İlk olarak Fransa ve İsviçre Alp’lerindeki bir gurup pilot, yelken kanat pilotlarına özenerek dik yamaçlardan koşarak kalkış yapmaya başlamışlardır. Böylece yamaç paraşütçülüğü giderek yaygınlaşmaya başlamıştır. Antarktika dışında bütün kıtalarda dağlarda rengarenk yamaç paraşütleri görölmeye başlanmıştır. Bugün yamaç paraşütçülüğü en ucuz ve hafif hava aracı ve doğayla iç içe olmasından dolayı geniş bir kitle tarafından tutulup sevilmiş ve dünya sanayi ürünü konumuna gelmiştir. Türkiye’de yamaçtan koşarak uçuş denemeleri, 1985’te ilk olarak serbest atlayış paraşütleri ile yapılmış, 1988’den itibaren yamaç paraşütleri sınırlı bir kitle tarafından ferdi olarak kullanılmaktadır (Havacılık, Hacettepe, 2006).

3.7.2. Türkiye’de Yamaç Paraşütü Yapılan Yerler

Ankara (Gölbaşı, Eymir), Antalya (Kaş, Tozlu, Dönergazino, Korkuteli), Antalya, Alanya Bolu (Abant), Denizli, Erzincan, Eskişehir(İnönü), Malatya, Muğla (Fethiye, Ölüdeniz-Babadağ), İzmir (Bozdağ), Isparta (Eğirdir,Davraz), Trabzon (Akçaabat), Yozgat (Kazankaya) (Havacılık,Hacettepe, 2006).

3.8. Orienteering

Orienteering 19.yüzyılın sonu 20. yüzyılın başlarında İskandinav ölkeleri olarak tabir edilen ölkelerde başlamıştır. İlk olarak ise İsveç’te ortaya çıkmıştır. Bu bölgelerde ortaya çıkmasının bilinen en geçerli sebebi ise, bölgenin coğrafi konum itibarı ile bir yılın uzun bir bölümünü kar etkisi altında geçirmeleri, sıcak ve soğuk su akıntılarında uzun bir süre boyunca etkisini azaltmayan sisin oluşması, bölge halkının geçimini tarım sayesinde kazanması gibi etkenler yüzünden insanlar gerek bir yerden bir yere gitmek için, gerekse tarlalarına gitmek için karın kapladığı alanda hiçbir belirgin özellik olmadan, sisli havada yollarını kaybetmekteydiler. İlk bu şekilde ortaya çıktığı bilinmektedir. Günümüz dünyasında yoğun iş temposu kalabalık ve çarpık kentleşme

çevre ve gürültü kirliliği insanları rekreasyon faaliyeti olarak doğa sporlarına yöneltmiştir. İnsanın doğayla baş başa kalıp yorgunluğunu atacağı ve bundan haz duyacağı doğ sporlarına ilgi ülkemizde de artmaktadır. Orienteering, doğada harita (1/25.000-1/ 15.000-1/ 10.000 ölçekli) pusula ile yol-yön bulma sporudur. Bu spor özellikle kuzey olmak üzere tüm Avrupa'da ve Amerika'da yaygın olarak yapılmaktadır ve her geçen gün popülerliği artmaktadır. Her ülkede, doğa sporu aktivitelerinin başlangıçları ile aynı zamanda kurulmuş olan orienteering federasyonları, her sene şampiyonalar düzenlemekte ve dünyanın en iyi orienteering sporcuları kendilerini göstermektedirler. Orienteering'de amaç, yaklaşık 7-8 km² lik bir alanda aktivitenin zorluk derecesine göre 6 ile 15 adet arasındaki her biri "kontrol noktası" olan hedefleri zamana karşı harita pusula yardımı ile bulmaktır (Fotoğraf 8). Verilen maksimum zamandan daha geç dönenler diskalifiye olur veya yarışmanın şekline göre geç kalınan miktara göre ceza puanı almaktadır.

Fotoğraf 8. Orienteering

Parkur uzunluğu ve kontrol noktalarının zorluğu katılımcıların tecrübelerine göre değişebilmektedir. Eğitim aşamasında harita kullanmadan, katılımcıların yön bulma duyusu geliştirilmektedir. Öncelikle kontrol noktalarının, yönleri (pusula açısı olarak) ve mesafeleri (adım veya metre birimleri ile) yol notu kağıdında katılımcılara verilmektedir. Katılımcılar üçer dakika ara ile parkura bırakılmadan önce parkurla ilgili

bilgiler verilmektedir. Peş peşe çıkan katılımcılara farklı parkurlar verilerek birbirlerini takip etmeleri engellenmektedir (Bilgidak, 2006).

Daha sonraki aşamalarda basitten daha zor parkurlara doğru gidilmektedir. Orienteering her yastaki ve kondisyondaki insanın yapabileceği bir spordur. Orienteering'de amaç doğada sportif veya gezme amacı ile bulunan insanların harita-pusula bilgilerini arttırmak, bilgilenen kişilerin ise kullanım alışkanlıklarını geliştirmektir. Böylece doğa sporları yapan kişilerin yön duyuuları gelişeceğinden kaybolma riski azalmakta ve yapılan aktiviteden daha fazla keyif alınmaktadır. Doğada gezen veya spor yapan kişiler her zaman yanlarında basit, hafif bir pusula bulundurmalıdır. Orienteering bu kapsamı ile, bireysel ve takım halinde yapılabildiğinden pek çok okulun, doğa sporları kulüplerinin düzenli aktiviteleri arasına girebilmektedir. Orienteering'de fiziksel üstünlük yeterli olmamakta yönünü iyi bulan bir yarışmacı, iyi kosan bir başkasından daha iyi sonuçlar çıkarabilmektedir (Bilgidak, 2006).

3.8.1. Türkiye’de Orienteering Sporu

Ülkemizde Orienteering daha yeni tanınmaya başlamış olan bir spor dalıdır. Yıllardır askeri birliklerin eğitimlerinde kullanılmakta olmasına rağmen ilgili bir kulüp veya federasyon kurulamamasının asıl nedeni stratejik olmayan yerlerin dahi haritalarının bulunamamasıdır. Bunun dışında ülkemizde yeni tanınan sporlara karşı görünen çekince bir diğer sebeptir, halbuki Türkiye, orienteering sporunun gelişmesi için ideal doğal şartlara sahiptir. Bu şartlar altında orienteering ancak küçük gruplar halinde veya özel organizasyonlar şeklinde de yapılabilmektedir (Bilgidak, 2006).

3.9. Kanyoning

1990’lardan itibaren özellikle Avustralya, Yeni Zelanda ve A.B.D’de yapılmaya başlanmıştır (Alysonadventures, 2006).

Dünyanın birçok yerinde kanyoning ıslak ve kuru ortamlarda yapılmaktadır. A.B.D’de kuru kanyonlarda yapılan kanyon faaliyetlerine “Canyoneering”, ıslak kanyonlarda yapılan ise “Canyoning” denilmektedir. Kanyoning, Güney Afrika’nın bir çok yerinde kanyonlarda suya atlayış şeklinde yapılır ve buna Kloofing denilmektedir. Yarılmış kaya yatakları kanyoning için en ideal alanlardır. Su ile aşınmış kaya duvarları, şelaleler,

derin su birikintileri, başlıca parkur özellikleridir (Fotoğraf 9). Her kanyon bir birinden farklı özellikler taşıyabilir.

Fotoğraf 9. Kanyoning

Ayrıca granit, kireç taşı ve kum taşı özelliğine sahip kanyonlar en ideal yerlerdir. Kanyonlar çok kolay veya çok zor olabilmektedir. Bu spor eğlence amacı taşısı bile bazen oldukça zorlu olabilmektedir. Suyun akış yönü ve aşılması gereken yüzey şekilleri özel ip teknikleri gerektirebilir. 2 m'den daha dar olan kanyonlara “Slot Kanyon” denilmekte ve insanların geçemeyeceği kadar dar olmaktadır. Bu türden yerler özel teknikler ve çaba gerektirmektedir. Bu anlamda kanyonlar riskler taşıyabilir ve çoğunlukla iniş ve çıkış teknikleri uygulanmaktadır. Kanyoning sporunda, yön bulma becerisinin yanı sıra kanyona giriş kadar mantıklı bir yoldan çıkışta bir o kadar önem taşımaktadır (Wikipedia, 2006).

Ekstrem doğa sporları arasında en eğlenceli bir o kadar da macera dolu olan kanyon geçişleri, birçok aktiviteyi aynı anda yapma olanağı tanımaktadır. Yüzme, tırmanma, derin su havuzlarına atlama, duvar ve şelale inişleri ve cangıl gibi ayrı birçok aktivite sizleri; kanyonları şehirden soyutlayan kaya blokların arasında beklemektedir (Patikatur, 2006).

3.9.1. Türkiye'deki Önemli Kanyoning Parkurlarından Bazıları

Küre Dağları Türkiye'nin kanyon ve mağaralar bakımından en zengin yerlerinden birisidir. Tabiat parkı içerisindeki kanyonlar; Valla Kanyonu, Aydos Kanyonu, Karacehennem Boğazı ve Horma Kanyonu'dur. Dünyanın en büyük kanyonları arasında anılan Valla Kanyonu adeta taştan şatoyu andırmaktadır (Patikatur, 2006).

Horma Kanyonu: Küre Dağları Tabiat Parkı içerisinde yer alan Horma Kanyonu, Pınarbaşı İlçesi'nin Ilıca köyünde yer almaktadır. Avrupa'nın en yaşlı ormanlarının arasında ve doğa harikası bir coğrafyada yer alan kanyon, akvaryumu andıran derin göllerden ve irili ufaklı şelalelerden oluşmaktadır. Kaya blokların izin vermediği birkaç noktada yüzerek ilerlemek gerekmektedir. Metrelerce derinlikteki suyun dibini görebileceğimiz kadar temiz olan dere bazı noktalarda su kemerini andıran kaya oluşumlarının arasından geçmektedir. Bu noktalarda ya tırmanmak ya da suyla birlikte dar deliklerden kendinizi bırakmanız gerekmektedir (Patikatur, 2006).

Valla Kanyonu: Küre Dağları içerisinde yer alan kanyonların en büyüğü Valla Kanyonu'dur. Uzunluğu yaklaşık 10km'ye varan kanyonun 1120 m ulaşan derinliği vardır. Pınarbaşı'nda bulunan kanyonda dar ve uzun koridorlar boyunca akan su bazen çağlayan halinde düşmekte, bazen de gölcükler ve dev kazanları oluşturmaktadır. Valla Kanyonu geçişi için profesyonel düzeyde bilgi, tecrübe ve teknik donanım sahibi olmak gerekmektedir. Kanyon boyunca yükselen kayalıklar yaban hayatının korunmasını sağlamaktadır. İnsan ulaşımına izin vermeyen sarp yamaçlar endemik bitki türleri ve kartal, şahin, akbaba gibi yırtıcı kuşların yaşam alanı olması bakımından büyük bir öneme sahiptir (Patikatur, 2006).

3.10. Mağaracılık

Mağaracılık beceri, işbirliği ve düzen gerektiren bir spordur. Ayrıca; mağaracılık ya da bilimsel adıyla speleloji, sporun bilimle iç içe girdiği bir alandır. Sportif açıdan mağaracılığın, dağlıçlık, akarsu sporları gibi en zor spor dallarından birisi olduğu söylenebilir. Yer altındaki oluşumların çekiciliği, yeni mağaraları keşfetme arzusu ve doğanın zorlukları ile başa çıkma tutkusu mağaracılığa olan ilgiyi gittikçe arttırmaktadır (Fotoğraf 10).

Fotoğraf 10. Mağaracılık

Gelişmiş ülkelerde çok yaygın bir spor ve bilim dalı olmasına karşın ülkemizde mağaracılıkla uğraşan kişi ve kuruluşların sayısı oldukça azdır. %30 kireç taşı alanlarıyla kaplı ülkemizde 10.000'in üzerinde mağara olduğu tahmin edilmektedir. Ancak bugüne kadar araştırması yapılan mağaraların sayısı 1.000 dolayındadır (Yalçınkaya, 1995:39).

Bu sayı her yıl keşfedilen ve araştırılan mağaralarla artmaktadır. 1992 verilerine göre en derin mağaramız 1190m derinlikte Anamur'daki Çukurpınar, en uzun mağaramız ise yaklaşık 15km ile Isparta'daki Pınarözü mağarasıdır. Dünyanın en derin mağarası 1602 m ile Fransa'daki Jean Bernard, en uzun mağarası ise inanılmaz bir uzunluğa sahip olan A.B.D'deki Mammoth-Flint Ridge sistemidir. Bu mağara sistemi tam 556 km uzunluğundadır. İster bilimsel ister sportif amaçla yapılsın, mağaracılık da diğer doğa sporlarında olduğu gibi bir ekip işidir. Bir mağaracı iyi bir doğa çevikliği ve dayanıklılığına, çabuk karar verebilme yeteneğine sahip olmalı, dağlara tırmanabilmeli, yön duygusu gelişmiş olmalı, yeraltı galerilerinde kaybolmamak için galerileri aklında tutabilmelidir (Yalçınkaya, 1995:40).

3.10.1. Türkiye'nin En Uzun ve En Derin Mağaralarından Bazıları

Isparta- Yaşarbademli:	Pınarözü Mağarası:	15.000m uzunluğunda
Antalya -Manavgat:	Tilkiler Mağarası:	6.650m uzunluğunda
Zonguldak:	Kızılalma Mağarası:	6.250m uzunluğunda
İçel-Anamur:	Çukurpınar Mağarası:	-1.190m derinliğinde
Isparta- Yaşarbademli:	Pınarözü Mağarası:	+660m derinliğinde
Kayseri-Yahyalı:	Subatağı:	-412m derinliğinde

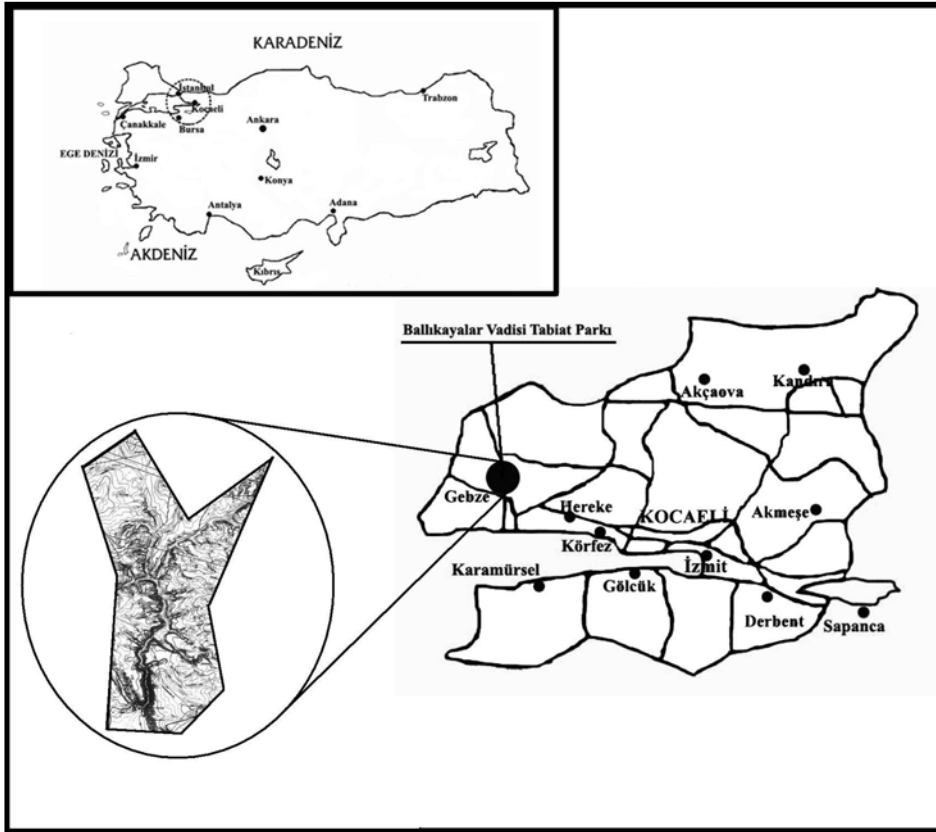
Turizme Açılan Mağaralar: Narlıkuyu (Dilek), Mağarası (Silifke-İÇEL), Dim Mağarası (Alanya ANTALYA), Zindan Mağarası (Aksu-İSPARTA), Karaca Mağarası (GÜMÜŞHANE), AyıiniMağarası (Yalvaç İSPARTA), Kuz Mağarası(Kesme-İSPARTA), Gökçeler Mağarası (MilasMUĞLA), Yerküpe Mağarası (Kavaklıdere-MUĞLA), İnönü Mağarası (Sarıidris-MUĞLA), Gökgöl Mağarası (ZONGULDAK), Cehennemağzı Mağarası (Krdz. Ereğli-ZONGULDAK), Dupnisa Mağarası (Demirköy-KIRKLARELİ), Gürcüoluk Mağarası (Amasra-BARTIN), Dodurgalar Mağarası (Dodurgalar-DENİZLİ), Sulu Mağara (Keskin-KIRIKKALE), Zeytintaşı Mağarası (Serik-ANTALYA), İnsuyu Mağarası (BURDUR).

BÖLÜM 4. MATERYAL ve METOD

4.1. Materyal

Bu çalışma, Kocaeli iline bağlı Gebze ilçesi sınırları içerisinde yer alan Ballıkayalar Vadisi Tabiat Parkında gerçekleştirilmiştir (Şekil 1). Tabiat Parkının açık hava sportif rekreasyon potansiyeline uygunluğu “Güleç Yöntemi”(2004) ile değerlendirmeye alınmıştır. Ayrıca çalışmada; Ballıkayalar Vadisi Tabiat Parkının 1/25000 ölçekli jeomorfoloji haritasından da yararlanılmıştır. Elde edilen veriler Microsoft Office 2003 Excel Paket Programı ile değerlendirilmiştir. Bunun yanı sıra konuyla ilgili arazi inceleme, gözlem çalışmaları, fotoğraflama, bölgeyle ilgili literatür taraması, kurum ve kuruluşların belgelerinden de faydalanılmıştır.

Şekil 1. Gebze Ballıkayalar Vadisi Tabiat Parkı Çalışma Alanı

4.2. Yöntem

Çalışma, tabiat parkının 1603 ha'lık alanı ile sınırlandırılmıştır. Tabiat Parkının orman içi açık hava sportif rekreasyonel potansiyelinin belirlenmesinde, kırsal alanlarda yoğun olarak gerçekleştirilen rekreasyonel sporlar ve bunların belli başlı özellikleri ile parkın, gözlem ve arazi incelemesinde “Güleç Yöntemi” örnek alınmıştır (Güleç ve Demirel, 2004). Bu sayede araştırma konusuna uygun bazı değişiklikler gerçekleştirilerek ortak bir değerlendirme formu oluşturulmuş ve Ballıkayalar Vadisi Tabiat Parkına uyarlanmıştır.

4.2.1. Güleç Yöntemi ve Değerlendirmeler

Çalışmada, Güleç (2004)'in ülkemiz koşullarına uygun olarak geliştirdiği ve bir orman içi rekreasyon potansiyelinin kolaylıkla saptanmasına olanak veren yönteminden yararlanılmıştır.

Ayrıca bu yöntem araştırma konusunun özünü oluşturan Ballıkayalar Vadisi Tabiat Parkının mevcut doğal kaynakların açık hava sportif rekreasyon amaçlı kullanımının incelenmesinde ortak bir model oluşturulmuştur.

Bu amaçla istenilen sonuçlara ulaşmada Güleç Yönteminde belirtilen ve formülde “Rekreasyonel Kolaylıklar” olarak hesaplama sisteminde yer alan sembol, Sümer Güleç'den gerekli izinler alınarak, araştırma konusunun özünü oluşturan ve ağırlıklı puanlamada ilk sırada yer alacak olan Sportif Rekreasyon Değeri (SRD) olarak değiştirilerek tabloya eklenmiştir. Bu yolla basit bir hesaplama sistemi formüle edilmiştir.

$$\text{SRD} + \text{P} + \text{İ} + \text{U} + \text{OSE} = \% \text{ RP}$$

Formülde belirtilen sembollerin ağırlıklı puanları Tablo 5'de gösterilmiştir. Bu puanlamalar, belirtilen sembollerin alabileceği maksimum değerlerdir. Bu değerlerin toplamı en fazla 100 olacağından, formülde belirlenen değerlerin toplamı yüzde(%) olarak o alanın orman içi açık hava sportif rekreasyon potansiyelini verecektir.

Tablo 5. Formüldeki Öğeler ve Alabilecekleri Değerler

Semboller	Anlamı	Maximum Puan (Öğenin Ağırlık puanı)
SRD	Sportif Rekreasyon Değeri	35
P	Peyzaj Değeri	25
İ	İklim Değeri	25
U	Ulaşılabilirlik	15
OSE	Olumsuz Etkenler	0 (Minimum-10)
%PR	Rekreasyon Potansiyeli	100

Kaynak: Gülez ve Demirel (2004:28)

“SRD” Sportif Rekreasyon Değeri”

Sportif yönden bir alanın öncelikli, mevcut doğal kaynaklarının orman içi açık hava sportif rekreasyon aktivitelerine uygunluğunun belirlenmesidir.

Bu amaçla, çalışma alanının genel fiziki özellikleri ve doğal kaynak değerleri göz önüne alınarak, kırsal alanlarda yoğun olarak gerçekleştirilen sportif rekreasyon aktiviteleri belirlenmiştir (Tablo 6).

Bu aktivitelerden; Kaya Tırmanışı, Kampçılık, Doğa Yürüyüşü Orienteering, Mağaracılık, Dağ Bisikleti, Kanyoning, ve Dağcılık, alanın sportif rekreasyon potansiyelinin belirlenmesi amacıyla değerlendirmeye alınmışlardır. Bu nedenle, Sportif Rekreasyon Değeri % 35’lik bir puanlama ile Tablo 5’de yer almıştır.

Tablo 6. Açık Hava Sportif Rekreasyon Potansiyelinin Belirlenmesi.

Formüldeki Öğe	Öğelerinin Özellikleri	Mak. Puan	Açıklamalar	
Sportif Rekreasyon Değeri (SPR)	Doğa Yürüyüşü	5	Yürüyüşe uygun patika vb Arazi durumu, Su kaynakları,Görsellik, Mesafe	1-5
	Kampçılık	5	Çadırılı kamp kurabilme olanağı, Su kaynaklarına yakınlık, Güvenlik	1-5
	Dağ Bisikleti	5	Parkur Özellikleri (çamurlu, tozlu ,taşlık vb). Yol Durumu, Mesafe, Zorluk Derecesi vb.	1-5
	Kaya Tırmanışı	5	Boltlu rota (sabit hatlı) veya geleneksel tırmanış uygun yüzeyler vb.	1-5
	Dağcılık	5	Temel dağcılık bilgisi ve tekniklerinin uygulanabilirliği, (iple iniş,istasyon kurma, geleneksel tırmanışa uygun alanlar vb.)	1-5
	Orienteering	4	Arazi Durumu, bitki örtüsü, topoğrafik özellikler ,Mesafe.	1-4
	Mağaracılık	3	Derinlik, uzunluk ve Mağara ortamının korunmuşluğu, niteliklere göre (bilimsel çalışma)	1-3
	Kanyoning	3	Doğal oluşumlar (şelale, kayalar, çatlaklar, vb.) derinlik,mesafe, su debisi	1-3
Genel Toplam:				

“P” Peyzaj Değeri”

Bir bölgenin rekreasyonel değerinin ortaya konmasında en önemli kriterlerden birisi de, peyzaj özellikleri oluşturmaktadır (Tablo 7). Peyzaj Değeri %25’lik bir puanlama ile Tablo 5’de ikinci sırada yer almıştır.

Tablo 7. Gülez Yöntemi ile Peyzaj Değerleri ve Orman İçi Rekreasyon Potansiyelinin Belirlenmesi.

Formüldeki Öge	Öğelerinin Özellikleri	Mak. Puan	Açıklamalar
Peyzaj Değeri (P)	Alanın Büyüklüğü	3	5-10 ha ‘dan daha büyük 3 1-5 ha 2 0.5-1ha 1
	Bitki Örtüsü	5	Ağaçlık,çalılık,çayırılık 4-5 Yalnız ağaçlık ve çalılık 3-4 Çalılık, çayırılık, seyrek ağaçlık 2-3 Yalnız çayırılık ve çalılık 1-2
	Deniz, Göl, Akarsular	5	Deniz kıyısı 4-5 Göl kıyısı 3-4 Akarsu kıyısı 2-3 Dere kıyısı 1-2
	Yüzeysel Durum	3	Düz alan 3 Kayalık veya hafif dağlık 2 Az eğimli, yer yer düzlük 1
	Görsel Kalite	4	Panoramik görünümler 3-4 Güzel görüş ve vistalar 2-3 Alanın genel görsel estetik değeri 1-2
	Diğer Özellikler	5	Örneğin doğal anıt, çağlayan, mağara,tarihsel ve kültürel değerler; yaban hayvanları , kuşlar vb.. 1-5
	Genel Toplam:		

Kaynak: Gülez ve Demirel (2004:29)

“İ” İklim Değeri

İklimsel özellikler, rekreasyon aktivitelerinin gerçekleştirilmesinde büyük etkiye sahiptir. İklim Değeri Tablo 5’de %25 olarak belirlenmiştir.

Tablo 8’e göre, iklimin ana öğelerinden olan “Sıcaklık”, “Yağış”, “Güneşlenme” ve “Rüzgarlılık” durumları, rekreasyon üzerine olan etkilerine göre belirli ağırlıklarla iklim değeri içinde yerlerini almışlardır. Bu durumda, iklim değerindeki en çok puanlama aşağıdaki şekilde hesaplanmaktadır.

İklim Değeri = Sıcaklık + Yağış + Güneşlenme + Rüzgarlılık

$$25 = 10 + 8 + 5 + 2$$

Sıcaklık değeri olarak, rekreasyon etkinliklerinin daha çok yapıldığı yaz ayları (haziran, temmuz ve ağustos) sıcaklıklarının ortalaması alınmıştır. Örneğin, bir yerin haziran ayı sıcaklık ortalaması 20°C, Temmuz ayı ortalaması 21°C ve Ağustos ayı sıcaklık ortalaması 25°C ise; bu durumda yaz ayları sıcaklık ortalaması olarak 22°C ‘nin alınması gerekmektedir. Sıcaklık için verilen 10 puanın dağılımı Tablo 9’da görülmektedir. Tablo 8’e göre, yaz ayları sıcaklık ortalaması 25°C’nin rekreasyon etkinlikleri için en uygun sıcaklı olabileceği düşünülerek 10 puan, 16°C ile 34°C’ler için ise 1 puan verilmiştir. İklimin rekreasyon etkinlikleri üzerine olan etkisinde ikinci önemli öğe olan yağışın, en çok 8 puan ile değerlendirmeye alınması uygun görülmüştür (Tablo 8). Yağışın rekreasyon üzerindeki olumsuz etkisi göz önünde tutularak, yaz ayları toplam yağış miktarı 50mm ve daha düşük olan yörelere en fazla puan 8 verilmekte, daha sonra da yağış miktarı arttıkça puanlar da düşürülmektedir. İklim içinde güneşlenme öğesinin rekreasyon üzerine olan etkisi, 5 ağırlık puanı ile değerlendirmeye alınmıştır. Bilindiği gibi, havanın açık veya kapalı olması, diğer bir deyişle bulutluluk, 0-10 arasında bir değerle gösterilmektedir. Burada 0 açık bir havayı, 10 kapalı bir havayı, ara değerler ise çeşitli oranlarda bulutlu bir havayı simgelemektedirler. Bu durumda, açık bir hava 5 puanla gösterilmekte, bulutluluğun arttığı yani güneşlenmenin azaldığı oranda puanlar da düşmektedir. İklimin bir diğer öğesi olan bir yerin rüzgarlı olup olmaması durumu, az da olsa rekreasyon etkinlikleri üzerine etken olabilmektedir. Bunun için, yaz ayları ortalama rüzgar hızı 2-3 m/sn arası

yörelere için 1 puan, ortalama rüzgar hızı 1 m/sn' den az olan yerler için ise 2 puan verilmiştir (Güleç ve Demirel, 2004).

Tablo 8. Güleç Yöntemi ile İklim Değerleri ve Orman İçi Rekreasyon Potansiyelinin Belirlenmesi.

Formüldeki Öge	Öğelerinin Özellikleri	Mak. puan	Açıklamalar
İklim Değerleri (İ)	Sıcaklık	10	Yaz ayları (Hz, Tm, Ağ) ortalaması 16-17-18-19-20-21-22-23-24-25 34-33-32-31-30-29-28-27-26-25 ----- P: 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10
	Yağış	8	Yaz ayları (Hz, Tm, Ağ) ortalaması mm-50-100-150-200-250-300-350-400 ----- P: 8, 7, 6, 5, 4, 3, 2, 1
	Güneşlenme	5	Yaz ayları bulutluluk ortalaması Bulutluluk: 0-2, 2-4, 4-6, 6-8, 8-9 ----- Puan: 5, 4, 3, 2, 1
	Rüzgarlılık	2	Yaz ayları ortalama rüzgar hızı 1m/sec'den az 2 1-3m/sec 1
Genel Toplam:			

Kaynak: Güleç ve Demirel (2004:29)

“U” Ulaşılabilirlik

Bir alanın rekreasyonel potansiyelinin gelişiminde bir diğer önemli etken ise ulaşılabilirliktir (Tablo 9). Ulaşılabilirlik Tablo 5’de %15 olarak değer almıştır.

Tablo 9. Gülez Yöntemi ile Ulaşılabilirlik ve Orman İçi Rekreasyon Potansiyelinin Belirlenmesi.

Formüldeki Öge	Öğelerinin Özellikleri	Mak. puan	Açıklamalar
Ulaşılabilirlik (U)	Bulunduğu Bölgenin Turistik Önemi	3	Akdeniz, Ege, Marmara kıyı bandı 3 Karadeniz kıyı bandı 2 Önemli karayolu güzergahları, turizmde öncelikli yöreler 1
	Bulunduğu bölgede en az 100.000 nüfuslu kent olması	4	20 km’ye kadar uzaklık 4 50 km’ye kadar uzaklık 3 100 km’ye kadar uzaklık 2 200 km’ye kadar uzaklık 1
	Ulaşılan zaman süresi (yakındaki en az 5.000 nüfuslu kentten)	4	Yürüyerek 1saate kadar yada taşıtla 0-1/2 saat 4 Taşıtla ½- 1 saat 3 Taşıtla 1-2 saat 2 Taşıtla 2-3 saat 1
	Ulaşım (taksi ve özel oto dışında)	2	Yürüyerek gidebilme yada her an taşıt bulabilme 2 Belirli saatlerde taşıt bulabilme 1
	Ulaşımında diğer kolaylıklar	2	Örneğin teleferik olması 2 denizden ulaşabilme 1
Genel Toplam:			

Kaynak: Gülez ve Demirel (2004:30)

“OSE” Olumsuz Etkenler

Bir yerin rekreasyon potansiyelinin saptanmasında, o yerde mevcut olumsuz etkenleri de göz önünde tutma zorunluluğu ortadadır. En iyi durum, kuşkusuz hiç olumsuz etkenin olmaması, yani bir yerin sıfır olumsuz puan almasıdır. Bunun yanında en çok (-10)’a kadar puan alabilecek olumsuz etkenlerin olabileceği de var sayılmıştır (Tablo 10). Olumsuz etkenlerin puanları Tablo5’e göre değerlendirmede eksi (-) olarak alınmakta dolayısıyla toplam puandan çıkarılmaktadır (Güleç ve Demirel, 2004).

Tablo 10. Güleç Yöntemi ile Olumsuz Etkenler ve Orman İçi Rekreasyon

Potansiyelinin Belirlenmesi.

Formüldeki Öğe	Öğelerinin Özellikleri	Mak. puan	Açıklamalar
Olumsuz Etkenler (OSE)	Hava kirliliği	-3	Kirlilik derecesine göre -1-3
	Güvenceli olmaması	-2	Güvence durumuna göre -1-2
	Su kirliliği	-1	Deniz, göl, akarsular için -1
	Bakımsızlık	-1	Alanda yeterli bakım yapılmaması -1
	Gürültü	-1	Trafik, kalabalık vb. gürültüler -1
	Diğer olumsuz etkenler	-2	Örneğin, taş ve çakıl ocakları, inşaat ve fabrika kalıntıları -1-2
Genel Toplam:			

Kaynak: Güleç ve Demirel (2004:30)

Bu yöntem doğrultusunda ortaya çıkacak sonuçlara göre bir değerlendirme modeli belirlenmiştir. Gülez Yöntemi(2004) ile araştırma alanının mevcut orman içi rekreasyon potansiyeli ile açık hava sportif rekreasyon potansiyeli, ortak % (yüzde) puanlaması içinde değerlendirmeye alınmıştır (Tablo 11).

Tablo 11. Orman İçi Açık Hava Sportif Rekreasyon Potansiyeli % (yüzde) Değerlendirmesi.

1. Orman içi açık hava sportif rekreasyon potansiyeli çok düşük	(%30'dan aşağı)
2. Orman içi açık hava sportif rekreasyon potansiyeli düşük	(%30- %45 arası)
3. Orman içi açık hava sportif rekreasyon potansiyeli orta	(%46- %60 arası)
4. Orman içi açık hava sportif rekreasyon potansiyeli yüksek	(%61- %75 arası)
5. Orman içi açık hava sportif rekreasyon potansiyeli çok yüksek	(%75'ten yukarı)

Kaynak: Gülez ve Demirel (2004:31)

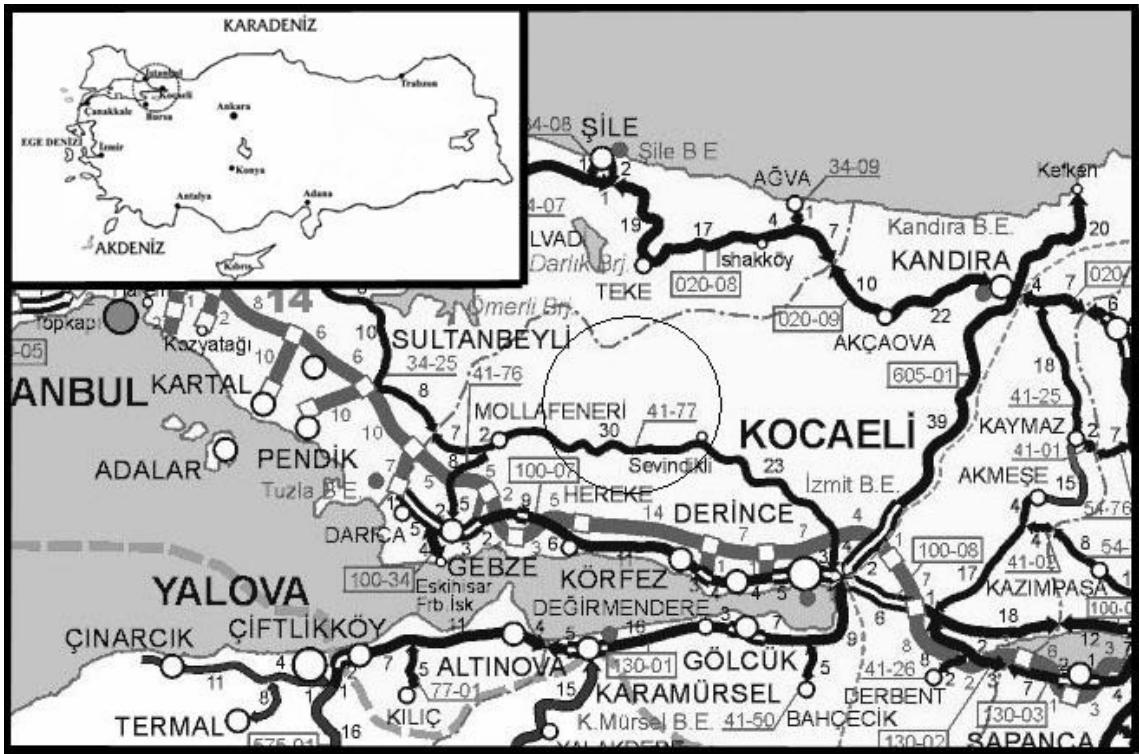
Bu yöntemle alınan sonuçların göreceli olması, yani herkesin aynı yer için farklı sonuçlar alabilecek olması yöntemin olumsuz bir yanı olarak ileri sürülebilir. Ancak, butip değerlendirmeleri, Gülez (2004)'in de belirttiği gibi, uzman kişilerce yapıldığından, farklı kişilerin buldukları değerler arasındaki fark da makul seviyede kalmaktadır.

BÖLÜM 5. ARAŞTIRMA BULGULARI

5.1. Ballıkayalar Vadisi Tabiat Parkı Konumu ve Yeri

Marmara Bölgesinde, Kocaeli ili, Gebze ilçesi sınırları dahilinde bulunan Ballıkayalar Vadisi Tabiat Parkı; ülke koordinat sistemi içerisinde; batı 40° 49' 30"-40° 44' 00" güney enlemleri ile, doğu 29° 30' 00"-29° 33' 30" kuzey boylamları arasında yer almaktadır (Şekil 2).

Şekil 2. Gebze Ballıkayalar Vadisi Tabiat Parkı Konumu ve Yeri

Bölge 1995 yılında tabiat parkı ilan edilmiştir. Park esas itibariyle 1603ha'lık bir alanı kaplamakla beraber, tabiat parkını içine alan topografik havza sınırı 5324ha'lık bir alana sahiptir. Tabiat Parkı'nın güneyinde Tavşanlı köyü, doğusunda Demirciler ve Köşeler köyleri, kuzeyinde Denizli köyü ile Mollafenari (Akören) bucağı, batısında ise Pelitli köyü bulunmaktadır. 06.09.1995 yılında tabiat parkı ilan edilmiştir (Çevre ve Orman Bakanlığı Doğa Koruma ve Mili Parklar Genel Müdürlüğü Milli Parklar Dairesi Başkanlığı, Ballıkayalar Tabiat Parkı 1/25000 Ölçekli Uzun Devreli Gelişme Planı Çalışması, Analitik Etüt Raporu, 2004).

5.2. Ulaşım

Ballıkayalar Vadisi Tabiat Parkı karayolu ulaşımı bakımından oldukça elverişli bir konuma sahiptir. Türkiye'nin en önemli arterlerinden olan D-100 karayolu ile E-80 TEM otoyolu tabiat parkının yaklaşık 4 km güneyinden geçmektedir. D-100 karayolundan Tavşanlı Köyü sapağı, E 80 TEM otoyolunda ise Dilovası 2 (K51) ayırımında kuzeye yönelip Tavşanlı köyünün içinden geçerek tabiat parkına ulaşmak mümkündür. Ayrıca eski İstanbul yolu olarak da bilinen, alanın kuzeyinden Denizli ve Mollafenari (Akören) yerleşmelerinden geçen karayolundan güneye yönelerek de ulaşma imkanı bulunmaktadır. Tabiat Parkı İstanbul'a 61 km, Gebze'ye 11km ve İzmit'e de 50km uzaklıktadır (Çevre ve Orman Bakanlığı Doğa Koruma Ve Mili Parklar Genel Müdürlüğü Milli Parklar Dairesi Başkanlığı, Ballıkayalar Tabiat Parkı 1/25000 Ölçekli Uzun Devreli Gelişme Planı Çalışması, Analitik Etüt Raporu, 2004).

5.3. Ballıkayalar Vadisi Tabiat Parkının Çevresel Özellikleri

5.3.1. Alanın Genel Ekolojik Yapısı

Ballıkayalar Vadisi Tabiat Parkı, kuzey-güney yönünde uzanan ve su toplama havzası ile birlikte tamamına yakını alan sınırları içerisinde yer alan Gürgendere ve Ballıkayalar Deresi ile bu deresinin güney kesimindeki karstik boğaz vadisinin başlıca kaynak değerlerini oluşturduğu, çoğu antropojen etkilerle şekillenmiş bir koruma alanıdır. Çalışma sahasında beş karasal ve bir sucül ekosistem tipi bulunmaktadır (Çevre ve Orman Bakanlığı Doğa Koruma Ve Mili Parklar Genel Müdürlüğü Milli Parklar Dairesi Başkanlığı, Ballıkayalar Tabiat Parkı 1/25000 Ölçekli Uzun Devreli Gelişme Planı Çalışması, Analitik Etüt Raporu, 2004).

5.3.1.1. Ballıkayalar Tabiat Parkında Bulunan Ekosistem Tipleri

Maki ve Yalancı Maki Ekosistemi: Ballıkayalar Tabiat Parkına adını veren boğaz (kanyon) ve bu boğazın her iki yamacında yer alan, baskın türleri; kocayemiş, sandal ve akçakesme olan bu ekosistem, 3-4 metreye ulaşan boyda, yer yer tam kapalılıkta ve açıkça Akdeniz Floristik elemanları ağırlıklı bir ağaççık ve çalı vejetasyonu ile karakterize edilir. Menengiç, defne, mersin, katırtırnağı, funda, yabani meyve ağaçları, gibi türlerin de karıştığı bu vejetasyon, ulaşılması zor ve nispeten sıcak ve kuru bir mikroklimaya sahip bir kesimde bulunmaktadır. Bu ekosistem, aynı zamanda Kayalık

Orman Faresi, Maskeli Ötleğen, Toros Kertenkelesi, Oluklu Kertenkele gibi hayvan türleri ile de belirginleşmektedir.

Yaprak Döken Meşe Orman Ekosistemi: En kuzey kesimde, Düzmeşe mevkiinde yer alan meşe topluluğu 6-8 m boylu ve tam kapalıdır. Alanın doğal iklims orman tipi olması açısından, kapladığı kısıtlı alana karşın önemli bir kaynak değeridir. Sıvacıkuşu gibi habitat tercihi belli bir çapın üzerinde ağaçlar olan kuş türlerinin Tabiat Parkı'nda bulunduğu tek bölgedir. Meşçerenin Tabiat Parkı sınırları içerisinde kalan kesiminin tamamı Orman İçi Dinlenme Yeri olarak işletilmektedir.

Nemli Orman Ekosistemi: Kanyon girişi yakınında, Söğütçedere vadisinde ve Ballıkayalar su arkı çevresinde yer alan nemli Karadeniz tipinde, gürgen, kızılıçık, böğürtlen, menengiç, orman sarmaşığı, kuşkonmaz, gibi türlerde yer almaktadır. Korunaklı ve nemli vadilerin oluşturduğu mikroklima sayesinde alan içinde nemli bir Karadeniz orman örneği gelişmiştir.

Antropojen Nitelikli Çayır ve Mera Ekosistemi: Avrupa-Sibirya, Akdeniz ve kozmopolit elemanların birlikte yer aldığı bir bitki örtüsü mozayığı ile karakterize edilmektedir. Boyları genellikle 0.5-2 m Arasında değişen meşe, laden gibi yaprak döken çalılara alanda değişik oranda rastlanmaktadır. Bu alanda mevcut tipik kuş türleri, Kuyrukkakan, kukuma ve ibibik sayılabilir.

Akarsu sistemi: Boğaz boyunca akan Gürgendere ve Ballıkayalar deresinin kaynağı Tabiat Parkının sınırlarının dışına çıkan bir dizi başka dere beslemektedir. Ballıkaya Deresi, vadinin güney çıkışında bir gölcük oluşturarak saha dışına akmaktadır. Tüm yıl boyunca akan fakat debileri yaz aylarında önemli ölçüde azalan dereler, fazla zengin olmayan sucul bitki türlerine ev sahipliği yapmaktadır. Dere kenarında az sayıda, Çınar, Ak Kavak, Kızılağaç bulunmaktadır.

Doğallık: Park sınırları içerisinde doğal ekosistem özelliklerini devam ettiren orman alanı bulunmamaktadır. Günöbirlik piknik alanı, rekreatif alan olarak kullanıldığı içinde ziyaretçi yoğunluğuna bağlı olarak toprağın ezilmesi ve sıkışması sonucu alt tabakayı oluşturan bitki örtüsünün büyük bir bölümü alanı terk etmiş ve doğallığını kaybetmiştir. Ballıkaya kanyonu, ağaçlandırma alanları, Yalancı Makinin yayıldığı Delidere ile Gürgen Dere'nin batısı otlatma baskısının yarattığı tahribattan bir ölçüde

korunabildiğinden, vejetasyon özelliklerini devam ettirebilmektedirler (Çevre ve Orman Bakanlığı Doğa Koruma Ve Mili Parklar Genel Müdürlüğü Milli Parklar Dairesi Başkanlığı, Ballıkayalar Tabiat Parkı 1/25000 Ölçekli Uzun Devreli Gelişme Planı Çalışması, Analitik Etüt Raporu, 2004).

5.4. Meteorolojik ve İklimsel Özellikler

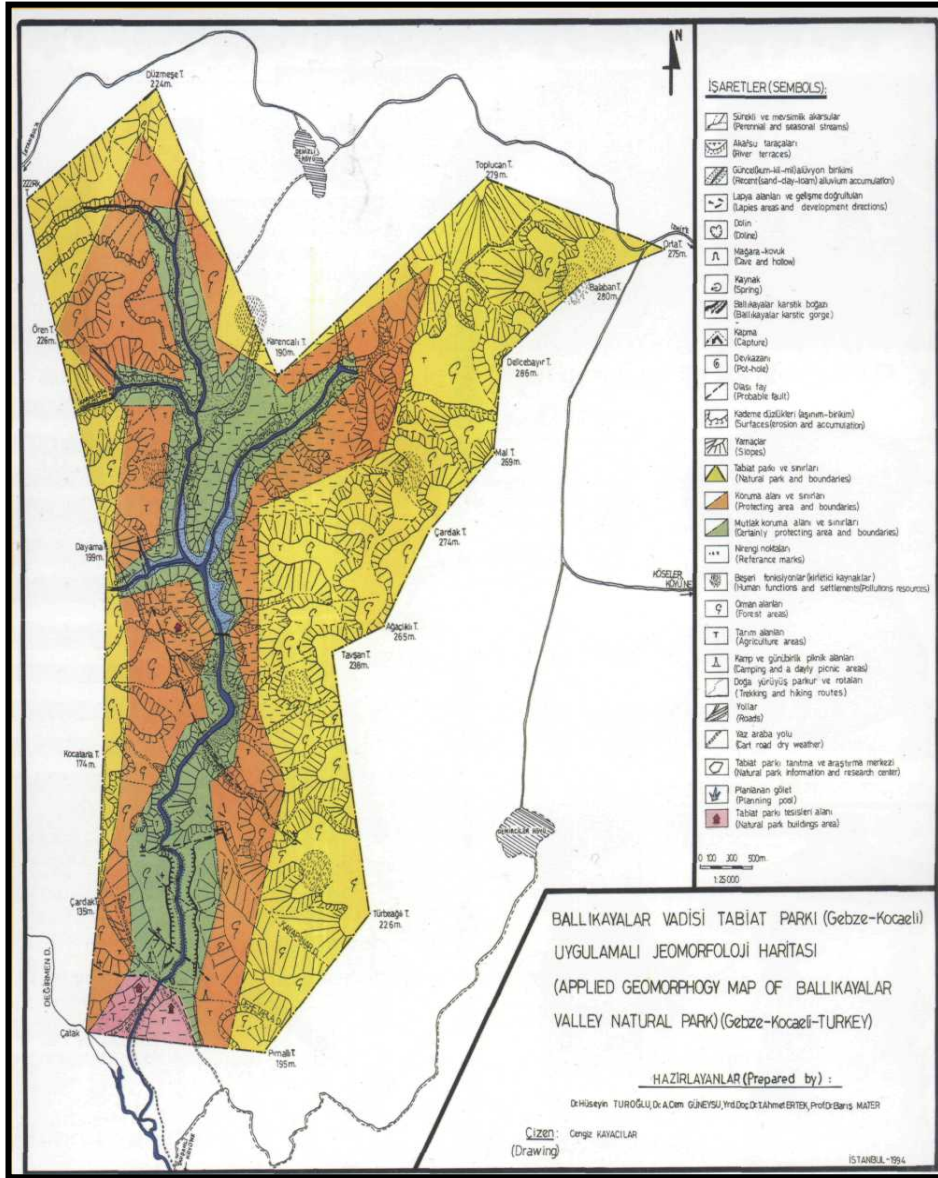
Ballıkayalar Vadisi Tabiat Parkının içinde bulunduğu Kocaeli yöre; C2 (az yağışlı-yağışlı) ile B1(yağışlı) iklim tipleri arasında geçiş özelliği gösterir (Çevre ve Orman Bakanlığı Doğa Koruma Ve Mili Parklar Genel Müdürlüğü Milli Parklar Dairesi Başkanlığı, Ballıkayalar Tabiat Parkı 1/25000 Ölçekli Uzun Devreli Gelişme Planı Çalışması, Analitik Etüt Raporu, 2004).

5.5. Jeolojik Özellikler

Ballıkayalar Tabiat Parkı ve çevresi büyük ölçüde Paleozoyik yaşlı olmak üzere Mesozoyik ve Senozoyik yaşlı temel kayalar ile bu kayalara bağlı Miyosen aşınım yüzeylerinden oluşmaktadır. Tabiat Parkının ana kaynak değerini oluşturan Ballıkayalar karstik boğaz vadisi ve akarsuyunun eski yatağında yer alan vadi içindeki mağara, kovuk ve küçük inler, yaklaşık 200 milyon yıllık erimeye uygun, nispeten gevşek ve boşluklu kireç taşlarının aşınıp, süpürülerek yoğun kireç taşlarına yani temele gömülmesi ve karstik olan bu Orta Trias kireç taşlarının erimesi sonucu oluşmuştur. Tabiat Parkında en ilginç jeolojik yapılanma Ballıkayalar Vadisi boyunca yer almaktadır. Vadinin derin kanyon tipi gelişimi, hemen hemen Kuzey-Güney yönlü bir uzanım gösterir. Kuzey-Güney doğrultudaki akım sistemine bağlı olarak park alanın sınır noktasını oluşturan Topluca Tepesi (280m) ile alanın en yüksek noktasıdır. Vadi tabanındaki genişlik ise, 40-80m'ler arasındadır. Vadinin Ovabaşı kaynağı ile sağ ve sol yakada dağcılarının tırmanma için kullandıkları dik yamaçlar jeolojik yönden ilgi çekicidir (Şekil 3). Doğudan gelen yan derelerden Değirmen deresi tabanında ve yamaçlarda teras şeklindeki traverten oluşumlar da oldukça ilgi çekici oluşumlardır. Vadinin güney girişindeki dere tabanından 50-70m yükseklikteki yaşlı çıplak ve nispeten düz, erimeden arta kalan kireçtaşı kayalıklar ile kuzeye doru yaklaşık 1,5 km devam eden kanyon boyunca yer alan doğal oluşumlar (mağara, kovuk, küçük inler, dev kazanları, lapyalar, küçük çağlayanlar ve bunların önündeki göllenmeler) jeomorfolojik açıdan dikkate değer alanlardır (Çevre ve Orman Bakanlığı Doğa Koruma Ve Mili

Parklar Genel Müdürlüğü Milli Parklar Dairesi Başkanlığı, Ballıkayalar Tabiat Parkı 1/25000 Ölçekli Uzun Devreli Gelişme Planı Çalışması, Analitik Etüt Raporu, 2004).

Şekil 3. Ballıkayalar Vadisi Tabiat Parkı (Gebze-Kocaeli) 1/ 25.000 Ölçekli Jeomorfoloji Haritası.

Kaynak: Ballıkayalar Vadisi Katalogu (2003:16)

5.6. Hidrolojik Özellikler

Ballıkayalar Tabiat Parkı Kocaeli Yarımadası üzerinde İzmit Körfezi'nin Kuzeyi ile Karadeniz arasında ve İzmit Körfezi'nden yaklaşık 7 km kuzeyde yer alır. Karadeniz ile Marmara Denizi arasındaki ana su bölümü çizgisi Ballıkayalar Vadisi Tabiat Parkı'nın hemen yaklaşık 500m mesafede, Tepecik, Denizli, Mollafeneri ve Tepeören yerleşmelerinden geçer. Alana adını veren Ballıkayalar Deresi ve Ballıkayalar Sırtı bölgedeki akarsu havzasının güneyinde yer alır. Doğu –Batı doğrultusunda 12 km, Kuzey-Güney doğrultusunda 7.8 km'lik maksimum genişlikler ulaşan söz konusu havza 5324 ha'lık bir alan sahiptir. Tabiat Parkı'nın da içinde yer aldığı İzmit Körfezi Kuzey kıyısında akarsular genel olarak Kuzey-Güney doğrultulu olarak akarlar, bu durum genel olarak park alanı için de geçerlidir. Akarsu ekosistemine göre; Ballıkayalar Deresinin fiziksel özellikleri incelendiğinde derinliğin 5-100 cm arasında değiştiği, genişliğinin 1-3 m arasında, dip yapısının deresinin üst kısımlarında kumlu, alt taraflara doğru inildikçe taş, çakıl ve kayalık bir yapı gösterdiği, dağın yapısına göre eğim kazandığı, debisi fazla olmamakla birlikte hızlı akan bir dere olduğu görülmektedir. Dere kenarı kayalık ve ağaçlık olarak göze çarpmaktadır. Su sıcaklığının 19-20°C arasında değiştiği yapılan ölçümlerde gözlemlenmiştir (Çevre ve Orman Bakanlığı Doğa Koruma Ve Mili Parklar Genel Müdürlüğü Milli Parklar Dairesi Başkanlığı, Ballıkayalar Tabiat Parkı 1/25000 Ölçekli Uzun Devreli Gelişme Planı Çalışması, Analitik Etüt Raporu, 2004).

5.6.1 Akarsular

Bölgede gözlenen tüm akarsuların, ana yataklarının Kuzeyden Güneye doğru aktığı görülür. Tabiat Parkı içinden geçen dere de aynı doğrultuda akmaktadır. Ballıkaya Deresi, dar ve derin kazılmış tipik bir kanyon tipi vadi oluşturmuştur. Kuzeydeki Mollafenari, Denizli ve Köşeler köylerinin bulunduğu kesimlerdeki hafif engebeli alanlardan çıkan Arendere ile Ayvalıkdere ve daha Güneyden gelen Değirmendere birleşerek Ballıkaya Deresini oluşturur. Daha sonra Batıdan, Gebze ve Pelitli köyü yöresinden gelen Değirmendere, tavşanlı vadisinde Ballıkaya deresi ile birleşerek, Dil deresi adını alır ve güneye doğru akarak Marmara denizine ulaşır (Çevre ve Orman Bakanlığı Doğa Koruma Ve Mili Parklar Genel Müdürlüğü Milli Parklar Dairesi

Başkanlığı, Ballıkayalar Tabiat Parkı 1/25000 Ölçekli Uzun Devreli Gelişme Planı Çalışması, Analitik Etüt Raporu, 2004).

5.6.2. Kaynaklar

Ballıkayalar Vadisi Tabiat Parkı, önemli oranda yer altı suyu kaynağına da sahiptir. Ballıkaya veya Ovabaşı Kaynağı, Kova Başı Kaynağı, Duraca Kaynağı, Küplü Kaynağı (Çevre ve Orman Bakanlığı Doğa Koruma Ve Mili Parklar Genel Müdürlüğü Milli Parklar Dairesi Başkanlığı, Ballıkayalar Tabiat Parkı 1/25000 Ölçekli Uzun Devreli Gelişme Planı Çalışması, Analitik Etüt Raporu, 2004).

5.6.3. Düdenler

Ballıkayalar Vadisinde, küçük dolin (kokurdan) oluşumları yer almaktadır. Bu dolin tabanlarında, aktif düden oluşumu bulunmamaktadır. Dört küçük dolin alanı, Ballıkayalar Deresinin doğu yakasında, Ballıkaya Tepe Güneyinde , Doğu- Batı doğrultusunda sıralanmıştır (Çevre ve Orman Bakanlığı Doğa Koruma Ve Mili Parklar Genel Müdürlüğü Milli Parklar Dairesi Başkanlığı, Ballıkayalar Tabiat Parkı 1/25000 Ölçekli Uzun Devreli Gelişme Planı Çalışması, Analitik Etüt Raporu, 2004).

5.6.4. Göller

Ballıkayalar Vadisi Tabiat Parkında doğal göl oluşumuna rastlanmamıştır. Ancak Ballıkayalar Vadisi çıkışındaki yaklaşık 500-1000m²'lik göllenme, sahadaki sürekli su ile kaplı tek alandır (Çevre ve Orman Bakanlığı Doğa Koruma Ve Mili Parklar Genel Müdürlüğü Milli Parklar Dairesi Başkanlığı, Ballıkayalar Tabiat Parkı 1/25000 Ölçekli Uzun Devreli Gelişme Planı Çalışması, Analitik Etüt Raporu, 2004).

5.7. Ballıkayalar Vadisi Tabiat Parkının Florası

Tabiat Parkının florası, Avrupa –Sibiryaya ve Akdeniz elemanlarının ilginç bir karışımını yansıtmaktadır. Doğallık, bütünlük, biyoçeşitlilik değeri açısından en önemli ekosistem, kuşkusuz boğaz vadisinde yer alan maki/yalancı maki ekosistemidir. Kapladığı alan olarak gayet küçük, ancak olağan dışı bir unsur olarak dikkat çeken bir başka ekosistemde, Söğütçe dere vadisi ve su arkı çevresinde yer alan orman parçalarıdır. Nemli ve serin bir iklim oluşturmuş bu vadiye gürgen, fındık, karaağaç, kızılıçık, orman sarmaşığı, çoban püskülü vb. Karadeniz ormanlarına özgü türler tipik Akdeniz

bitki örtüsü gösteren kanyon girişindeki komşu vadi ile bir kontrast oluşturmaktadırlar. Kuzeyde yer alan Düzmeşe mevkiindeki küçük meşçerenin özel bir önemi vardır. Yapılan değerlendirmeye göre, ufak mikroklimatik farklılıkları bir yana koyarsak sahanın tümünde Macar meşesi, saçlı meşe ormanları klimaksı oluşturmaktadır. Dolayısıyla alanın orijinal bitki (doğal) örtüsüne en yakın halini bu küçük alan yansıtmaktadır. Ballıkaya Tabiat Parkı'nın iki farklı biyocoğrafya bölgesinin, yani Akdeniz ve Avrupa-Sibirya bölgelerinin oluşturduğu bir noktada yer alması ve özgün topoğrafya ve mikroklima etkileri ile özellikle Ballıkaya Deresinin oluşturduğu boğazın yamaçlarını kaplayan maki ve yalancı maki vejetasyonu ile biyolojik açıdan dikkat çekici olduğu söylenebilir. Bitki varlığı olarak aralarında endemik türlerin de bulunduğu zengin bir odunsu ve otsu tür topluluğu saptanmıştır. Şu ana kadar bölgede yetişen; 70 familyaya ait 171 tür belirlenmiştir. Faunistik açıdan orta zenginlikte bir tür çeşitliliği sunan tabiat parkı, çevresindeki kentleşmiş ve endüstrileşmiş alan dikkate alındığında önemli bir biyoçeşitlilik sığınma alanı görevini üstlenmiştir (Çevre ve Orman Bakanlığı Doğa Koruma Ve Mili Parklar Genel Müdürlüğü Milli Parklar Dairesi Başkanlığı, Ballıkayalar Tabiat Parkı 1/25000 Ölçekli Uzun Devreli Gelişme Planı Çalışması, Analitik Etüt Raporu, 2004).

5.8. Ballıkayalar Vadisi Tabiat Parkının Faunası

Sürüngenler: Yapılan arazi çalışmalarında bölgede belirlenen ve bölgede yayılışı olduğu belirtilen türlerden bazıları şunlardır; Tosbağa, Çizgili Kaplumbağa, Kaya Kertenkelesi, İnce Kertenkele, Kör Yılan, Toros Yılanı, Su Yılanı, Boynuzlu Engerek gibi sürüngenler.

Memeliler: Yapılan arazi çalışmalarında bölgede belirlenen ve bölgede yayılışı olduğu belirtilen türlerden bazıları şunlardır; Kirpi, Köstebek, Sivriburunlu Fare, Geniş Kanatlı Yarasa, Yabani Tavşan, Anadolu Sincabı, Çakal, Tilki, gelincik, Kaya Sansarı, Porsuk, Su Samuru, Yaban Kedisi gibi memeli hayvanlardır. Bunun yanı sıra; Oluklu Kirpi, Fındık Faresi, Boz Ayı, Vaşak, Kokarca, Kurt, gibi türlerin habitat bozulması (ormansızlaşma vb.) ve aşırı insan etkisinden dolayı bölgede bulunmadığına karar verilmiştir. Derede Su Samuru'nun geçmiş yıllarda avlandığı şeklinde duyular alınmış, ancak varlığına dair her hangi bir ize rastlanmamıştır.

Balıklar: Yapılan literatür taramaları sonucunda Ballıkaya Deresi ve kolları üzerinde her hangi bir çalışmaya rastlanmamıştır. Sadece Tarım ve Köy İşleri Bakanlığı Koruma ve Kontrol Genel Müdürlüğü, 23.07.2003 tarih ve 1013 sayılı yazısı ile Ballıkayalar Tabiat Parkı alanı içinde yer alan su havzalarında Sazan örneklerine rastlandığı belirtilmiştir. Ayrıca, Marmara Bölgesi içinde yayılış gösteren balık örnekleri göz önüne alınarak araştırma yürütülmüştür. Yapılan arazi çalışmaları sonucunda dere de iki balık türüne rastlanmıştır. Bunlar; Tatlı Su Kefali ve Dere Kayası'dır.

Kuşlar: Ballıkayalar Tabiat Parkı, Kocaeli Yarımadası'nın alçak kesimlerinde yer alan, içinde doğal bir maki ve yalancı maki vejetasyonu ile antropojen kaynaklı seyrek meşelik ve çayırılıkların ağırlık taşıdığı bir yaşama ortamı sunmaktadır. 15 Ocak, 27 Şubat, 24 Nisan ve 22 Mayıs, 15-16 Haziran ve 10 Ekim 2004 tarihlerinde yapılan gözlemlerde toplam 7 istasyonda çalışılmıştır. 13 takıma ait 31 familya'dan 60'ı gözlem, 2'si yerel halkla görüşme sonucunda toplam 62 tür tespit edilmiştir. Yerel halkla yapılan görüşmelerde Tabiat Parkının göç dönemlerinde leylekler için geceleme alanı için kullanıldığı tespit edilmiştir. Kanyon girişindeki küçük göletteki evcil ördeklerin arasına az sayıda yabani Yeşilbaş ördek karışmış durumdadır. İlkbahar ve Sonbaharda tespit edilen Şahin ve Leylek gibi süzülen göçmen kuşlar için sahanın önemli olduğunu göstermektedir. Tür sayısının yüksek olmamasına rağmen Türkiye'deki 18 takımdan 13'ü ve 69 familya'dan 31'i Ballıkayalar Tabiat Parkında tespit edilmiştir. Tespit edilen kuş türlerinden bazıları; Şahin, Leylek, Kumru, Ebabil, İbibik, Bülbül, Kukumav, Kerkenez gibi kuş türleridir (Çevre ve Orman Bakanlığı Doğa Koruma Ve Mili Parklar Genel Müdürlüğü Milli Parklar Dairesi Başkanlığı, Ballıkayalar Tabiat Parkı 1/25000 Ölçekli Uzun Devreli Gelişme Planı Çalışması, Analitik Etüt Raporu, 2004).

5.9. Ballıkayalar Vadisi Tabiat Parkının Tarihi ve Arkeolojik Yapısı

Ballıkayalar Tabiat Parkı alanı içerisinde tarihi veya arkeolojik herhangi bir kültürel peyzaj ögesi bulunmamaktadır/varlığı bilinmemektedir (Çevre ve Orman Bakanlığı Doğa Koruma Ve Mili Parklar Genel Müdürlüğü Milli Parklar Dairesi Başkanlığı, Ballıkayalar Tabiat Parkı 1/25000 Ölçekli Uzun Devreli Gelişme Planı Çalışması, Analitik Etüt Raporu, 2004).

5.10. Ballıkayalar Vadisi Tabiat Parkı ve Yakın Çevresinde Peyzaj

Değeri Yüksek Yerler ve Rekreasyon Alanları

Ballıkayalar Vadisi Tabiat Parkı'nın İzmit ve İstanbul'a yakın olması ve rekreasyonel faaliyetlere kaynak oluşturan doğal peyzaj değerlerinin yüksek olması sebebi ile özellikle hafta sonları yoğun olarak kullanılmaktadır. Güneydeki Ballıkayalar kanyon vadisinin sarp kayalık yamaçları Kaya Tırmanışçıları için uygun çalışma alanı sağlarken, kuzeye doğru kanyon boyunca yaklaşık 1-1.5 km uzanan doğal yapı, yaz aylarında geniş bir yaş grubu için öncelikle görsel, bununla birlikte kısıtlı bir alanda da olsa yürüyüş imkanı sunmaktadır. Kanyon boyunca bu peyzaj değerlerinin zamana ve iklime göre renk, doku, form bakımından devamlı değişiklik göstermesi, bazı değerlerin azalıp artması rekreasyonel faaliyetlerde de değişiklik yaratabilmekte buda süreç içerisinde insanlar üzerinde dinamik etkiler yaratmaktadır. Burada, piknik, kamp alanı rekreatif alan olarak kullanılan yer, akarsuyun yüzey oluşturması ile de alanın en cazip kesimidir. Özellikle kaya tırmanışı için hafta sonlarında İstanbul ve İzmit'ten gelen ekipler bu kesimde kamp kurarak konaklamakta aktivitelerine farklı boyutlar katabilmektedirler. Yürüyüş faaliyetleri ise suyun elverdiği oranda daha çok kanyon boyunca devam etmekte olup kullanıcıların değişik görsellikler sunmasının yanında beceri ve güç isteyen kayalık alanları ile bir parkur görevi üstlenmektedir. Ayrıca alanın değişik kesimlerinde de daha az efor isteyen farklı yürüyüş yolları bulunmaktadır. Alana gelen kullanıcıların % 70-80'i İstanbul'dan, % 15'i Gebze'den, % 5'i ise diğer çevrelerden gelenler olup, Mimar Sinan ve Yıldız Teknik Üniversitesinin Dağcılık Kulüpleri ile Gebze Doğa Sporları Kulübü (GEDOSK) alanın önemli kullanıcılarıdır.

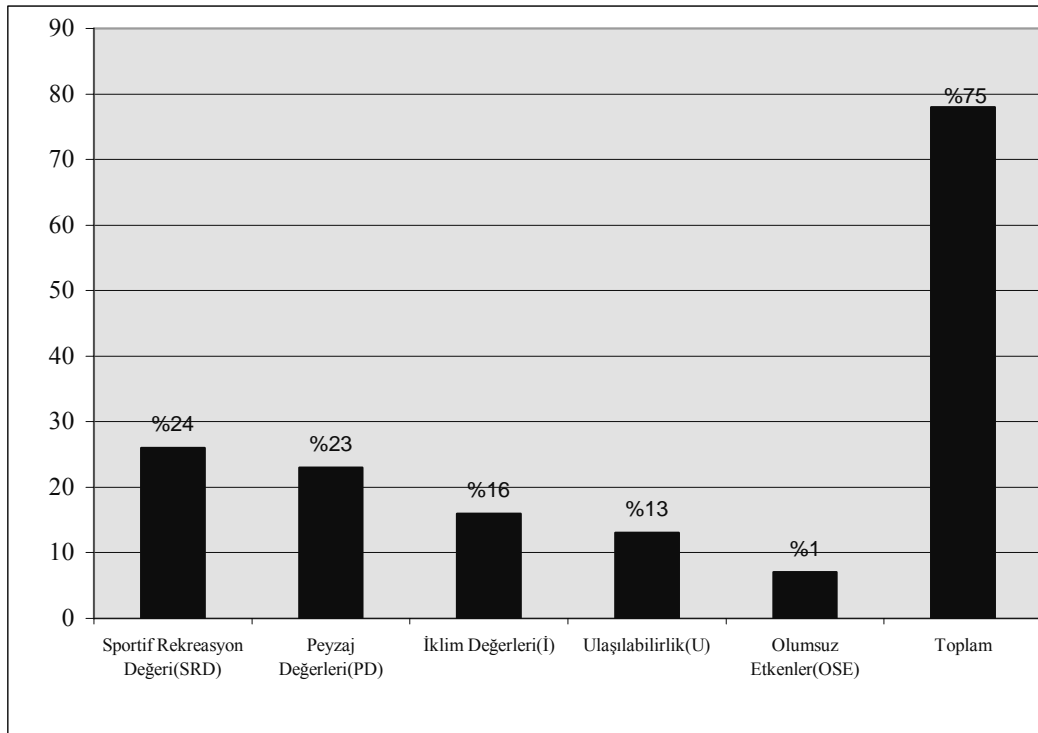
Bu ve diğer doğa sporları kulüplerinin katılımı ile Ekim ayının ikinci haftasında "Kaya Tırmanma Şenlikleri" düzenlenmektedir (Çevre ve Orman Bakanlığı Doğa Koruma Ve Mili Parklar Genel Müdürlüğü Milli Parklar Dairesi Başkanlığı, Ballıkayalar Tabiat Parkı 1/25000 Ölçekli Uzun Devreli Gelişme Planı Çalışması, Analitik Etüt Raporu, 2004).

5.11. Ballıkayalar Vadisi Tabiat Parkı'nın Orman İçi Açık Hava

Sportif Rekreasyon Potansiyeli

Ballıkayalar Vadisi Tabiat Parkının orman içi açık hava sportif rekreasyon potansiyellerinin belirlenmesinde elde edilen sonuçlar toplam % değerleri olarak tablolar halinde aşağıda verilmiştir (Tablo 12, 13, 14, 15, 16). İncelemede, çalışma alanının sahip olduğu rekreasyonel doğal kaynak değerlerinin ve gerçekleşmesi mümkün olan sportif aktivitelerin belirlenmesinde, değerlendirme kriterlerine göre en uygun özelliklerin tespit edilmesiyle puanlama yapılmıştır. Gülez Yöntemine (2004) göre yapılan değerlendirmede Ballıkayalar Vadisi Tabiat Parkının orman içi açık hava sportif rekreasyon potansiyeli, olarak $SRD(\%24) + PD(\%23) + İ(\%16) + U(\%13) - OSE(\%1) = \%75$ 'lik bir değere ulaşılmıştır (Şekil 4).

Şekil 4. Orman İçi Açık Hava Sportif Rekreasyon Potansiyelinin Grafikselleştirilmesi.

Formülün hesaplanmasında Olumsuz Etkenler (OSE) değeri daha öncede belirtildiği üzere elde edilen toplam değerden çıkarılmıştır. Bu sonuca göre alanın rekreasyon potansiyeli olarak, Tablo 7'e göre yüksek değerde olduğu ortaya çıkmaktadır.

Elde edilen veriler tablolar halinde incelendiğinde;

Sportif Rekreasyon Değeri (SRD) % 24 ile en yüksek değeri almıştır. Buna göre çalışma alanının doğal kaynaklarının kullanımına yönelik belirlenen sportif aktivitelerden Kaya Tırmanışı, Kampçılık, Doğa Yürüyüşü diğer spor dallarına göre puanlamada daha fazla anlamlılık ve uygunluk göstermiştir (Tablo 12).

Tablo 12. Sportif Rekreasyon Değeri “SRD”

Değerlendirme Kriterleri	Özellikler	Ballıkayalar Vadisi Tabiat Parkı	
		Max. Puan	Değerlendirme Puanı
Sportif Rekreasyon Değeri (SRD)	Doğa Yürüyüşü	5	5
	Dağ Bisikleti	5	2
	Dağcılık	5	3
	Kaya Tırmanışı	5	5
	Kampçılık	5	5
	Kanyoning	3	1
	Mağaracılık	3	-
Orienteering	4	3	
Toplam		%24	

Güleç (2004) tarafından yapılan çalışmalardan da anlaşılacağı üzere, bir alanın tercih edilmesinde Peyzaj Değerlerinin, rekreasyonel aktivitelere katılımı destekleyici en önemli etkenlerden birisi olarak belirtmiştir. Peyzaj Değerleri (PD) % 23 olarak tespit edilmiş ve sıralamada ikinci sırada yer almıştır. Arazinin panoramik görüntüsü, vadi boyunca akan dere ve yer yer küçük gölcükler, farklı yükseltideki heybetli kaya blokları, yabanıl hayat özellikleri alanın çekiciliğini arttıran en önemli etkenler olarak dikkati çekmektedir (Tablo 13).

Tablo 13. Peyzaj Değerleri “PD”

Değerlendirme Kriterleri	Özellikler	Ballıkayalar Vadisi Tabiat Parkı	
		Max. Puan	Değerlendirme Puanı
Peyzaj Değerleri (PD)	Alan Büyüklüğü	3	3
	Bitki Örtüsü	5	4
	Deniz ve Akarsu	5	5
	Yüzeysel Durum	3	2
	Görsel Kalite	4	4
	Diğer Özellikler	5	5
Toplam		% 23	

İklim rekreasyonel faaliyetlerin, planlanması ve uygulanmasında dikkat edilmesi gereken önemli unsurlardan birisidir. İklim Değeri (İ) %16 olarak bulunmuştur. Yağış miktarı ve sıcaklık, Tablo 8’de de belirlenen dönemler için) güneşlenme ve rüzgarlılık durumuna göre, vadide daha etkili olduğu ortaya çıkmıştır (Tablo 14).

Tablo 14. İklim Değerleri “İ”

Değerlendirme Kriterleri	Özellikler	Ballıkayalar Vadisi Tabiat Parkı	
		Max.Puan	Değerlendirme Puanı
İklim Değerleri (İ)	Sıcaklık	10	4
	Yağış	8	8
	Güneşlenme	5	3
	Rüzgarlılık	2	1
Toplam		%16	

Ulaşımında rekreasyonel katılımı etkileyen bir diğer önemli faktördür. Mevcut kaynakların kullanımı ancak, o alana ulaşılabilmesiyle gerçekleştirilebilir. Ulaşılabilirlik (U) % 13 olarak belirlenmiştir. Vadinin civar kentlere yakınlığı, ulaşım türü (otomobil vb.) ve zaman olarak vadinin orman içi açık hava sportif rekreasyon aktiviteleri için elverişli durumundadır (Tablo 15).

Tablo 15. Ulaşılabilirlik “U”

Değerlendirme Kriterleri	Özellikler	Ballıkayalar Vadisi Tabiat Parkı	
		Max.Puan	Değerlendirme Puanı
Ulaşılabilirlik (U)	Turistik önem	3	2
	Kentlere yakınlık	4	4
	Ulaşım zamanı	4	4
	Ulaşım(Taksi-Özel oto dışında)	2	2
	Ulaşımında Diğer kolaylıklar	2	1
Toplam		%13	

Olumsuz etkenler, mevcut doğal kaynakların yok olmasına ve rekreasyonel kullanımın kısıtlanmasına neden olmaktadır. Olumsuz Etkenler (OSE) %7 olarak tespit edilmiştir. Güvenlik, diğer olumsuz etkenler, özellikle Ballıkayalar Vadisi Tabiat Parkında risk faktörü taşıyan ve genellikle gününbirlik ziyaretçiler tarafında sıklıkla kullanılan, yüksek kaya blokları arasından geçen patika yollardır. Bu yerlerden kopan kaya parçaları vadi içinde yürüyüş yapanları ve kaya bloklarında tırmanışı yapan sporcuları tehlikeye sokmaktadır. Vadi yakınında bulunan taş ocağı da doğal yapıyı tehdit etmektedir. Vadi boyunca akan dere ise, eski dönemlere nazaran canlılığını kaybetmiştir (Tablo 16).

Tablo 16. Olumsuz Etkenler “OSE”

Değerlendirme Kriterleri	Özellikler	Ballıkayalar Vadisi Tabiat Parkı	
		Max.Puan	Değerlendirme Puanı
Olumsuz Etkenler (OSE)	Hava kirliliği	-3	-
	Güven derecesi	-2	-
	Su kirliliği	-1	-
	Bakımsızlık	-1	-
	Gürültü	-1	-
	Diğer olumsuz etkenler	-2	-1
Toplam		%1	

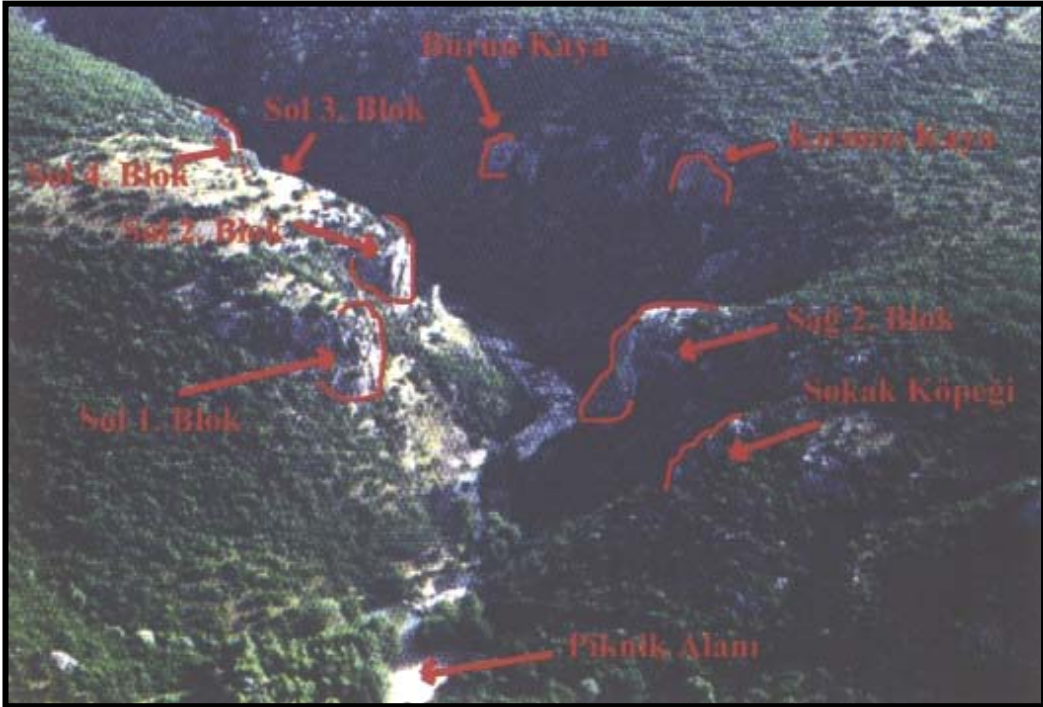
5.12. Ballıkayalar Vadisi Tabiat Parkı'nda Açık Hava Sportif

Rekreasyon Aktiviteleri

5.12.1. Kampçılık Olanakları

Ballıkayalar Vadisinde, ziyaretçilerin öncelikli uğrak yeri vadinin girişindeki mesire yeridir. Bu alanda kampçılarının geceledebileceği uygun alanlar mevcuttur. Vadi üzerindeki platolarda özellikle, en çok çadır kurulan nokta, sol yamaç ikinci bloğun üzerindeki platodur (Fotoğraf 11).

Fotoğraf 11.Vadinin Genel Görünümü

Kaynak: Palut ve Aydıngün (2002:15).

Suyu olmasına karşın rahat ve manzaralı bir yer olan bu kamp yeri yıldırım tehlikesi içermektedir. Sol yamaç birinci bloğun altındaki kısa kaya denen uzun kaya bandının kuzey ucundaki tek bir çadırlık yer açılmıştır.(Şekil 3) Sol yamaç ikinci bloğun sonuna doğru (kuzey), bulunan mağarada bazı tırmanışçı grupları geceledebilmektedir. Yine bir başka bivak yeri de sağ yamaç ikinci bloğun sonunda, tam kuzeye dönerken bulunan küçük bir kovuktur. Ayrıca, vadi içinde bir iki çadırlık çok güzel yerlerde göze çarpar.

5.12.2. Doğa Yürüyüşü Olanakları

Vadi günübirlik doğa yürüyüşü yapanların en çok ziyaret ettiği parkurlardan birisidir. Vadide yapılan yürüyüşler süre olarak, parkur özellikleri ve gurubun genel durumuna göre değişebilmektedir. Yürüyüş mesafesi vadi içinden 1-1.5 km kadar ve süre olarak da yaklaşık 2 saat kadardır. Yakın illerden birçok sporcu ve doğa tutkunu bu vadiyi keşfetmek için hafta içi ve hafta sonları gelmektedir. Vadide yürüyüş, bir çok farklı güzergahtan yapılabilir ancak bunun yanı sıra vadinin genel fiziki özellikleri bir çok tehlikeyi de beraberinde getirmektedir (Fotoğraf 12, A-B). Vadi boyunca sağ ve sol yamaçlarda ve vadi üstündeki platolarda yürüyüş yapmak mümkündür. Özellikle yamaçlardaki büyük kaya bloklarına yakın olan yürüyüş rotaları genelde dar patikalardan ve boşluk hissini yüksek olduğu parkurlardan oluşur.

Fotoğraf 12. Kanyon İçindeki ve Yamaçlarındaki Yürüyüş Parkurları

A. Kanyon İçi Yürüyüş Parkurları

B. Yamaçlardaki Yürüyüş Parkurları

Yürüyüşçülerin özellikle kaya bloklarından gelebilecek taş düşmelerine karşı dikkatli olmaları gerekmektedir. Vadi üstündeki platolarda ise, yer yer sık çalılıkla çevrili olmasına rağmen birçok farklı patika yollarla çevrelenmiştir. Vadinin paltodan görünümü oldukça güzel bir panoramik görüntü sergilemektedir. Kanyon içinde ise,

Ballıkaya deresinin sağ ve sol kenarlarından tüm vadi boyunca yürümek mümkündür. Bu parkur güneybirlik ziyaretçilerin en çok kullandığı rotadır.

Vadide kuzeye gidildikçe iki şelale ile karşılaşılır. Birincine yaklaşırken I-II derece kaya tırmanışları ve düşülürse tamamen ıslanılacak yan geçişler yapmak gerekmektedir. Burada vadinin sağ yamacı takip edilmelidir. Gittikçe vadi yamaçları alçalır. İkinci şelale ikincisinden daha küçüktür ancak oldukça güzeldir. Bu alan da geçildikten sonra vadi iyice yayılıp tamamen biter (Palut ve Aydingün, 2002:9).

5.12.3. Dağcılık Olanakları

Ballıkayalar Vadisi Tabiat Parkı, jeomorfolojik özellikleri itibariyle vadi, sarp ve dik bir kayalık arazi görünümündedir. Parkın en ilginç jeolojik yapılanması, Ballıkayalar Vadisi boyunca yer almaktadır. Kanyon girişinde yükselti yaklaşık 90m civarında iken vadi sonuna doğru bu yükselti giderek azalmaktadır. Tabiat Parkı Vadinin derin kanyon tipi gelişimi, hemen hemen Kuzey-Güney yönlü bir uzanım gösterir. Kuzey-Güney doğrultudaki akım sistemine bağlı olarak park alanının sınır noktasını oluşturan Topluca Tepesi (280m) ile alanın en yüksek noktasıdır. Tabiat Parkının kapladığı alan itibariyle yükseltisi zirve dağcılığı (Alpinizm) için uygun değildir. Ancak vadinin ortalama 90m den 50m kadar olan yükseltileri ve genel arazi yapısı, dağcılık sporunun temel tekniklerinin uygulanması ve tecrübe edilmesi yönünde birçok olanaklara sahiptir

Yüksek kaya bloklarında geleneksel tırmanışa özgün malzeme kullanım teknikleri, iple iniş, üstün emniyetli tırmanış, istasyon kurma, arama kurtarma eğitimleri, kampçılık eğitimi, uzun duvar tırmanış eğitimleri, bivak yapma, temel yürüyüş teknikleri, kış dağcılığı için hazırlık vb. birçok dağcılık sporuna yönelik temel eğitimlerin gerçekleştirilmesine olanak sağlamaktadır. (Fotoğraf 13).

Fotoğraf 13. Temel Dağcılık Teknikleri

5.12.4. Kaya Tırmanışı Olanakları

Ballıkayalar Vadisi Tabiat Parkı yılın hemen hemen her mevsimi kaya tırmanışına açık bir alandır. Bu konuda Türkiye’de sayılı tırmanış bölgelerinden birisi olma özelliğini taşımaktadır. Çevre illerden hatta yurt dışından birçok spor tırmanışçı vadiye gelmekte ve tırmanış yapmaktadır (Fotoğraf 14).

Vadi girişinde yer alan sağ ve sol yamaçlardaki büyük kaya blokları ve onların uzantıları olan diğer bloklarda farklı zor dereceleri olan sabit noktalı (boltlu) toplam 77 adet spor tırmanış rotası bulunmaktadır. Rotaların zorluk dereceleri IV+’dan IX+’ya kadar ve uzunlukları da 9m ile 30m arasında değişmektedir.

Fotoğraf 14. Ballıkayalar da “Kuzu kuzu-Percussion- Kütür Kütür” Rotaları

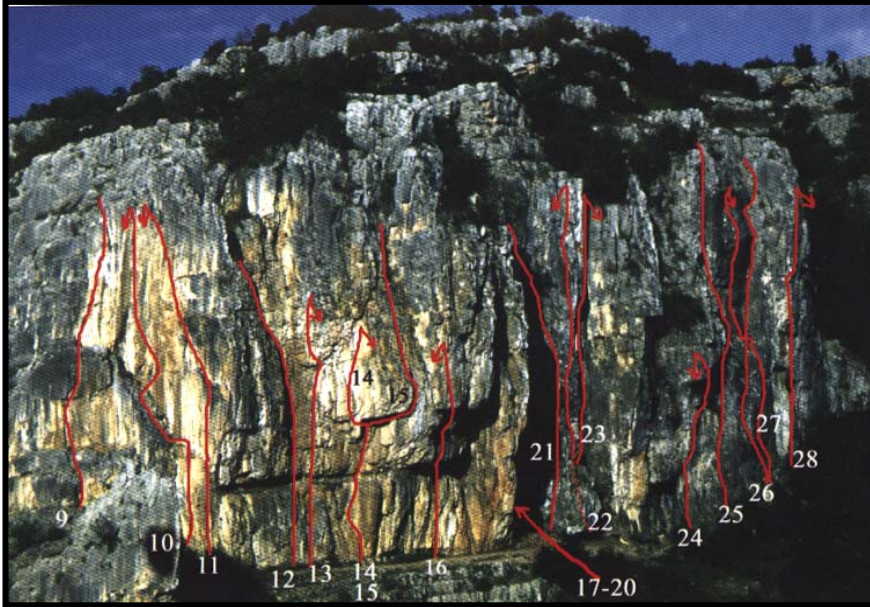
Rotaların birçoğunda üsten emniyet noktaları kurulmuştur. Vadide, üsten emniyetli tırmanış, lider tırmanış gibi farklı tırmanış teknikleri uygulanabilir. Bunun yanı sıra kısa kaya çalışmasının da yapılabileceği bir çok kaya yüzeyi vadide mevcuttur. Vadi özellikle üniversitelerin dağcılık kulüpler ve dağcılık eğitimi veren kuruluşlar tarafında kullanılmaktadır (Fotoğraf 15,16).

Fotoğraf 15. Ballıkayalar da Spor Tırmanış Rotalarından Bazıları Sol Blok 1

Kaynak: Palut ve Aydingün (2002:16).

Fotoğraf 16. Ballıkayalar da Spor Tırmanış Rotalarından Bazıları Sol Blok 2

Kaynak: Palut ve Aydingün (2002:20).

Vadi kireç taşı özelliğinden dolayı çok sağlam bir yapı özelliği göstermez bu nedenle rotaların bazıları çürük bölümler içermektedir. Tüm doğa sporlarında olduğu gibi kaya

tırmanışı da bazı riskler taşıdığından dikkatli olunması gerekmektedir. Bu nedenle vadiyi spor tırmanış amaçlı kullanmak isteyenlerin gerekli eğitimleri almış veya bu konuda uzman kişilerden yardım almaları önemlidir. Bunun yanı sıra vadi, genel olarak iklimsel değişimlerden çok fazla etkilenmemektedir. Kuzeyden aldığı hafif rüzgarlı havanın etkisiyle, yazın da tırmanış yapılmasına imkan tanımaktadır. Güneşlenme durumuna göre birçok rota da tüm gün boyunca gölgede kalabilmektedir (Fotoğraf 17).

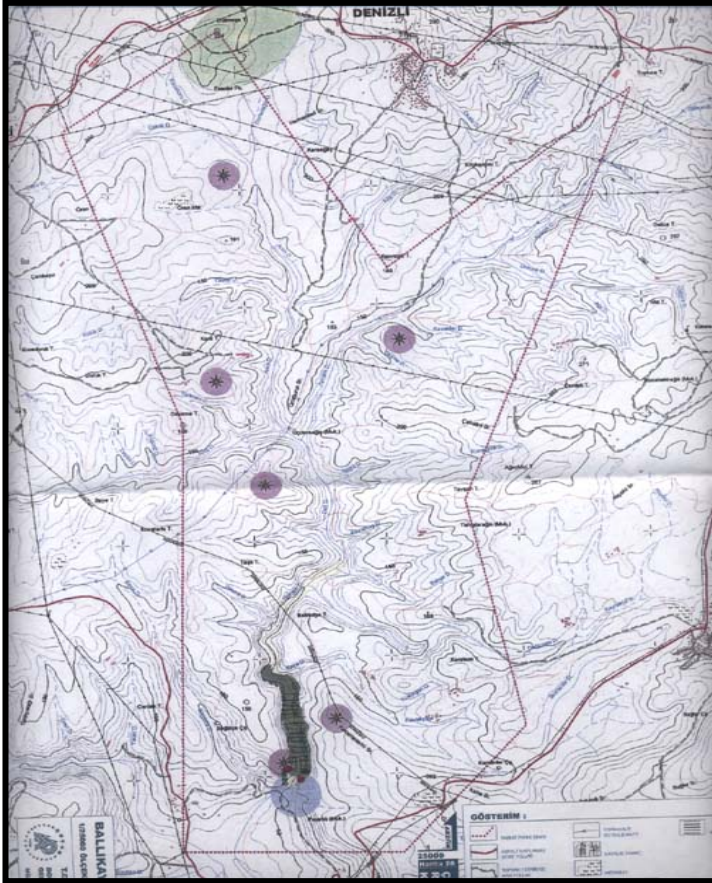
Fotoğraf 17. Ballıkayalarda “Ekmek Arası” Rotası

5.12.5. Orienteering Olanakları

Ballıkayalar Vadisi Tabiat Parkı 1603ha'lık bir alanı kaplamakla beraber, tabiat parkını içine alan topografik havza sınırı 5324ha'lık bir alana sahiptir. Orienteering sporunda arazi durumu ve kullanımı önemli bir etkidir. Vadi içi yüksek kaya blokları, seyrek çalılık ve kısa bodur ağaçlık arazi özelliği göstermektedir. Vadinin plato bölümü ise seyrek çalılık ve engebeli bir arazi özelliği gösterir. Bu özellik orienteering sporunun çeşitlendirilmesi ve parkurların oluşturulmasında bölgeyi avantajlı bir duruma getirmektedir (Şekil 6).

Şekil 6. Ballıkayalar Vadisi Tabiat Parkının 1/25.000'lik Topografik Haritası

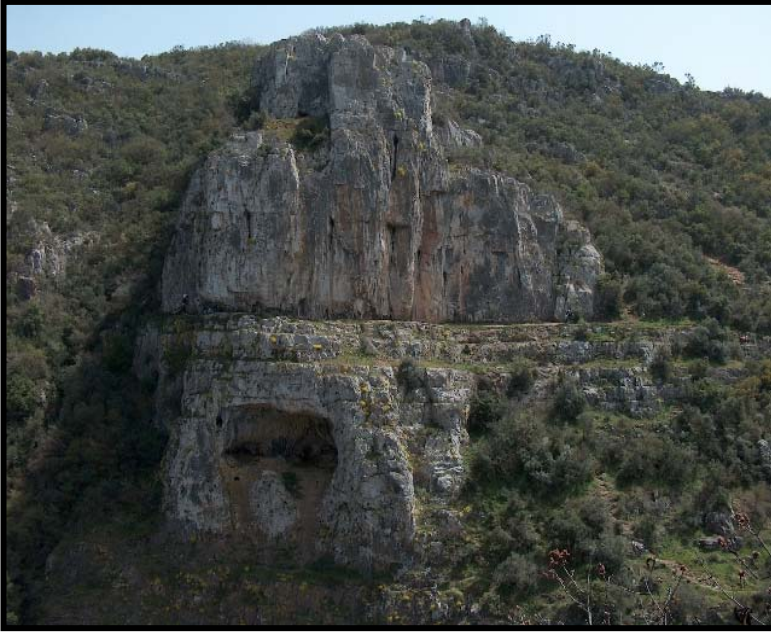
Kaynak: Çevre ve Orman Bakanlığı Doğa Koruma Ve Mili Parklar Genel Müdürlüğü Milli Parklar Dairesi Başkanlığı, Ballıkayalar Tabiat Parkı 1/25000 Ölçekli Uzun Devreli Gelişme Planı Çalışması, Analitik Etüt Raporu (2004).

Sporcuların yön bulma ve hedefe ulaşmada bir takım doğal peyzaj değerlerinden faydalanmaları bakımından da önemlidir. Bölgenin 1/25000'lik 1/15.000'lik-1/10.000'lik topografik haritalarında yapılacak çalışma ile bölgenin orienteering haritası da oluşturulabilir. Özellikle koşarak ve yürünerek yapılan orienteering için uygun alanlar vadi üstündeki platolarda ve vadinin kuzeyden- güneye olan doğrultusunda alçalan bölümlerinde mevcuttur. Bunun yanı sıra, tabiat parkının kanyon özelliği taşınması ve alternatif spor faaliyetlerine de imkan tanınması orienteering sporunun farklı dallarının da gerçekleştirilmesine olanak sağlayabilmektedir.

5.12.6. Mağaracılık Olanakları

Ballıkayalar Vadisi Tabiat Parkında 1,5 km'lik kanyon boyunca yer alan doğal oluşumlardan; kovuk ve küçük inler, dev kazanları, küçük çağlayanlar ve önlerindeki göllenmeler, mağaralar jeomorfolojik açıdan dikkate değer alanlardır. Vadideki mağara oluşumları, vadi girişinde sağ ve sol bloklarda iki adet mağara oluşumu dikkati çekmektedir (Fotoğraf 18).

Fotoğraf 18. Vadi Girişinde Sağ Bloğun Altındaki Mağara Oluşumu

Özellikle Sağ bloğun altındaki mağara oluşumu oldukça ilgi çekicidir. Ancak vadide bulunan iki mağara da, mağaracılık sporunun gerçekleştirilmesine uygun özellikler içermemektedir. Mağara alanın korunmuşluğu, derinlik ve ilgi çekici jeolojik oluşumlar (sarkık-dikit), vb. bir takım değerlere sahip olması gerekmektedir

5.12.7. Kanyoning Olanakları

Ballıkayalar Vadisi Tabiat Parkı, kanyon özelliği taşımasına rağmen, kanyoning sporuna özgü bir takım fiziki ihtiyaçları, dar ve uzun koridorlar, akarsuların oluşturduğu büyük şelaleler, aşılması gereken dev kaya blokları, su havuzları, vb gibi özellikleri tam anlamıyla karşılayamamaktadır(Fotoğraf 19). Kanyon boyunca, vadi tabanının geniş ve yayvan oluşumu, su debisinin dönem dönem azalıp artması, kanyon boyunca dere içindeki jeolojik oluşumların, tırmanış, yüzme, iple iniş, vb. bir takım sportif becerileri gerektirmediği gözlemlenmiştir.

Fotoğraf 19. Kanyon İçinden Bir Görünüm

Ancak bu spora yeni başlayanlar için genel beceri kazanma, belirli tekniklerin uygulanması amaçlı kullanılabilir. Bu amaçla kanyon boyunca dere suyunun izin verdiği ölçüde vadi içinde dere yatağından yürüyüş yapılabilir.

5.12.8. Dağ Bisikleti Olanakları

Ballıkayalar Vadisi ve onu çevreleyen sınırlar dahilinde dağ bisikletine uygun patika veya stabilize yollar sınırlı sayıdadır. Ancak çevre köylerden, Parkın Kuzeyinde bulunan Mollafenari–Denizli yolu park sınırları içerisine giren ve dağ bisikleti kullanımına uygun stabilize yollara sahiptir. Bunun yanı sıra Tesisin tamamı Tabiat Parkı sınırları içerisinde yer almayan ancak park sınırına bitişik olması ve yakın çevre halkı tarafından yoğun olarak kullanılan Düz Meşe Orman İçi Dinlenme Tesisi bulunmaktadır. Bu tesis Doğa Koruma ve Milli Parklar İl Müdürlüğü bünyesinde yer almaktadır. Tesisin piknik, yürüyüş gibi rekreasyonel kullanımının yanı sıra orman içi yolları dağ bisikleti kullanımına uygundur. Ayrıca vadi içindeki yamaçlarda yer alan patika yollar ve vadi üstündeki platolar, profesyonel düzeyde bisiklet kullanıcıları için alternatif parkurlar olabilir.

SONUÇ

Yeşil alanlardan yoksun kent yaşantısı, insanların hem ruhsal hem de bedensel gereksinimlerini karşılamalarına engel olmaktadır. Özellikle rekreasyonel etkinliklerin en etkilisi olan açık hava sportif rekreasyon aktivitelerini gerçekleştirilmesini zorunlu hale getirmektedir. Mili Parklar ve benzeri rezerv alanları bu türden aktivitelerin gerçekleşmesinde önemli bir etkiye sahip olduğu bilinmektedir.

Bu çalışmada, Ballıkayalar Vadisi Tabiat Parkının orman içi açık hava sportif rekreasyon aktiviteleri incelenerek, tabiat parkının doğal kaynak rezervlerine en uygun açık hava sportif rekreasyon aktiviteleri araştırılmıştır. Çalışma alanının tabiat parkı olma özelliği koruma-kullanma dengesi açısından da önem taşımaktadır. Ballıkayalar Vadisinin sahip olduğu değerler, günümüz modern milli parkçılık anlayışı içerisinde mevcut doğal kaynakların insanların sportif anlamda rekreasyonel ihtiyaçlarının karşılayabileceğini ortaya koymuştur. Araştırma alanının orman içi sportif rekreasyon aktivitelerine uygunluğu, Gülez Yöntemi (2004) ile araştırma alanının hem peyzaj değerleri hem de sportif özellikleri göz önüne alınarak oluşturulan ortak bir model ile, $SRD(\%24) + PD(\%23) + İ(\%16) + U(\%13) - OSE(\%1) = \%75$ 'lik bir değere ulaşılmıştır. Bu sonuca göre alanın orman içi açık hava sportif rekreasyon potansiyeli olarak, Tablo 11'e göre yüksek değerde olduğu ortaya çıkmaktadır.

Araştırma konusunun temelini oluşturan ve Tabiat Parkının sahip olduğu doğal kaynak değerlerinde gerçekleştirilebilmesi kuvvet ve muhtemel açık hava sportif rekreasyon aktiviteleri belirlenmiştir. Değerlendirmede Sportif Rekreasyon Değeri (SRD), Tablo 12'ye göre %24'lük bir değer almıştır. Yapılan gözlem çalışmaları sonucunda, ağırlıklı puanlamada ve genel olarak tabiat parkın sportif anlamda kullanılma sıklığı göz önüne alındığında, değerlendirmede sportif kaya tırmanışı, doğa yürüyüşü ve kampçılık en yüksek puanlamayı almışlardır. Özellikle sportif kaya tırmanışı vadi boyunca sağ ve sol bloklarda boltlu tüm rotalarda aktif olarak gerçekleştirilebilir. Günübürlük ya da konaklamalı yürüyüşler içinde vadi içi ve platolar her dönem vadiyi ziyaret edenlerin taleplerine cevap verebilecek niteliktedir. Kampçılık etkinlikleri de puanlamada aynı oranda başarılıdır. Tabiat parkında vadi içi ve yamaçlarda kamp alanları sınırlı olsa da, vadi girişi ve üstündeki platolar ile vadinin güney- kuzey doğrultusundaki alçak alanları kamp alanları için uygun yerler olarak kullanılmaktadır. Puanlama da yer alan bir diğer

önemli aktivite de Orienteering sporudur. Bu spor genel olarak arazi kullanımı gerektirdiğinden, alanın jeolojik özellikleri bu spor dalının uygulanabilmesini çok da fazla sınırlandırmamaktadır. Alanın 1/10.000, 1/15.000 ölçekli haritalarının oluşturulması orienteering sporunun uygulanması için yeterli olacaktır. Dağcılık, değerlendirmede bir diğer önemli açık hava sportif rekreasyon aktivitesi olarak göze çarpmaktadır. Ancak vadinin yükseltisi dağcılık sporunun Alpinizm özelliğinin Tabiat Parkı içinde gerçekleşmesine olanak vermemektedir. Bu olumsuzluğa rağmen genel anlamda dağcılık sporunun temelini oluşturan, kampçılık, yürüyüş teknikleri, tırmanış vb. bir takım teknik becerilerin uygulanmasında önemli bir kaynak niteliği taşımaktadır. Dağ bisikleti kısıtlı bir alanda da olsa Tabiat Parkının çevre yolları ile parka komşu olan ve stabilize yolları park alanı içerisinde geçen yollarda gerçekleştirilebilir. Ayrıca vadi üzerindeki engebeli palto ve orman yolları da dağ bisikleti için uygun parkur özelliği göstermektedir. Yapılan gözlem çalışmalarında, vadinin kanyon niteliği taşıması, kanyoning sporunun uygulanabilirliğini akla getirirse de vadi içindeki doğal oluşumların bu spor dalına özgü bir takım doğal kaynak değerleri taşımadığını, mevcut değerlerinde zayıf olduğunu göstermektedir. Ancak bu spor dalına yeni başlayanlar için kanyon, belli dönemlerde su debisinin yükselmesi ve vadi içinde teknik beceri isteyen birkaç geçişin yapıldığı yüzeylerde genel anlamda spora özgü bir takım teknik becerilerin kazanılması amacı ile kısmen de olsa kullanılabilir. Tabiat parkında vadi boyunca sağ ve sol yamaçlarda mağara yapıları olmasına karşın, mağaracılık sporuna özgü herhangi bir kaynak değeri taşımamaktadır. Bu nedenle değerlendirmede herhangi bir puanlama almamıştır.

Tabiat Parkının genel olarak yapılan arazi çalışmaları ile Peyzaj Değeri (PD), Tablo 13'e göre % 23'lük bir değer almıştır. Peyzaj değeri bakımından, alan büyüklüğü esas itibariyle 1603 ha'lık bir alanı kaplamakla beraber, tabiat parkını içine alan topografik havza sınırı 5324 ha'lık bir alana sahiptir. Rekreasyonel aktiviteler için oldukça geniş bir alanı kapsamaktadır. Yüzeysel durum göz önüne alındığında, Ballıkayalar boğaz vadisi ve akarsuyunun eski yatağında yer alan vadi içindeki mağara, kovuk ve küçük inler, yaklaşık 200 milyon yıllık erimeye uygun kireç taşı özelliğinden oluşmuştur. Vadinin güney girişindeki dere tabanından yaklaşık 50-70m yükseklikteki yaşlı çıplak ve nispeten düz, erimeden arta kalan kireçtaşı kayalıklar ile kuzeye doğru yaklaşık 1,5 km devam eden kanyon boyunca yer alan doğal oluşumlar (mağara, kovuk, küçük inler,

dev kazanları, küçük çağlayanlar ve bunların önündeki göllenmeler) jeomorfolojik açıdan dikkate değer alanlardır. Özellikle vadinin girişinde sağ ve sol tarafta göze çarpan, heybetli kaya blokları ve vadiyi ikiye bölen Ballıkaya Deresi ile en ilgi çekici panoramik görüntüyü oluşturmuştur. Bu değerler vadiyi hafta sonu sportif anlamda gününbirlik doğa yürüyüşü yapacak meraklılar için uygun bir mekan haline getirmiştir. Ayrıca vadi içinden geçen Ballıkaya Deresi tüm yıl akmasına karşın yaz aylarında su debisinde önemli ölçüde azalmalar yaşanmaktadır bu nedenle suda yapılan açık hava sportif rekreasyon aktiviteleri açısından elverişli değildir. Diğer bir özellikte vadinin bitki örtüsüdür. Özellikle yapılacak sportif etkinliklerin birçoğu fiziksel etkenlere bağlı olduğundan alanın bitki örtüsü de bir takım kısıtlamalara neden olabilmektedir. Ballıkayalar Vadisinin genel olarak her iki yamacı ve platoları farklı ekosistemlere bağlı bitki örtüsü ile çevrilidir. Akdeniz bitki toplulukları olan boyu 3-4m geçmeyen ağaççıklar ve çalılardan oluşmaktadır. Vadi tabanı, yamaçlar ve platolarda yapılacak orienteering, doğa yürüyüşleri, kampçılık gibi sportif etkinlikler için belli dönemlerde kısıtlama getirirse de çoğunlukla aktiviteler gerçekleştirilebilecektir.

Sportif rekreasyon aktivitelerinin gerçekleşmesinde önemli bir etken de iklimsel özelliklerdir. İklim Değeri (İ), değerlendirmede Tablo 14'e göre % 16'lık puan almıştır. Genel olarak Tabiat Parkı alanı yaz ayları itibariyle, az yağışlı-yağışlı, bulutluluk 4-6 hafta kadar, rüzgarlılık kuzey-güney doğrultusunda 1-3m/sec olarak bulunmuştur. Genel olarak vadi sportif aktiviteler için her dönem uygunluk gösterebilmektedir. Bir diğer önemli etkende rekreasyonel aktivitelerin gerçekleştirileceği alana ulaşmaktır.

Ulaşılabilirlik (U), değerlendirmede Tablo 15'e göre %13'lük puan almıştır. Tabiat parkının İstanbul yolu üzerinde olması ve Gebze'den de feribot ile ulaşılabilir olması çevre illerden talebin artmasına neden olmaktadır. Vadiye, Tavşanlı köyünden yürüyerek ulaşım yaklaşık 1 saat kadardır. Özel taşıtla bu mesafe daha kısa sürmektedir.

Olumsuz Etkenler (OSE) değerlendirmede, Tablo 16'ya göre %1'lik puan almıştır. Rekreasyonel aktiviteleri sınırlandıran ve mevcut doğal kaynaklar ile alanı kullanan ziyaretçilerin zarar görmesine neden olmaktadır. Tabiat Parkı çoğunlukla hafta sonu yoğun olarak gününbirlik piknik amaçlı gelenlerin uğrak yeridir. Bu nedenle yer yer kısmen de olsa parkın belirli bölgelerinde kirlenmeler göze çapmaktadır. Bunun yanı sıra, ziyaretçilerin bilinçsizce vadi içi ve paltoların yürüyüş amaçlı kullanımı, vadiyi

sportif amaçlı kullanan ziyaretçileri rahatsız etmektedir. Özellikle kaya tırmanışı yapan sporcular taş düşmesi gibi ciddi yaralanmalara hatta ölümlere sebebiyet verecek tehlikeler yaşamaktadırlar. Bir diğer olumsuz etken de Tabiat Parkı yakınlarındaki taş ocağıdır ancak taş ocağının çalışmaları son yıllarda durdurulmuştur.

ÖNERİLER

Ballıkayalar Vadisi Tabiat Parkı ve benzeri yerlerin, etüd-envanter, planlama ve projelendirme hizmetleri yanında uygulamanın devamlı ve etkin denetimini yapacak merkez teşkilatının tam olarak oluşturulması gerekmektedir. Vadi’de gerçekleştirilecek açık hava sportif rekreasyon faaliyetleri zamanla bu alanda bir çok işletmenin oluşmasına ve rekreasyonel talebin artmasına neden olacaktır. Bu nedenle, koruma-kullanım ilkeleri doğrultusunda, tabiat parkında işletmeler veya ziyaretçiler tarafından doğal yapının tahrip edilmeden rekreasyonel faaliyetlerini sürdürmelerine yönelik milli parklar, sportif rekreasyon aktiviteleri gerçekleştiren işletmeler ve Üniversitelerin Rekreasyon eğitimi veren bölümleri ile ortak bir işbirliği ve gerek görülmesi halinde projelendirme çalışmalarına gidilmelidir. Bu anlamda ilk yapılması gereken, bu tür bitki örtüsü ve yaban hayatı özelliğine sahip, manzara bütünlüğü içinde halkın rekreasyonel ihtiyaçlarına uygun tabiat parçalarının hem sportif hem doğal kaynaklarının bir bütün içerisinde genel özelliklerinin sonraki dönemlerde de koruma ve kullanma dengesi içerisinde yaşatılması için en etkin şekilde tanıtımının yapılmasıdır.

Bu amaçla ;

- * Öncelikle Ballıkayalar Vadisi Tabiat Parkının, genel doğal kaynak rezervlerini her yönüyle anlatacak aynı zamanda da orman içi açık hava sportif rekreasyon aktiviteleri yönünden özelliklerini tanıttak tesis ya da merkezler oluşturulmalıdır.
- * Parkın açık hava sportif rekreasyon aktivitelerini tanıtıcı programlar, sergi, broşür vb. etkinlikler düzenlenmelidir.
- * Tabiat Parkında gerçekleştirilecek tüm sportif aktiviteler için, alanın coğrafyasını çok iyi bilen ve her bir spor dalı için ayrı ayrı olarak eğitilmiş uzman rehber eğitimci eşliğinde tanıtım ve eğitim hizmetleri verilmeli; bu konuda, ilgili spor dallarının Federasyonlarından ve Üniversitelerin Rekreasyon bölümlerinden yardım alınması gerekmektedir.
- * Tabiat Parkında oluşturulacak tesislerde risk unsuru içeren rekreasyonel spor dallarında meydana gelebilecek kazalara müdahale için uzman ekiplerin yer alması sağlanabilir.

* Tabiat parkında, parkın ziyaretçiler ve sporcular açısından daha etkin ve faydalı kullanımına yönelik, parkın rekreasyonel faaliyetlere açık alanlarının yer aldığı haritalanmış tabelalar, ikaz levhaları, etkin sloganlar içeren uyarı yazılarının yer aldığı işaretlendirmelerin uygun yerlere yerleştirilmesi sağlanmalıdır. Böylece, hem doğanın flora ve fauna tahribatı önlenmiş hem de, alanın sportif amaçlı kullanan ziyaretçilerin rahatsız edilmesi engellenmiş olacaktır.

* Özellikle, birbirinden farklı açık hava sportif rekreasyon aktivitelerinin yapıldığı alanlar, bölümlere ayrılmalı ve bu konuda sporcuların tercih yapmaları kolaylaştırılabilir.

* Uzun süreli kamp alanı ve yürüyüş patikası olarak kullanılan alanlara alternatif yerler bulunmalıdır. Böylece o kamp alanlarının ve yürüyüş patikalarındaki doğal yaşamının devamı sağlanabilir.

* Tabiat Parkının, hafta içi ve hafta sonu gününbirlik ziyaretlere açık olması nedeniyle parkın ziyaretçi yoğunluğunun artacağı unutulmamalıdır. Bu nedenle doğal kaynakların, flora ve faunalarının zarar görmemesi için taşıma kapasitesi belirlenmeli ve hem sportif anlamda hem de gününbirlik kullanımlarda belirli kısıtlamalar getirilebilir.

KAYNAKÇA

- AKTEN, Murat, (2000), “*Ormaniçi Rekreatyonu Ve Isparta İlindeki Bazı Rekreatyon Alanlarının Mevcut Potansiyellerinin Belirlenmesi*”, Yüksek Lisans Tezi, Isparta Süleyman Demirel Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü.
- AKESEN, Aytuğ (2002), “*Milli Park ve Eşdeğer Korunan Alanların Sürdürülebilir Yöntemi, Politika ve İlkeleri*”, Türkiye Dağları 1.Ulusal Sempozyumu, Bildiriler,1.Basım T.C Orman Bakanlığı Yayını, Ankara.
- ALYSONADVENTURES, “Canyoning” (2006).
<http://www.alysonadventures.com/index.canyoning.htm.30.04.06>
- ATÖLYE, “Tırmanış” (2005).
<http://www.atolye.com.tr/html/eğitim/tırmanış.21.10.2005>
- ASLAN, Mükerrerem, Didem Göyün, Burcu Yiğit, Serhat Zehir, (2002), “*Dağ Milli Parklarından Rekreatyon Ve Turizm Olanaklarının Değerlendirilmesi*”, Türkiye Dağları 1. Ulusal Sempozyumu: Bildiriler,1.Basım, Orman Bakanlığı Yayını, Ankara.
- BİLGİDAK, “Orienteering” (2006).
<http://www.bilgidak.org/dağbilgi/orienteering/htm.15.01.06>
- BUDAK, “Dağcılık” (2006).
<http://www.budak.org.tr/dağcılık.asp.23.11.2005>
- BULUT, Yahya, (2000), “*Tercan Baraj Gölü Ve Çevresinin Rekreatyonal Alan Kullanım Potansiyelinin Belirlenmesi Üzerine Bir Araştırma*”, Doktora Tezi, Erzurum Atatürk Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü.
- BUZBAŞ, Özge (2005), “*Yüksekler*”, 1. Basım, Buke Yayınları, İstanbul.
- CAMADANDOĞA, “Yamaç Paraşütü” (2006).
<http://www.camadandoğa.sitemynet.com/yamaç-parasutu.html.22.03.06>

CEYLAN, Salih ve Fehmi Çalık (2002), “*Dağcılık Aktivitesinin Gelişmesinde Rol*

Oynayan Üç Temel Motivasyon Kalıbı: Sportif Faaliyetler, Klimatizm ve Rekreasyon”, T.C. Orman Bakanlığı Araştırma Planlama ve Koordinasyon Kurulu Başkanlığı, Türkiye Dağları 1.Ulusal Sempozyumu : Bildiriler,1.Basım, Orman Bakanlığı Yayını, Ankara.

T.C ÇEVRE VE ORMAN BAKANLIĞI DOĞA KORUMA VE MİLİ PARKLAR

GENEL MÜDÜRLÜĞÜ, Milli Parklar Dairesi Başkanlığı, (2004), “*Ballıkayalar Tabiat Parkı 1/25000 Ölçekli Uzun Devreli Gelişme Planı Çalışması, Analitik Etüt Raporu*”, Çevre ve Orman Bakanlığı Yayınları, Ankara.

DEMİR, Cengiz, (2001), “*Milli Parklarda Turizm ve Rekreasyon Faaliyetlerinin*

Sürdürülebilirliği: Türkiye’deki Milli Parklara Yönelik bir Uygulama”, Basılmış Doktora Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

DOĞANAY, Hayati (2001), “*Türkiye Turizm Coğrafyası*”, 3. Basım, Çizgi Kitapevi

Yayınları, Konya.

ERDURAN, Füsun (2002), “*Ilgaz Dağı Milli Parkı’nın Turizm Rekreasyonel Gelişim*

Sorunları”, T.C. Orman Bakanlığı Araştırma Planlama ve Koordinasyon Kurulu Başkanlığı, Uluslar Arası Dağlar Yılı, Türkiye Dağları 1. Ulusal Sempozyumu Bildiriler, 1.Basım, Orman Bakanlığı Yayını, Ankara.

GÜLEZ, Sümer ve Öner Demirel, (2004), “*An Evaluation Method for the*

Determination of Forest Recreation Potential”: A Case Study Countryside Recreation Volume 12 Number 3/4 Autumn/Winter.

<http://www.countrysiderecreation.org.uk/journal/journal2004.asp.22.04.06>

GRAYDON, Don ve Kurt Hanson (2005), “*Zirvelerin Özgürlüğü*”, Çev.,Tunç

FINDIK, Homer Kitapevi ve Yayıncılık, İstanbul.

HAVACILIK, Hacettepe,”Yamaç Paraşütü” (2006).

<http://www.havacilik.hacettepe.edu.tr/yamaç-parasutu.html.14.04.06>

HÜRRİYETİM, “Haber” (2006).

<http://www.hurriyetim.com.tr/haber.27.04.06>

İBRAHİM, Hilmi ve Kathleen A. Cordes (1993), “*Outdoor Recreation*”, Wm. C.

Brown Communications Inc.Vol.1, No.1, California.

KAYSERİM, “Haber” (2006).

<http://www.kayserim.net/haber/546.asp.04.03.06>

KORKUT, Aslı ve Murat Özyavuz (2002), “*Işıklar (Ganos) Dağı'nın Rekreatif olarak değerlendirilmesi*”, Türkiye Dağları 1.Ulusal Sempozyumu: Bildiriler,1.Basım, Orman Bakanlığı Yayını, Ankara.

OZEMAİL, “Canyoning” (2006).

<http://www.ozemail.com.au/~dnoble/canyoning.html.17.02.06>

ÖZGÜÇ, Nazmiye (1998), “*Turizm Coğrafyası: Özellikler Bölgeler*”, 2. Basım, Çantay Kitapevi, İstanbul.

ÖZTÜRK, Sevgi, (2005), “*Kastamonu-Bartın Küre Dağları Milli Parkının*

Rekreatif Kaynak Değerlerinin İrdelenmesi”, Süleyman Demirel Üniversitesi Orman Fakültesi Dergisi. Sayı:2. Isparta.

PALUT, Doğan ve Haldun Aydingün (2002), “*Balıklayalar*”, 1. Basım, Homer

Kitapevi ve Yayıncılık, İstanbul.

PATİKATUR, “Canyoning” (2006).

<http://www.patikatur.com.tr/default.canyoning.html.04.02.06>

SALİHOĞLU, Banu Ç., (1997), “*Artvin Hatila Vadisi Milli Parkı Doğal Kaynak*

Değerlerinin Rekreatif Niteliğinin İncelenmesi”. Yüksek Lisans Tezi, Karadeniz Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü.

T.C ORMAN BAKANLIĞI MİLLİ PARKLAR VE AV-YABAN HAYATI GENEL

MÜDÜRLÜĞÜ, (1993), “*Cumhuriyetin 70. Yılında Milli Parklar ve Yaban Hayatı*”, T.C Orman Bakanlığı Yayınları, Ankara.

TEKİN, Ali, (2003), “*Bir Rekreasyonel Aktivite Olan Doğa Yürüyüşü Programına*

Katılımın İş görenlerin Uyumu Üzerine Etkisi”, Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü.

T.C ORMAN BAKANLIĞI MİLLİ PARKLAR VE AV-YABAN HAYATI GENEL

MÜDÜRLÜĞÜ, (2003), “*Ballıkayalar Vadisi Katalogu*”, Berkay Ofset, İstanbul.

TRAVELLINGTURKEY, “A-Dağ” (2006).

<http://www.travellingturkey.com/aktif/a-dag.html>.14.04.06

WIKIPEDIA, “Canyoning” (2006).

<http://www.en.wikipedia.org/wiki/cayoning>.30.04.06

WIKIPEDIA, “Rafting” (2006).

<http://www.tr.wikipedia.org/wiki/rafting>.26.03.06

WIKIPEDIA, “Mountainbike” (2006).

http://www.wikipedia.org/wiki/mountain_biking.06.02.06

YALÇINKAYA, Zeynep, (1995), “*Antalya Köprülü Kanyon Milli Parkı'nın Doğa*

Sporlarına Yönelik Olarak Koruma-Kullanım Dengesi Açısından

Değerlendirilmesi Üzerine Bir Araştırma”, Yüksek Lisans Tezi, Ankara

Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü.

ZİRVEDAĞCILIK, “EĞitim Notu” (2006).

<http://www.zirvedađcilik.org/eđitimnotu>2.21.03.2006

ÖZGEÇMİŞ

1976 yılında Karabük İline bağlı Safranbolu ilçesinde doğdu. İlk ve orta öğrenimini Kocaeli’de tamamladı.1997-2000 yılları arasında Sakarya Üniversitesi Sapanca Meslek Yüksek Okulunda Turizm Otelcilik Eğitimi aldı. 2000 yılında başladığı Kocaeli Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Yüksek Okulu Rekreasyon Bölümünden 2004 yılında mezun oldu. Fitness ve Yelken uzmanlığı alanlarında farklı birçok kulüp ve özel işletmede Antrenör olarak görev aldı.Halen, aktif olarak Türkiye Dağcılık Federasyonunun bir sporcusu ve özel bir spor merkezinde Fitness Antrenörü olarak görev yapmaktadır.